

ΕΞ ΥΠΑΡΧΗΣ

μηνιαίο βήμα ανάλυσης, κριτικής και διαλόγου

απρίλιος 2002 ■ τεύχος 330 ■ τιμή: £3.00

Φρίκη χωρίς τέλος στην Παλαιστίνη

Φωτογραφία - σουβενίρ των δύο ισραηλινών
φαντάρων με το νεκρό Παλαιστίνιο στα πόδια τους

- Διάλογος Προεδρικές:
Τα διλήμματα της Αριστεράς
- Συνομιλίες κοντά σε αποφάσεις
- Βαρκελώνη:
Καμπή στο κίνημα των κινημάτων
- Ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός
μόνο μαζί με τις γυναίκες
- Ρατσισμός:
Επέλαση στη γλυκιά χώρα Κύπρο
- Ο συγγραφέας Χρήστος
Χατζήπαπας εκ βαθέων

Πίνακας ανακοινώσεων Εξ υπαρχής

- Ευχαριστούμε όσους και όσες διασκέδασαν μαζί μας στον αποκριάτικο χορό του Εξ υπαρχής τον περασμένο μήνα. Οι τυχεροί λακνοί του χορού ήταν οι εξής:
2040: πίνακας Κεπόλα (κέρδισε ο Πάνος Σαματάς)
4200: δύο μεταξοτυπίες του Κυριάκου Ταμανά (δεν βρέθηκε ακόμα η τυχερή)
0081: αεροπορικό εισιτήριο για Σόφια, aller-retour από τις αερογραμμές 'Ηλιος. (Τυχερή η κυρία Κυριακίδου)
4142: κρουαζιέρα από την Εταιρεία Λούνης (δεν βρέθηκε ακόμα)
- Η μεγάλη μηνιαία δυντακτική συνέλευση του περιοδικού θα γίνει την Τρίτη 2 Απριλίου στις 7.00 μ.μ.
- Όσοι θέλουν να γίνουν μέλη του περιοδικού, είτε για να το ενισχύσουν, είτε για να συμμετέχουν ενεργά στη ζωή του - όσο και όποτε θέλουν- μπορούν να το κάνουν καταβάλλοντας 100 λίρες το χρόνο. Είναι μια ιδέα του Σοφοκλή Σοφοκλέους, ο οποίος ηγείται της συγκεκριμένης προσπάθειας.
- Το γραφείο του Εξ υπαρχής είναι ανοικτό από Δευτέρα ως Παρασκευή από τις 18.00 το απόγευμα μέχρι τις 19.00 ή και πιο αργά ανάλογα με τα κέφια μας.
- Όσοι ενδιαφέρονται να συμμετέχουν σε μικρές ομάδες εργασίας για το περιοδικό, οικολογία, πολιτιστικά, έκδοσης κ.λπ. είναι ευπρόσδεκτοι.
- Μπορείτε να επικοινωνείτε με τον Κωστή Αχνιώτη στο τηλέφωνο 99-517413 μετά τις 2.00 το απόγευμα τις καθημερινές και όλες τις ώρες τα Σαββατοκύριακα.

Εξ υπαρχής ■ Δελτίο εγγραφής συνδρομητών

Όνοματεπώνυμο:.....

Διεύθυνση: .....

Πόλη: ..... Τ.Τ.: .....

Επαρχία: .....

Τηλ. Οικίας: ..... Φαξ Οικίας: .....

Τηλ. Οικίας: ..... Φαξ Εργασίας: .....

Επάγγελμα: .....

Τιμή συνδρομής: εσωτερικού επίσημα £25.00. Υπόλοιπες χώρες Ευρώπης £30.00. ΗΠΑ £32.00. Αυστραλία £41.00.
 Επιταγές στο όνομα: Επικοινωνία Πολιτών Γέφυρα Λτδ

γραφτείτε συνδρομητές

Καθημερινά πλέον άνδρες και γυναίκες της Παλαιστίνης ζώνονται τα εκρηκτικά κι ανατινάζονται μετά των «αλλοφύλων», στρατιωτών, πολιτών, ανδρών, γυναικών, παιδιών. Στις ειδήσεις στην Κύπρο αποφεύγεται ο χαρακτηρισμός τρομοκράτης για τους Παλαιστίνιους- βόμβα, αλλά ο τόνος του παρουσιαστή παραμένει αμετάβλητος όταν αναφέρεται σ' αυτούς ή στον ισραηλινό στρατό που διενήργησε για παράδειγμα επιθέσεις με αεροπλάνα και ελικόπτερα στη Δυτική Όχθη.

Είναι όμως το ίδιο; Στρατιώτης ή μαχητής ο ένας, στρατιώτης ή μαχητής και ο άλλος;

Όταν οι επιθέσεις αυτοκτονίας ήταν σπάνιες, μπορούσε κάποιος να τις επικρίνει ή να τις απορρίψει εύκολα για διάφορους γνωστούς λόγους και να τις θεωρήσει ως ένα σπάνιο γεγονός, που λίγο πολύ έχει να κάνει και με κάποια παραφροσύνη ή με κάποια ασήκωτη προσωπική απελπισία του δράστη δεμένη με μια διαπαιδαγώγηση φανατισμού. Επιπλέον τακτικά φορώνεται στο δράστη και μια γερή δόση ηλιθιότητας ή απλοϊκότητας. (Θέλει να πάει στον παράδεισο να τρώει πιλάφι).

Όμως η ατέλειωτη στρατιά των αυτοανατιναζομένων ανθρώπων πρέπει να μας οδηγεί σε δεύτερες σκέψεις. Μήπως οι άνθρωποι αυτοί είναι όχι παράλογα απελπισμένοι, μόνο όσο πρέπει να είναι κανείς απελπισμένος υπό τις περιστάσεις; Μήπως οι άνθρωποι αυτοί εκτιμούν τη ζωή τους μόνο τόσο όσο εκ των πραγμάτων κοστίζει στο παζάρι του νέου χάους; Μήπως έχει κανείς κάτι πιο λογικό να τους προτείνει; Μήπως οι άνθρωποι- βόμβες συνηθίζουν κάτι πέραν του «κατ' εξαίρεση» και του περαστικού; Μήπως πρόκειται για κάτι που ήλθε για να μη φύγει εύκολα, μαζί με τη νέα τάξη πραγμάτων;

ΚΑ

• Διάλογος προεδρικές: Τα διλήμματα της Αριστεράς.

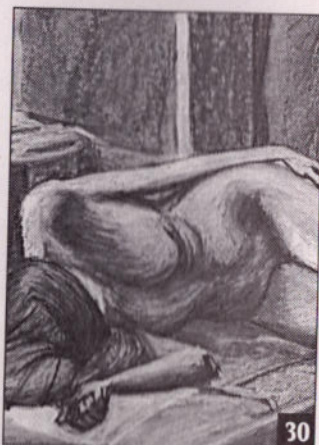
10

• Βαρκελώνη: Καμπή στο κίνημα των κινημάτων

28

• Ρατσισμός και ανηρατισμός στην Κύπρο

30

• Ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός μόνο μέσα από τη γυναικεία απελευθέρωση

42

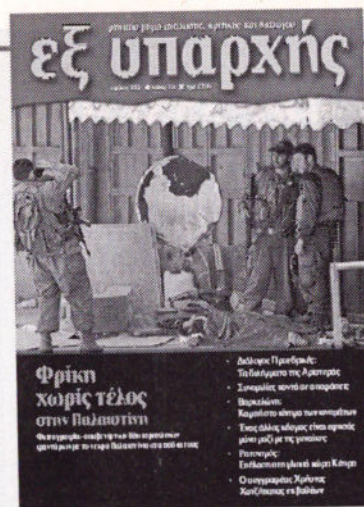
• Θκιανέματα 14: Η σκόνη της ερήμου

60

• Καφενείο: Η κομπίνα της παιδείας

62

Περιοδικό "εξ υπαρχής"
Μηνιαίο βήμα ανάλυσης κριτικής και διαλόγου

Απρίλιος 2002-Τεύχος 33ο

Διεύθυνση:

Αρχ. Μακαρίου Γ' 127,
Καϊμακλί, Λευκωσία 1021
Τηλ. 22346061 - 22346160

E-mail:

yparhis@spidernet.com.cy

Υπεύθυνος για τον Νόμο:
Δώρας Κακουλλής

Εκδίδεται από
την Επικοινωνία Πολιτών
Γέφυρα Λτδ

Για την σύνταξη του τεύχους εργάστηκαν οι:
Σοφοκλής Σοφοκλέους
Ανθούλλα Παπαδοπούλου
Ιωσήφ Παγιάτας
Λούης Ηγουμενίδης
Σταύρος Τομπάζος
Κωστής Αχιώτης
Ζήνωνας Ποφαϊδής
Χριστίνα Καρατζιά

Για τα υπογραμμένα κείμενα ευθύνονται οι συγγραφείς τους

Εκτύπωση:

Τυπογραφία ΕΡΜΗΣ
τηλ. 22482361

- 4 ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ
- 8 Παλαιστίνη - Ισραήλ: Χώρος φρίκης
της Γκίλα Σβίρσκι
- 10 Διάλογος: Προεδρικές
- 11 Για Ένα Πρόεδρο με Εναλλακτικό Πρόγραμμα Προοδευτικής Διακυβέρνησης
του Νίκου Τριμικλιγιώτη
- 14 Οι Προεδρικές εκλογές υπόθεση τζόγου;
του Παύλου Μ. Παύλου
- 18 Ακελικά διλήμματα και επιλογές
του Πέτρου Ζαρούνα
- 20 Ακμάλωτοι του λαϊκισμού
του Λούη Ηγουμενίδη
- 23 Προς Πανεπιστήμια-εταιρίες στη Μεγάλη Βρετανία;
του Άντη Ζήσιμου
- 26 Αρκάς: Από το άλμπουμ "Μετά την καταστροφή"
- 28 Η Βαρκελώνη, καμπή στην ανάπτυξη του κινήματος των κινημάτων
του Γιώργου Μητραλιά
- 30 Ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός, μόνο με την απελευθέρωση των γυναικών...
της Σόνιας Μητραλιά
- 34 Σύμφωνο Εργασίας του Ιταλικού Κινήματος ενάντια στον πόλεμο και στο Νεοφιλελευθερισμό για έναν πολιτισμό της Αλληλεγγύης
- 41 ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ: Νεολαία, Ρατσισμός και Ανηρατισμός: Σκέψεις γύρω από ένα Ανηρατιστικό Πρόγραμμα για τη Κύπρο
του Νίκου Τριμικλιγιώτη
- 51 ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ: Cynthia Cockburn
Φυλετική ανάλυση του πολέμου
Του Κωνσταντίνου Χατζησαάβα
- 52 Από τα ράφια της μνήμης: Η τελευταία ευκαιρία
Του Ανδρέα Ο. Ευρυβιάδη
- 54 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ-ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: Χρήστος Χατζήπαπας
- 58 ΠΟΙΗΜΑΤΑ
- 60 ΘΚΙΑΝΕΜΑΤΑ 14
του Σάββα Μενοίκου
- 62 ΚΑΦΕΝΕΙΟ: Το γήρας ουκ έρχεται μόνον

Ποιο να'ναι άραγε το μήνυμα;

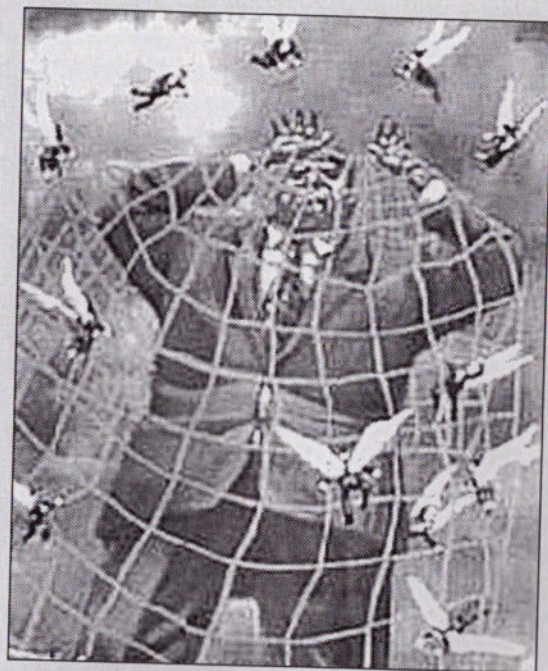
Πριν από μερικές βδομάδες, ο νέος επίσκοπος Κύκκου κ. Νικηφόρος αντικατέστησε τον κ. Μάριο Ηλιάδη στο Διοικητικό Συμβούλιο του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Ο Μάριος Ηλιάδης είναι γνωστός ενεργός πολίτης στη χώρα μας, με θέσεις σε πολλά θέματα που απασχολούν ή θα έπρεπε να απασχολούν την κυπριακή κοινωνία. Είναι γνωστός ευρωπαϊστής, αλλά και ευρύτερα οραματιστής, του οποίου η ενασχόληση με εκπαιδευτικά θέματα, και εκτός πλαισίων του Πανεπιστημίου, δεν μπορεί να υποτιμάται. Ο επίσκοπος Νικηφόρος ήταν μέχρι πρόσφατα πιο γνωστός από τις επιχειρηματικές δραστηριότητές του μοναστηριού του Κύκκου, είτε επρόκειτο για την αξιοποίηση της τεράστιας ακίνητης κτηματικής του περιουσίας, είτε την ανάπτυξη της βιομηχανικής του μονάδας. Εις πίστην του νέου επισκόπου είναι ομολογουμένως το Πολιτιστικό Ίδρυμα της Μονής Κύκκου στον Αρχάγγελο, το πάρκο στη Λευκωσία πίσω από το μετόχι του Κύκκου και το πολύ αξιόλογο, κατά την άποψή μου, Βυζαντινό Μουσείο στο μοναστήρι του Κύκκου. Επιπλέον, ο επίσκοπος Νικηφόρος είναι αυτή τη στιγμή ο ανερχόμενος εκκλησιαστικός αστέρας, που όλα δείχνουν ότι θα αποτελέσει στο όχι πολύ απομακρυσμένο μέλλον τον πιθανότερο διάδοχο του νυν Αρχιεπισκόπου κ. Χρυσόστομου, κάτι που ενισχύεται από το γεγονός ότι κατάφερε να αποφύγει οποιαδήποτε εμπλοκή στα όσα δυσάρεστα για την κοινωνία και εξευτελιστικά για τον κλήρο διαδραματίστηκαν τα τελευταία χρόνια στους κόλπους της κυπριακής Εκκλησίας.

Η ενασχόληση των ιερωμένων εις τα κοινά υπό την προσωπική τους ιδιότητα, καθόλου δεν θα πρέπει να ενοχλεί. Το αντίθετο μάλιστα, κάτι τέτοιο παραπέμπει στον κατά τεκμήριο ρόλο των ιερωμένων, εκείνου του πνευματικού ανθρώπου ή του προοριζόμενου για την κοινωνική προσφορά. Έτσι κάθε άλλο παρά ενοχλεί η παρουσία του Μητροπολίτη Κιτίου στο ΚΕΝΘΕΑ. Ωστόσο η παρουσία του κ. Νικηφόρου στο Διοικητικό Συμβούλιο του Πανεπιστημίου το λιγότερο προβληματίζει...

Καταρχήν καταλαμβάνει στο Συμβούλιο όχι τη θέση οποιασδήποτε, αλλά ενός αξιόλογου πολίτη, ο οποίος, πέραν των όσων προαναφέρθησαν, εχρημάτισε υπουργός και για βραχύ διάστημα υπεδείχθη και για την προεδρία της Δημοκρατίας και ο οποίος, εξ όσων γνωρίζω, καμιά δεν έδωσε ένδειξη ότι ήθελε να αντικατασταθεί. Ακόμα, ο διορισμός του κ. Νικηφόρου γίνεται σε κάποια στιγμή που ανεβαίνει τα εκκλησιαστικά σκαλοπάτια, έτσι που είναι δύσκολο να αποφύγει κανείς τη σκέψη ότι ο διορισμός του δυνατόν να στοχεύει στην απόδοση σ' αυτόν κάποιου ενισχυτικού της ανόδου πνευματικού κύρους. Εντύπωση που ενισχύεται και από την πρόσφατη διοργάνωση του συνεδρίου "Συνάντηση Θρησκειών και Πολιτισμών".

Αλλά πέραν από τις ενέργειες αυτές που θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν ως τακτικές, δεν μπορεί να διαφεύγει της προσοχής η οικονομική δύναμη την οποία διαθέτει ο επίσκοπος Κύκκου, της οποίας η μεγάλη εμβέλεια μπορεί να χρησιμοποιηθεί παντοτρόπως. Ιδιαίτερα αν αναλογιστεί κάποιος ότι σε μεγάλο βαθμό η οικονομική αυτή δύναμη

δεν ελέγχεται. Ο πρόσφατος διορισμός στο διδακτικό προσωπικό του Πανεπιστημίου καθυπόδειχνε του κ. Νικηφόρου, ο οποίος μάλιστα ανέλαβε να καταβάλλει και το σχετικό μισθό, είναι χαρακτηριστικός του πώς θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί η οικονομική αυτή δύναμη...

Αλλά και το σοβαρότερο κατά την άποψή μου: πόσο μπορεί η παρουσία ιερωμένων σε κρατικούς θεσμούς να συνάδει με την οποιαδήποτε αίσθηση εκσυγχρονισμού, προοδευτικότητας και κοσμικότητας; Οι ανησυχίες επιτείνονται, αν αναλογιστεί κανείς πώς χρησιμοποίησε στο παρελθόν την παιδεία η κυπριακή Εκκλησία, την οποία η αποικιακή κυβέρνηση χρησιμοποίησε με τη σειρά της ως αντίβαρο της "κομμουνιστικής επέκτασης". Ακόμα πόσο η Εκκλησία, η οποιαδήποτε Εκκλησία, είναι ταυτισμένη με τον συντηρητισμό, την αντίθεση προς την αλλαγή και την άρνηση αποδοχής νέων ιδεών;

Το Πανεπιστήμιο αναμένεται να ενεργήσει ώστε να αποβληθούν από την κοινωνία ο συντηρητισμός και ο επαρχιωτισμός και να υποκατασταθούν από ένα σύγχρονο κοινωνικό πρόσωπο. Και σύρονται αυτές οι γραμμές χωρίς καθόλου να αμφισβητούνται οι ικανότητες του κ. Νικηφόρου, αλλά για να επισημανθούν οι προεκτάσεις που μπορεί να έχει ένας τέτοιος διορισμός, αλλά ακόμα και να αποφευχθούν κάποιες ενδεχόμενες κακοτοπιές στην προσπάθεια του Πανεπιστημίου -που θα πρέπει να εκδηλωθεί κάποια στιγμή- για μια πιο σύγχρονη κοινωνία και τη μετατροπή του σ' ένα χώρο, όπου θα είναι ορατή η αμφισβίτηση και θα καλλιεργείται η αποδοχή νέων ιδεών και της διαφορετικότητας.

Με την ιδιότητα του μέλους των "Φίλων του Πανεπιστημίου", που πάλεψαν όχι λιγότερο από 20 χρόνια για να δημιουργηθεί το Πανεπιστήμιο, νομίζω ότι θα πρέπει να ανησυχώ...

Τ.Π.

Οι γυναίκες στο στρατό

Ο Υπουργός Άμυνας της χώρας μας προώθησε πρόσφατα στη Βουλή νομοσχέδιο, που θα επιτρέπει στις γυναίκες να υπηρετούν εθελοντικά στην Εθνική Φρουρά.

Μέσα από μια πολύ εξεζητημένη θεώρηση, θα μπορούσε κάποιος να υποθέσει ότι πρόκειται για άλλο ένα βήμα του Κράτους προς την κατεύθυνση της εξάλειψης των διακρίσεων ανάμεσα στον άντρα και τη γυναίκα. Ωστόσο, όταν υπάρχουν ακόμα διακρίσεις από πλευράς δικαιωμάτων, θα ήταν δύσκολο να αντιληφθεί κανείς τη θεραπεία του προβλήματος των διακρίσεων, μέσα από τη δημιουργία δυνατότητας υποχρεώσεων. Γιατί, αν και πρόκειται για εθελοντική ένταξη στην Εθνική Φρουρά, περί αυτού πρόκειται, αφού αν η υπηρεσία στο στρατό δεν ήταν υποχρεωτική και αν δεν επίθετο θέμα επαγγελματικής αποκατάστασης, σχεδόν κανείς δεν θα ήθελε να χάνει το χρόνο του στο στρατό.

Θα μπορούσε να αντιπείνει κανείς ότι στο γειτονικό μας Ισραήλ οι εβραϊκές καταγωγής γυναίκες υπηρετούν στο στρατό. Στο Ισραήλ όμως διαφέρουν οι συνθήκες, ενώ η στρατεύση των γυναικών είναι περίπου τόσο παλιά όσο και η ισραηλοαραβική διένεξη. Στη δική μας περίπτωση έχουν περάσει σχεδόν εικοσιοκτώ χρόνια από την τουρκική εισβολή και διαφέρουν τόσο οι αντικρίσεις, όσο και η ψυχολογία της.

Θα μπορούσε κανείς να διερωτηθεί τι είναι εκείνο που δεν επέβαλε την κατάθεση του νομοσχεδίου πριν εικοσιοκτώ χρόνια και την επιβállει σήμερα. Μάλλον δεν πρόκειται για λάθος που τώρα διαπιστώνεται και θα διορθωθεί, αλλά για λάθος που τώ-

ρα πάει να διαπραχθεί. Μια στιγμή μάλιστα που -στο βαθμό που θα το θελήσουν η Τουρκία και ο κ. Ντενκτάς- διεξάγονται ουσιαστικές συνομιλίες, στις οποίες μόνο αρνητικά μηνύματα θα μπορούσε να δώσει η συγκεκριμένη ενέργεια. Μια στιγμή που ενώ προσβλέπουμε στην αποστρατικοποίηση, προχωρούμε σε περισσότερη στρατικοποίηση. Μια στιγμή που περισσότερο από ποτέ μιλούμε -πιο πολύ οι γυναίκες και από τις δύο πλευρές -για ειρήνη. Όταν όχι πολύ αργότερα από την εισβολή εγκαταλείψαμε και απορρίψαμε την ιδέα του ένοπλου αγώνα. Όταν η υπόθεση των S 300 και η πολιτική του ενεργού φραϊσιστείου βοήθησαν απλά να κάψουμε τα δάκτυλά μας και να χάσουμε αρκετές εκατοντάδες εκατομμύρια λίρες. Ακόμα σε μια στιγμή που ο ίδιος ο Πρόεδρος Κληρίδης, λόγω συνομιλιών, αποφεύγει κάποιες ενέργειες, για να μη δώσει προσχήματα ή να προκαλέσει δυσάρεσκεια στον κ. Ντενκτάς και επί το κυπριακότερον να τον "φαράσει".

Η κλήση των γυναικών να υπηρετήσουν στο στρατό δεν είναι τίποτε άλλο από μια άστοχη και ακατάλληλη υπό τις περιστάσεις ενέργεια, που γίνεται σε ακατάλληλο χρόνο, δίνοντας ακατάλληλα και ήδη αρνητικά μηνύματα και χωρίς να αναμένεται οποιοδήποτε θετικό αποτέλεσμα.

Αν ο ίδιος ο Υπουργός Άμυνας δεν θελήσει να κάμει δεύτερες σκέψεις και να αποσύρει το νομοσχέδιο, θέλω να πιστεύω ότι, αντιλαμβανόμενη το πόσο αδόκιμη είναι η όλη υπόθεση, θα θελήσει τελικά η Βουλή να το απορρίψει.

Τ.Π.

Η Κύπρος και πάλι στο ρόλο του αβύθιστου αεροπλανοφόρου

Κουτσά στραβά η Κύπρος τα κατάφερε μέχρι τώρα να διατηρεί περίπου καλές σχέσεις με το γεωγραφικό της χώρο. Όχι βέβαια διότι δεν υποστήριξε όποτε χρειάστηκε τα τελευταία ιδίως χρόνια τη Δύση εναντίον των Αράβων, αλλά διότι και πολλές αραβικές χώρες έκαναν το ίδιο και διότι λειτουργεί ακόμα ως ένα βαθμό ως ιστορικό κεκτημένο σ' αυτή τη σχέση που δόθηκε στο παρελθόν στον παλαιστινιακό αγώνα.

Σύμφωνα όμως με αρκετούς αναλυτές, η πρόσφατη αναβάθμιση των βρετανικών βάσεων στην Κύπρο αποτελεί μέρος μιας σχεδιαζόμενης για το φθινόπωρο μεγάλης αμερικανοβρετανικής τουλάχιστον επίθεσης

εναντίον του Ιράκ. Παρόλο που οι διπλωματικές προετοιμασίες των ΗΠΑ θα έπρεπε κανονικά να λειτουργήσουν ανασταλτικά, οι νέες επενδύσεις στις στρατιωτικές βάσεις στη χώρα μας δείχνουν, όπως δείχνει και η αυξημένη δραστηριότητα γενικά της πολεμικής βιομηχανίας στη χώρα αυτή, ότι το πάνω χέρι το έχουν πλέον τα γεράκια του πολέμου.

Φυσιολογικά στην περίπτωση ενός νέου πολέμου θα βρεθούμε οι Κύπριοι στο μόνιμο πλέον δίλημμα. Για χάρη του Κυπριακού και της Ένταξης να κάσουμε ήσυχα. Ή μήπως φτάνει πια...

Ρ.Ε.

Παλαιστίνη - Ισραήλ Χώρος φρίκης

α' θέμα ■ άρθρο

Της Γκίλα Σβίροκι
Μετάφραση: Σίσσυ Βωβού

Ποιος κερδίζει λοιπόν; Ήταν ένα αιματοβαμμένο Σαββατοκύριακο: από την Πέμπτη, ο ισραηλινός στρατός σκότωσε 26 Παλαιστίνιους σε στρατόπεδα προσφύγων (και τραυμάτισε 230) και οι Παλαιστίνιοι εξτρεμιστές σκότωσαν 20 Ισραηλινούς (και τραυμάτισαν δεκάδες). Προσθέστε τα και θα έχετε ένα απελπιστικό μέγεθος πόνου ψυχής και στις δύο πλευρές. Όλοι χάνουν. Περιπτώ να πούμε ότι υπήρχαν παιδιά και από τις δυο μεριές μεταξύ των θυμάτων. Έσβησε για πάντα το φως για όλες αυτές τις οικογένειες. Καθώς παρακολουθούσα τους ακραίους-ορθόδοξους να περπατούν στην περιοχή της βόμβας στην Ιερουσαλήμ μαζεύοντας σκορπισμένα κομμάτια σάρκας από τα πεζοδρόμια για την μετέπειτα κηδεία, δύο Ισραηλινοί σχολιαστές εξηγούσαν ότι αυτή η βόμβα ήταν εκδίκηση για την επίθεση στα στρατόπεδα προσφύγων. Οι ειδήσεις του ραδιοφώνου το επόμενο πρωί όμως, είχαν μόνο την κυβερνητική εκδοχή: Η βομβιστική επίθεση των Παλαιστίνιων στην Ιερουσαλήμ χθες το βράδυ θα είχε συμβεί ανεξάρτητα από το αν ο ισραηλινός στρατός είχε εισβάλει στα στρατόπεδα των προσφύγων. Τι λένε; Απάντηση: Ότι οι σκοτωμοί που κάνουμε εμείς δεν έχουν καμιά σχέση με τους δικούς τους σκοτωμούς. Θεωρία της αιτίας χωρίς αποτέλεσμα. Μήπως ο Σαρόν και η κυβέρνησή τους πραγματικά πιστεύουν ότι η

βαρβαρότητα θα πείσει τους Παλαιστίνιους να εγκαταλείψουν τον αγώνα; Μήπως οι Παλαιστίνιοι εξτρεμιστές πραγματικά πιστεύουν ότι οι βομβιστικές επιθέσεις αυτοκτονίας θα πείσουν τους Ισραηλινούς να εγκαταλείψουν την περιοχή; Δεν υπάρχουν στοιχεία που να αποδεικνύουν την ασυνήθιστη θεωρία της ανθρώπινης φύσης από καμιά από τις δύο πλευρές.

Στο μεταξύ, στην ισραηλινή πλευρά, όλο και περισσότεροι άνθρωποι πέφτουν στην απελπισία βλέποντας να βαθαίνει η θάλασσα του αίματος!

Η δημοτικότητα του Σαρόν, όπως μετρήθηκε από τις δημοσκοπήσεις, έπεσε κάτω από το 50% για πρώτη φορά μετά τις εκλογές. Μυρίζοντας ευκαιρίες, μια ομάδα από ισχυρούς επιχειρηματίες και μισοπολιτικοποιημένους ακαδημαϊκούς, μαγειρεύουν ένα νέο πολιτικό κόμμα, που σκοπεύει να παρουσιάσει μια φιλελεύθερη εναλλακτική λύση στο σημερινό καθεστώς συνεργασίας Λικούντ-Εργατικών.

Η Σαουδαραβική πρωτοβουλία για την ειρήνη είναι μια θαυμάσια ευκαιρία. Παρ' όλο που ο Σαρόν εύκολα θα την παραμερίσει πολιτικά, ελπίζω ότι η αποφασιστικότητά του να την ακυρώσει θα ξεσκεπάσει σε περισσότερους Ισραηλινούς το γεγονός ότι δεν είναι «εταίρος για την ειρήνη» και ότι δεν επιθυμεί να διαπραγματευτεί σημαντικούς εδαφικούς συμβιβασμούς, ακόμα και σε αντάλλαγμα με το μακρόχρονο

όραμα του Ισραήλ: την ειρήνη με όλους τους γείτονές του.

Οι οργανώσεις ειρήνης και ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο Ισραήλ έχουν εντείνει την δραστηριότητά τους ο πορείες, ολονυκτίες, διαφημίσεις σε εφημερίδες, δημόσιες εκστρατείες. Μια πορεία ειρήνης χθες βράδυ οργανωμένη από το κίνημα «Ειρήνη Τώρα» στην οποία όμως πήραν μέρος μέλη πολλών άλλων ειρηνιστικών οργανώσεων, συνέχισε να ογκούται παρά το ότι λίγους δρόμους παραπέρα εκτοξεύονταν κορμιά. Οι ομιλητές και ομιλήτριες δήλωναν θαρραλέα και καθαρά, στην ισραηλινή πραγματικότητα, ότι η ρίζα της βίας είναι η βάρβαρη ισραηλινή κατοχή. Σε λίγες ώρες, μια άλλη συγκέντρωση με το ίδιο μήνυμα θα γίνει στο Τελ Αβίβ.

Ο αριθμός των Ισραηλινών αξιωματικών και στρατιωτών που αρνούνται να υπηρετήσουν στα κατεχόμενα αυξήθηκε σε πάνω από 300, και συνεχίζει να τραντάζει τα θεμέλια της πίστης ότι το Ισραήλ πραγματοποιεί μια «φωτισμένη κα-

τοχή». Ο στρατός ξεκίνησε μια καμπάνια να τους αποτάξει, ήδη έχει φυλακίσει δύο, αλλά οι φωνές υποστήριξης ανεβαίνουν επίσης. Θα κλείσω με μια τέτοια φωνή ο στη σημερινή εφημερίδα «Χααρέζ», ενός εμπειρογνώμονα, του Μικαέλ Μπεν-Γιαίρ, Γενικού Εισαγγελέα του Ισραήλ από το 1993 έως το 1996, για το ζήτημα της κατοχής και για το κατά πόσον οι στρατιώτες που αρνούνται να υπηρετήσουν στο στρατό είναι παράνομοι: «Όσο αποτελεί μια σκληρή πραγματικότητα που αποτελεί αιτία για να χάσουμε την ηθική βάση της ύπαρξής μας ως ελεύθερης, δίκαιης κοινωνίας και να θέσει μακρόχρονα σε κίνδυνο την επιβίωση του Ισραήλ. Η ασφάλεια του Ισραήλ δεν μπορεί να βασίζεται μόνο στο ξίφος. Μάλλον πρέπει να βασίζεται στις αρχές της ηθικής δικαιοσύνης και στην ειρήνη με τους γείτονές μας ο αυτούς που ζουν στη διπλανή μας πόρτα και αυτούς που ζουν λίγο μακρύτερα. Ένα καθεστώς κατοχής υπονομεύει αυτές τις αρχές της ηθικής δικαιοσύνης και εμποδίζει την

επίτευξη της ειρήνης. Έτσι, αυτό το καθεστώς θέτει σε κίνδυνο την ύπαρξη του Ισραήλ. Όμως σ' ένα τέτοιο φόντο πρέπει να δούμε την άρνηση των έφρεδρων αξιωματικών και των στρατιωτών να υπηρετήσουν στις περιοχές. Στα μάτια τους, το καθεστώς κατοχής είναι κακό και η στρατιωτική θητεία στα κατεχόμενα είναι κακό. Στα μάτια τους, η στρατιωτική θητεία στις κατεχόμενες περιοχές, που θέτει τους στρατιώτες σε καταστάσεις όπου αναγκάζονται να πραγματοποιούν ανήθικες πράξεις, είναι κακό, και σύμφωνα με τη συνείδησή τους, δεν μπορούν να συμμετέχουν σε τέτοιες πράξεις. Έτσι, η άρνησή τους να υπηρετήσουν είναι μια πράξη συνείδησης που δικαιολογείται και αναγνωρίζεται σε κάθε δημοκρατικό καθεστώς. Η επιθυμία της ιστορίας θα είναι ότι η άρνησή τους ήταν μια πράξη που αποκαθιστούσε την ηθική μας ραχοκοκκαλιά.»

Μακάρι να αποκαταστήσει την ηθική μας ραχοκοκκαλιά. Αμήν.

Διάλογος: Προεδρικές

Εκ των πραγμάτων η συζήτηση για τις επόμενες προεδρικές εκλογές μπαίνει πιεστικά στο προσκήνιο. Και σ' αυτό το ζήτημα «φυσικά» αναδεικνύεται θεαματικά το «κυπριακό παράδοξο», η αναπηρία της κυπριακής πολιτικής ζωής. Τα προγράμματα και οι υποψήφιοι εξακολουθούν να είναι άγνωστοι. Τα μίνιμουμ ζητούμενα των εκλογών; Κι αυτά ασαφή και στο περίπου.

Οι πολιτικές ηγεσίες συμπεριφέρονται ως να μην ανήκουν σ' αυτό τον πλανήτη, ούτε και σ' αυτό το χρόνο. Μόνο σε δικτατορικά καθεστώτα υπάρχει τέτοια περιφρόνηση της πολιτικής, ή αυτού που εμφανίζεται ως πολιτική. Παραμένει ως μόνο παρήγορο, η σκέψη πως η καθυστέρηση στην εκδήλωση των θέσεων των κομμάτων, στοχεύει στην τιθάσσευση μιας πιο σαφούς τάσης των πολιτών να μετέχουν και να επηρεάζουν, μέ-

σω της ελαχιστοποίησης του διαθέσιμου χρόνου. Ο χρόνος αφήνεται να κυλήσει τώρα για να είναι πιεστικά περιορισμένος μετά. Έτσι όλα θα είναι στο έλεος ενός παζαριού ηγεσιών.

Το *Εξ υπαρχής*, ως περιοδικό για νέες συγκεκριμένες ιδέες, ως περιοδικό των ελεύθερων πολιτών ανοίγει με το τεύχος αυτό τις στήλες του σ' ένα διάλογο για τις προεδρικές, ανοικτό για όλους και όλες. Ζητάμε, όμως, όχι γενικόλογες σκέψεις, που επαναλαμβάνονται ως από μαγνητόφωνο σε κάθε προεδρική αναμέτρηση.

Επιθυμούμε συγκεκριμένες και τεκμηριωμένες θέσεις σ' όλα τα θέματα που αφορούν ένα προεδρικό πρόγραμμα. Κυπριακό, ένταξη, οικονομία, κοινωνία, πολιτισμός, παιδεία, υγεία, νεολαία. Επίσης κείμενα ανάλυσης των εκλογικών συμπεριφορών των κομμάτων και των πολιτικών.

Για Ένα Πρόεδρο με Εναλλακτικό Πρόγραμμα Προοδευτικής Διακυβέρνησης

Τέρμα στις αψιμαχίες που άγουν το ζήτημα εξουσίας σε θέμα προσώπου

Του Νίκου Τριμκλιωτίτη

Μια πρόωπη προεδρολογία, δεδομένου των συζητήσεων και των ευρύτερων διεργασιών για το Κυπριακό, θα έδινε ίσως λανθασμένα την εντύπωση ότι δεν ενδιαφερόμαστε για τη λύση, έστω κι αν δεν διαφαίνονται και τόσο καλοί οιωνοί μετά τον πρώτο γύρο των συνομιλιών, λόγω της γνωστής στάσης του κ. Ντενκτάς.

Κι όμως τα γεγονότα μας έχουν ήδη προλάβει: Οι συζητήσεις γύρω από τις προεδρικές εκλογές έχουν πλέον αρχίσει, κι η Αριστερά πρέπει να είναι έτοιμη. Οι κομματικοί αξιωματούχοι των «συνεταίρων» δεν χάνουν ευκαιρία στο να προβάλουν τους δικούς υποψηφίους. Είτε το θέλουμε είτε όχι οι συζητήσεις έχουν ανάψει για καλά – και γιατί όχι; Είναι δημοκρατικό δικαίωμα του καθενός να εκφέρει γνώμη, για να είναι ουσιαστική η συζήτηση, επιβάλλεται βέβαια αυτή να διεξάγεται στη σωστή βάση. Ενόσω δηλαδή διατηρείται το επίπεδο της συζήτησης στη βάση του προγράμματος για συμμαχία της Αριστεράς με τις δυνάμεις εκείνες που μπορούν να εκφράσουν τους εργαζόμενους και τα ευρύτερα στρώματα της κοινωνίας, όπως καθόρισε το 19ο Συνέδριό του, η συζήτηση αυτή, οι ευρύτερες κοινωνικές διεργασίες και ζυμώσεις κάθε άλλο παρά κακό κάνουν. Αντιθέ-

τως, δημιουργούν εκείνες τις κοινωνικές συμμαχίες και πολιτικές συγκλίσεις οι οποίες είναι αναγκαίες για την επιτυχία μιας εκλογικής αναμέτρησης ανάμεσα στις δυνάμεις του συντηρητισμού, Δεξιάς και κεφφαλαίου από την μια, και της Αριστεράς και των προοδευτικών-δημοκρατικών δυνάμεων από την άλλη. Είναι γνωστό ότι η Αριστερά αναζητεί συμμαχούς, κι αναπόφευκτα αυτές οι δυνάμεις αναζητούνται από τον χώρο της κεντροαριστεράς και του κέντρου.

Οι συζητήσεις που γίνονται στο «δημόσιο χώρο», στα ΜΜΕ γενικότερα, όπου προέχουν τα «προσωπικά» χαρακτηριστικά του Α' ή του Β' υποψηφίου και επικεντρώνονται αποκλειστικά στην δίθην εκλεξιμότητας του υποψηφίου δεν είναι επαρκή. Τελικά το ζητούμενο είναι μόνο η εναλλαγή προσώπου στην εξουσία ή η πραγματική αλλαγή στην διακυβέρνηση του τόπου; Κι ακόμα και γι' αυτό το κριτήριο και μόνο, αυτό της εκλεξιμότητας, κάθε άλλο παρά δεδομένος νικητής υπάρχει, αλλά θα είναι αποτέλεσμα δυναμικής.

Με αναφορά λοιπόν σε πολιτικά κριτήρια για τα ουσιαστικά ζητήματα όπως οι χειρισμοί στο Κυπριακό και τα κοινωνικό-οικονομικά, κι όχι βάσει των προσωπικών συμπαθειών, πρέπει επιτέλους να

διεξαχθεί η συζήτηση. Τα κριτήρια με τα οποία πρέπει να κριθεί ο υποψήφιος είναι τα εξής:

1. Φιλολαϊκό πρόγραμμα, δηλαδή εναλλακτικό κοινωνικό-οικονομικό πρόγραμμα σαν απάντηση στο νεοφιλελευθερισμό.
2. Πραγματική συμφωνία στους χειρισμούς και τελικούς στόχους στην επίλυση του κυπριακού.
3. Συσπείρωση των δυνάμεων της προόδου και δημοκρατικής αντιπολίτευσης για να δημιουργηθεί η προοπτική νίκης.
4. Εκλεξιμότητα και αξιοπιστία του υποψηφίου του οποίου τα έργα και ημέρες θα έχουν τα εκέγγα για εφαρμογή του κοινού εναλλακτικού προγράμματος.

Ο πρόεδρος δεν θα πέσει βέβαια εξ ουρανό: Θα προκύψει μέσα από την καθημερινή πάλη, τις καθημερινές πολιτικές επιλογές. Η εποχή του κ. Βασιλείου, που βρέθηκε πρόεδρος από «έξω» πέρασε. Εξάλλου, ενώ η θητεία του γενικά πρέπει να εκτιμηθεί ως θετική, η μετέπειτα πορεία του ως νεοκουβαλιτή της Δεξιάς, δεν δημιουργεί καλό προηγούμενο: Αυτοί που εύκολα έρχονται κι εύκολα φεύγουν. Αναπτύσσω λοιπόν τους λόγους για τους οποίους υποστηρίζω ότι ο υποψήφιος της Αριστεράς πρέπει να είναι μάχιμος πολιτικός, ο οποίος μέσω της συνεχούς συμμετοχής

φρών προσωπικών φιλοδοξιών των κομματάρχων τους.

(γ) Την παραδοσιακή εθνικιστική ΕΟΚΑτζιδική μερίδα που μετατράπηκε στην ΕΟΚΑ-Βρίτικη κατάσταση, την οποία και στέγασε πολιτικά ο ΔΗΣΥ και επιβιώνει λόγω λαϊκισμού. Μια πραγματικά εναλλακτική επιλογή θα έδινε επιτέλους τη δυνατότητα για αλλαγή στον τόπο. Δεύτερο, για να είναι εκλέξιμος ο υποψήφιος πρέπει να είναι πειστικός, σταθερός και να εμπνέει εμπιστοσύνη για την εφαρμογή του προγράμματός του. Οι εμπειρίες της Αριστεράς διεθνώς είναι αμέτρητες: Οπότε η προσπάθεια να «αντηράψει» τις συντηρητικές συνταγές ή να ακολουθήσει τον λαϊκιστικό κατήφορο αποτυγχάνει ή λειτουργεί διαλυτικά στο Αριστερό κίνημα. Λειτουργεί κυρίως φράνεται, κυρίως στο χώρο του μάλλον απολίπου κέντρου, η εξής λογική: «Γιατί να μη επιλέξω την αυθεντική δεξιά, παρά αυτούς που καμώνονται ότι υποστηρίζουν αυτές τις απόψεις». Ο τρίτος λόγος έχει να κάνει με το πρόγραμμα και τον βίο και πολιτεία του υποψηφίου. Τα κοινωνικο-οικονομικά και ευρύτερα η

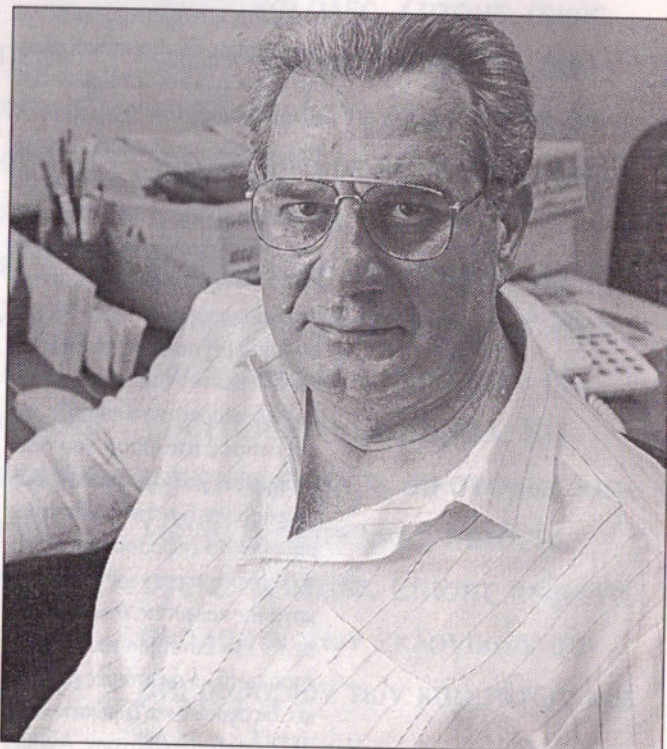
χρηστική διοίκηση και εσωτερική διακυβέρνηση είναι κορυφαίο ζήτημα για το οποίο η Αριστερά έχει όραμα και δράση. Όσο προοδευτικό, ακόμα και ριζοσπαστικό κι αν είναι το πρόγραμμα ενός υποψηφίου, που ως την παραμονή των εκλογών είτε απείχε από τους κοινωνικούς αγώνες, είτε λειτουργούσε ως απολογητής του κεφαλαίου και του κατεστημένου δεν πρόκειται να πείσει, αλλά κι αν εκλεγεί, οι πιθανότητες εφαρμογής ενός πραγματικού εναλλακτικού προγράμματος θα είναι περιορισμένες. Για παράδειγμα, θα έχει πρόβλημα αξιοπιστίας ένας υποψήφιος, αν την προηγούμενη των εκλογών υπερψιφίζει νεο-φιλελεύθερες επολογές ιδιωτικοποιήσεων ή αν συμμετέχει στις επιθέσεις κατά του κράτους προνοίας και των ασθενέστερων στρωμάτων του πληθυσμού επιβάλλοντας ταξικές λύσεις σε βάρος των εργαζομένων. Η τοποθέτηση του ατόμου αυτού στην «κυπριακή ληστεία του αιώνα», δηλαδή του ΧΑΚ δεν είναι δευτερεύουσας σημασίας. Μήπως η συμμετοχή στο υπουργικό συμβούλιο θα διασφάλιζε εφαρμογή του προγράμματος; Βέβαια σίγουρα ενδείκνυται συμμε-

του στους κοινωνικούς, πολιτικούς κι ευρύτερα καθημερινούς αγώνες του λαού και λόγω της τοποθέτησής του στη βάση των αρχών που πηγάζουν από την κοινωνικο-ταξική του τοποθέτηση θα νομιμοποιείται σαν ο πιο γνήσιος εκφραστής των απόψεων και συμφερόντων της ευρύτερης Αριστεράς και των δυνητικών της συμμάχων.

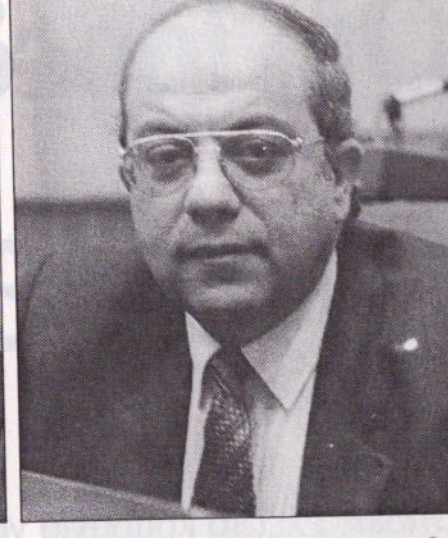
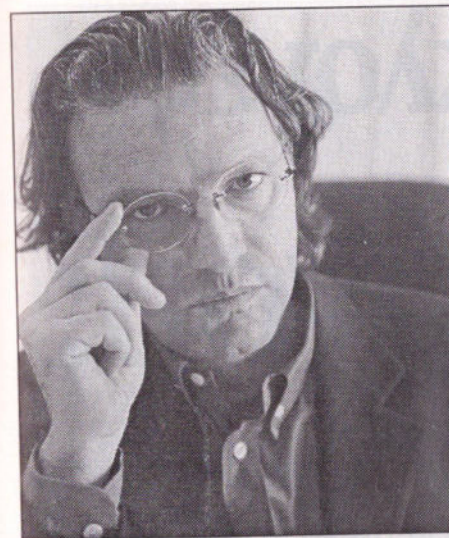
Πρώτο, για να υπάρχει ουσιαστική εναλλακτική επιλογή στη συμμαχία νεοσυντηρητικής/εθνικιστικής Δεξιάς, η οποία συναποτελείται από τρεις άξονες:

(α) Το κυρίαρχο τμήμα του μεγάλου κεφαλαίου που θέλει νεοφιλεύθερες λύσεις στην οικονομία και σταθερότητα μέσω της ενταξιακής πορείας.

(β) Την κληρδική «κατάσταση», με τις γνωστές αμφιταλαντεύσεις ανάμεσα στο «να το κλείσουμε το Κυπριακό να τελειώνουμε» και την ηφαιστειολογία (αλλά πάντα με έντονα φιλο-NATOϊκά και φιλο-αμερικανικά χρώματα). Οι ΕΔΗ αποτελούν απλά πατερίτσα στον κ. Κληρίδη για ενίσχυση της εικόνας του και της «διαλλακτικής» του πολιτικής έναντι της ικανοποίησης δια-

Ο υποψήφιος της Αριστεράς πρέπει να είναι μάχιμος πολιτικός με συμμετοχή στους κοινωνικούς και πολιτικούς αγώνες.

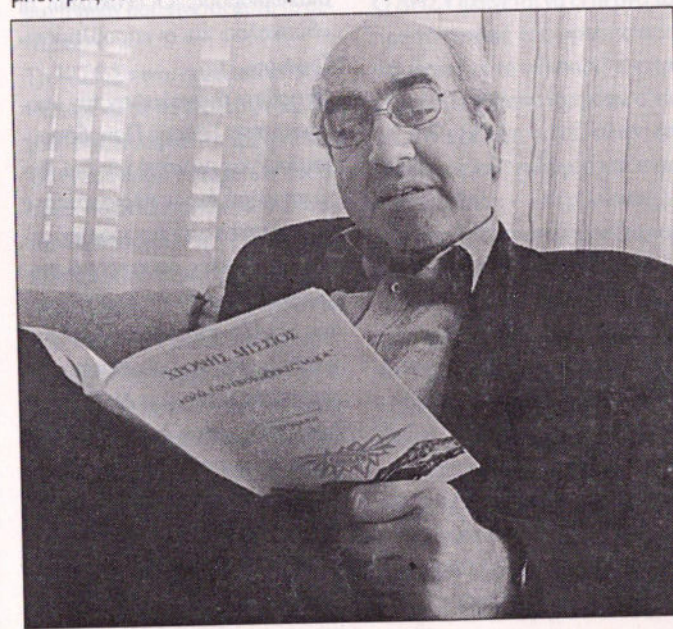

τοχή στη εξουσία αλλά πάνω στη σωστή βάση. Αν δεν διασφαλιστεί η σωστή βάση συνεργασίας δεν θα πεισθεί ο λεγόμενος «ενδιάμεσος χώρος». Πόσο μάλλον ο ευρύτερος Αριστερός και δημοκρατικός χώρος ο οποίος μάλλον θα έβλεπε με καχυποψία την οποία ευκαιριακή «μοιρασιά της εξουσίας», όπως σίγουρα θα κατηγορήσουν οι αντιπάλοι. Αν πάλι εκλεγεί τελικά ο υποψήφιος με την υποστήριξη της Αριστεράς, σίγουρα δεν θα ήθελε η Αριστερά να επαναλάβει την τραυματική εμπειρία που είχε με το «μίνιμουμ πρόγραμμα». Η πεποίθησή μας ότι ο πρόεδρος δεν θα πέσει εξ ουρανό, αλλά θα κριθεί από την αδιάλειπτη συμμετοχή του, την καθημερινή του τοποθέτηση στα ζητήματα ουσίας στην καθημερινή πάλι αποτελεί την καλύτερη, την μοναδική ίσως ασφαλιστική δικλείδα φερεγγυότητας του υποψηφίου. Τα καίρια ζητήματα είναι γνωστά: Πώς τοποθετήθηκε στα ζητήματα της ΑΤΑ και των κεκτημένων των εργαζομένων, των ιδιωτικοποιήσεων, στο κοινωνικό κράτος και στη κοινωνική πολιτική και ποια η στάση του έναντι του μεγάλου κεφαλαίου; Ένας υποστηρικτής της πολιτικής (ταξικής) λιτότητας στην αντιπολίτευση δεν πρόκειται να ακολουθήσει φιλολαϊκή πολιτική όντας πρόεδρος λόγω προεκλογικών δεσμεύσεων. Ο τελευταίος και σημαντικότερος λόγος αφορά στο Κυπριακό. Η πολιτική του προγράμματος στο Κυ-

πριακό αποτελεί εξαιρετικά σημαντικό ζήτημα, το οποίο πρέπει να μας απασχολήσει, ενόψει της ενταξιακής πορείας και ενόψει των εξελίξεων στο Κυπριακό. Οι απόψεις του υποψηφίου για το Κυπριακό έχουν τεράστια σημασία, δεδομένου ότι το Κυπριακό αποτελεί πρώτο πολιτικό ζήτημα για την Αριστερά, όπως σωστά διακηρύττουμε. Ο πολιτικός βίος του υποψηφίου πρέπει να είναι τέτοιος που να δίνει τα εχέγγυα για την μορφή της λύσης που οραματίζεται ο αριστερός και ευρύτερα προοδευτικός-δημοκρατικός χώρος. Η σύγκλιση απόψεων στο Κυπριακό μεταξύ των δυνάμεων μπορεί και πρέπει να επιτευχθεί με την επικράτηση των ορθών απόψεων. Επομένως, η εκτίμηση μας ότι η λύση του Κυπρια-

κού θα βασίζεται σε ομοσπονδιακή λύση πρέπει να διαφαίνεται στο πρόγραμμα και στο έργο του υποψηφίου μας. Απαραίτητη είναι η συνέπεια του υποψηφίου μας σε μια ομοσπονδιακή λύση στη σωστή βάση δηλαδή με μια κυριαρχία, ιθαγένεια και διεθνή προσωπικότητα βάσει των συμφωνιών υψηλού επιπέδου και των ψηφισμάτων του ΟΗΕ. Η συζήτηση πρέπει επιτέλους να στραφεί στην ουσία, αν θέλουμε πραγματικά να πετύχουμε την αλλαγή με ένα εναλλακτικό πρόγραμμα. Ας χρησιμοποιήσουμε την πείρα μας για να γίνουμε σοφότεροι. Ας συγκεντρωθούμε σε πολιτικά κριτήρια κι όχι στον απολιτικό ατομοκεντρισμό. ■

Αν πάλι εκλεγεί τελικά ο υποψήφιος με την υποστήριξη της Αριστεράς, σίγουρα δεν θα ήθελε η Αριστερά να επαναλάβει την τραυματική εμπειρία που είχε με το «μίνιμουμ πρόγραμμα».

Οι Προεδρικές εκλογές υπόθεση τζόγου;

Του Παύλου Μ. Παύλου

Όποιος έχει το κουράγιο να παρακολουθεί τις κινήσεις κομμάτων και «παργόντων», διαπιστώνει πόσο λίγη πρόοδος υπάρχει στις συμπεριφορές, σε σχέση με προηγούμενες περιόδους προετοιμασίας για τις προεδρικές εκλογές. Λίγα είναι τα καινούργια στοιχεία, κι αυτά κυρίως εξωγενή. Όπως για παράδειγμα η οριακή φάση του Κυπριακού και της πορείας ένταξης στην Ε.Ε.. Τα κόμματα όμως δίνουν την εντύπωση πως ακόμη κι αυτά με το ζόρι τα λαμβάνουν υπόψη. Αν μπορούσαν θα μας παρουσίαζαν μια φωτοτυπία του σεναρίου των προηγούμενων προεδρικών εκλογών.

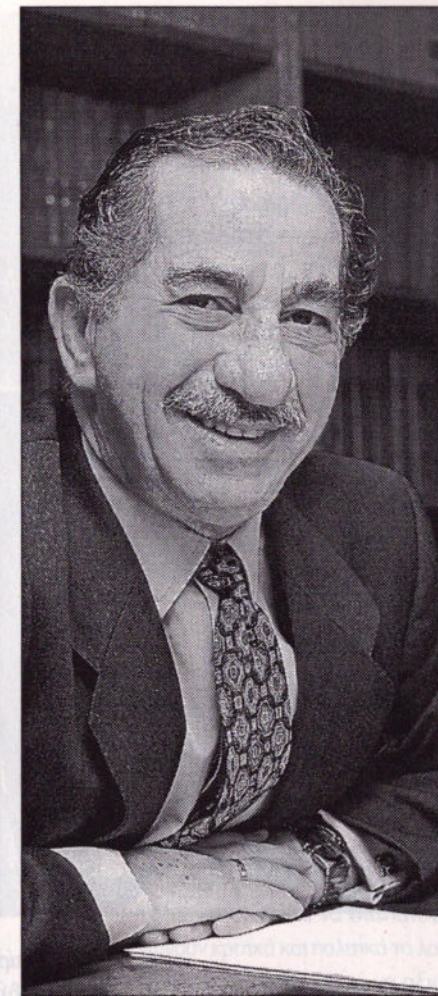
ΟΙ ΓΝΩΣΤΟΙ - ΑΓΝΩΣΤΟΙ

Ο εξομοιωτής οφείλει πολλά στη συμπεριφορά της αντιπολίτευσης και ιδιαίτερα του ΑΚΕΛ. Τα ηγετικά στελέχη του ακολουθούν τους παραδοσιακούς τους εσωτερικούς διαχωρισμούς: Οι «εύκολοι», οι «δύσκολοι» και οι «προβληματιζόμενοι».

Οι πρώτοι ανακάλυψαν την υποψηφιότητα Τάσσου Παπαδόπουλου ίσως και πριν από τον ίδιο. Αυτή τη φορά έχουν περισσότερες πιθανότητες από τις προηγούμενες Προεδρικές, όπου τέτοια εποχή άρχιζε να εκπνέει η προοπτική του. Εργάζονται σταθερά προς την κατεύθυνση της προώθησης της υποψηφιότητας του ΔΗΚΟϊκού προέδρου, έστω κι αν συχνά το κλίμα τους επιβάλλει να «βγουν στην παρανομία» και να δουλέψουν καθαρά παρασκηνιακά και σε χαμηλούς τόνους. Στις συμβουλές αυτών κυρίως οφείλονται

οι πολύ προσεκτικές κινήσεις του Τ. Παπαδόπουλου τον τελευταίο καιρό: Χαμηλοί τόνοι στο Κυπριακό, άμβλυση του αντιπερικανισμού, ανοίγματα αβρότητας προς την Αθήνα (είναι γνωστά εδώ και χρόνια τα αισθήματά του κ. Παπαδόπουλου για ό,τι πετά έστω πάνω από την Ελλάδα), συναισθηματικά αγγίγματα στους ψηφοφόρους του ΑΚΕΛ (σ' αυτούς κυρίως απευθύνονται οι πρωτοβουλίες αυτεπάγγελτης υπεράσπισης του κ.Χριστόφια όποτε αυτός βρίσκεται σε δύσκολη θέση.) Οι «δύσκολοι» έχουν πάρει τοις μετρητοίς τις πρώτες αρνητικές αντιδράσεις των ψηφοφόρων του ΑΚΕΛ, γι' αυτό και προσπαθούν να δημιουργήσουν σκηνικό που να ευνοεί άλλες υποψηφιότητες, πιο αριστερές, όπως για παράδειγμα του Τάκη Χατζηδημητρίου, αλλά και στελεχών του ίδιου του ΑΚΕΛ. Αγνοούν βέβαια πως τί-

ποτε δεν έχει κριθεί στη συμπεριφορά των ακελικών ψηφοφόρων και πως ήδη σήμερα οι αντιδράσεις στην υποψηφιότητα Παπαδόπουλου είναι πολύ πιο ασθενείς απ' ό,τι αρχικά. Επίσης αγνοούν πως αν δεν κινηθούν έγκαιρα και δυναμικά, θα λειτουργήσουν απλώς σαν εξισορροπητικό αντίβαρο και θα ευνοήσουν τους ηγετικούς σχεδιασμούς για μέση λύση. Ο κ.Χριστόφιας ήδη κραδαίνει την απειλή για επαναφορά στο τραπέζι του ονόματος του κ.Γιώργου Ιακώβου. Οι «προβληματιζόμενοι», ανάμεσα στους οποίους συγκαταλέγεται και ο Γενικός Γραμματέας του κόμματος, δεν ανοίγουν τα χαρτιά τους, αλλά σε κάθε περίπτωση ποντάρουν περισσότερο στη μεθοδολογία: Θεωρούν ως καλύτερη λύση την ιπποδρομιακή τακτική. Δηλαδή, να αφρεθούν να εκκινήσουν πολλά άλογα υποψη-

φιπτών μαζί και έγκαιρα, να κυκλοφορήσει το όνομά τους όσο ευρύτερα γίνεται και να επιλέξει το κόμμα εκείνον που θα δείξει δυο μήνες πριν τις εκλογές ότι τραβά περισσότερο. Αυτή η τακτική έχει το πλεονέκτημα της μη αποξένωσης από τη βάση, της αλληλοτροφοδότησης με το σύνολο των ψηφοφόρων και της παγίωσης της εικόνας ότι το ΑΚΕΛ είναι ο ρυθμιστής. Δεν είναι λίγο να έχεις μισή ντουζίνα μη ακελικούς να τρέχουν μανιωδώς στον ιππόδρομο του κόμματος. Επιπλέον, απαλλάσσει και από μεγάλο μέρος της ευθύνης επιλογής. Μια τέτοια τακτική, βέβαια, έχει και το μειονέκτημα της ενίσχυσης του αστάθμητου παράγοντα. Με αυτή δεν μπορείς εύκολα να ελέγξεις τα πράγματα, οι εκπλήξεις είναι πολύ πιθανές και ενδεχομένως δυσάρεστες. Γι' αυτό και αυτή τη φορά, ιδιαίτερα ο κ. Χρι-

στόφιας ευνοεί πιο ελεγχόμενη κούρσα (και συμμετοχές) απ' ό,τι στο παρελθόν. Είναι λάθος όμως να μένει κανείς στο ΑΚΕΛ. Το κόμμα αυτό μπορεί να έχει την πιο σύνθετη και απωθητική τακτική, όχι όμως κατ' ανάγκην και την πιο μίζερη. Το ΔΗΚΟ βάζει, όπως είναι φυσικό, όλα τα λεφτά στον κ. Παπαδόπουλο. Η ομοψυχία του κόμματος ποτέ δεν κινδύνευσε όταν ήταν σαφής η προοπτική της κατάληψης της εξουσίας. Η μόνη περίπτωση να υπάρξουν τριγμοί – όχι όμως καθοριστικοί και αζεπέραστοι – είναι το κόμμα να υποχρεωθεί να παίξει το σενάριο «Τάσσος αλλά με τον ΔΗΣΥ». Κάτι τέτοιο φαίνεται μάλλον απόμακρο, όχι γιατί το ΑΚΕΛ θα καταλήξει οπωσδήποτε στον κ. Παπαδόπουλο, ούτε γιατί ο ΔΗΣΥ είναι απίθανο να στηρίξει υποψηφιότητά του κάτω από κάποιες

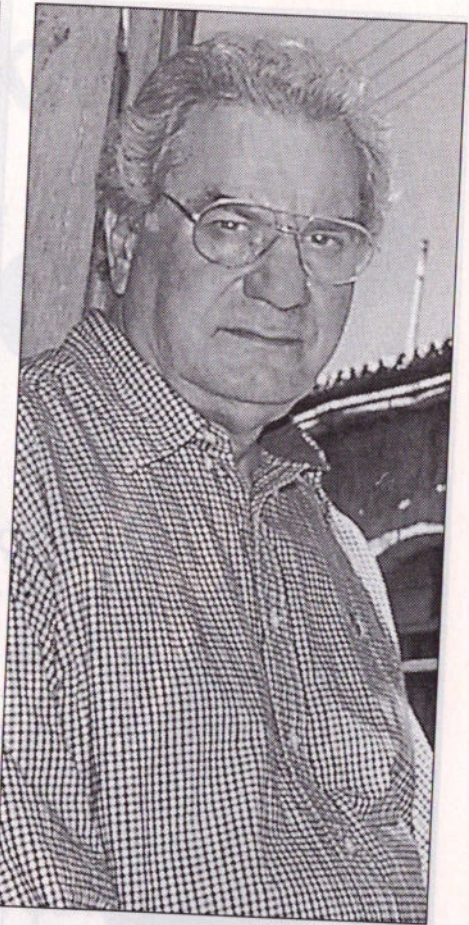
συνθήκες. Αλλά επειδή η πρόκριση ή απόρριψή του ως υποψηφίου της τριμερούς θα έρθει αρκετά αργά, ώστε να μειώνονται οι πιθανότητες ελιγμών. Καλούκακού όμως το ΔΗΚΟ και ο ίδιος συντηρούν όσο γίνεται αυτό το σενάριο. Το ΚΙΣΟΣ είναι πολύ πιο αποδυναμωμένο σε σύγκριση με προηγούμενες εκλογικές αναμετρήσεις. Όχι τόσο λόγω μειωμένων ποσοστών, όσο περιορισμένων δυνατοτήτων ελιγμών και δυναμικής. Από νωρίς καθιερώθηκε ως ο «συμπληρωματικός τρίτος» της αντιπολιτευτικής κοινότητας. Είναι το απαραίτητο συμπλήρωμα, αλλά περίπου δεδομένο - άρα αδύναμο να απαιτεί. Γι' αυτό ίσως το λόγο κάποιος συνεργάτης του Γιαννάκη Ομήρου προσπαθούν να καταστήσουν πειστικό το σενάριο δικής του υποψηφιότητας με υποστήριξη του ΔΗΣΥ. Είναι η μοίρα

αυτού του κόμματος – και των προέδρων του – να ονειρεύεται κρυφά κατάληψη της Προεδρίας της Δημοκρατίας.

Η ΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ ΤΗΣ ΔΕΞΙΑΣ

Ο ΔΗΣΥ φαίνεται να ξεπερνά τον πρώτο πανικό της ορατής απομόνωσης με τη σύσταση της τριμερούς. Εκτός από το χρόνο, σ' αυτή την εξέλιξη συνέβαλαν: (α) Οι δημοτικές εκλογές και η αυτοπεποίθηση – υπερβολική(!) – που παρήγαγαν ότι μπορεί το κόμμα να διαρρήξει τα αριθμητικά δεδομένα. (β) Οι σοβαρές ενδείξεις για προβλήματα ή και αδιέξοδα στην τριμερή. (γ) Η εκτίμηση ότι η ίδια η κοινωνία οδεύει προς τα Δεξιά, καταργώντας όλο και περισσότερο τις ιδεολογικές διαχωριστικές γραμμές, οι οποίες θα διευκόλυναν την αντιπολίτευση. Οι ευρωπαϊκές τάσεις επιστροφής του λαού στις συντηρητικές επι-

φίζω για να συμμετέχω. Ψηφίζω για να απέχω. Αναθέτω σε κάποιον τη διαχείριση της εξουσίας, ώστε εγώ να είμαι συνειδητά απών για όλο το μεσοδιάστημα. Αυτή η τάση γίνεται όλο και πιο δυνατή. Ένας υποψήφιος μασωμένος στα πράγματα, μέρος του συστήματος, θα ικανοποιούσε αυτή την ανάγκη.

3. Το Κυπριακό: Πάμε για λύση; Όπως και να έχουν τα πράγματα, ο νέος Πρόεδρος θα έχει να αντιμετωπίσει ένα εντελώς καινούργιο σκηνικό: Ένατη της Κύπρου στην Ε.Ε. και το Κυπριακό λυμένο ή «λυμένο». Σ' αυτό το σκηνικό τι λογής Πρόεδρος θα μπορούσε να λειτουργήσει; Ούτε το είδος του εξωκομματικού και «φρέσκου» χωρίς πείρα, ούτε το είδος του παραδοσιακού και εγκλωβισμένου στα παλιά. Ένα θαυματουργό μείγμα θα ικανοποιούσε αυτή την ανάγκη.

Δεν θα είχαμε άδικο, λοιπόν, αν αρχίζαμε να τα βάζουμε με όσους τόσα χρόνια αντί να διαπαιδαγωγούν κριτικά και πολιτικά το λαό αγωνιούσαν κάθε φορά να αξιοποιήσουν απλώς τις όποιες αδυναμίες και ελλείμματα της εμπειρίας του. Μετατρέποντας έτσι το «ρεαλισμό» του σήμερα σε αδιέξοδο του αύριο. Και το αύριο ήρθε.

Μέσα σ' ένα τέτοιο σκηνικό, και με δεδομένο το εξαιρετικά περιορισμένο των επιλογών, κάθε πρόβλεψη για το τι ακριβώς μας ξημερώνει σχετικά με τις Προεδρικές είναι εξαιρετικά παρακινδυνευμένη. Το πιθανότερο είναι στο τέλος να κερδίσει η πλευρά εκείνη που θα καταλήξει σε υποψήφιο όχι πολύ αργά. Ωστε το πρόσωπο που θα υποστηριχθεί να «μιλήσει» έγκαιρα στην αντίστοιχη τάση και να ξεπεράσει τα προβλήματα των άλλων δύο πριν τις εκλογές. Ίσως πρόκειται για τις πρώτες Προεδρικές εκλογές που δεν θα κριθούν στο «ποιος», ούτε και στο «τι» (θα ήταν ευχής έργο), αλλά στο «πότε».

18. 3. 2002 ■

ΟΙΟΥ ΤΩΝ ΠΡΟΕΔΡΩΝ

λογές ενθαρρύνουν αυτές τις εκτιμήσεις. (δ) Οι εξελίξεις στο Κυπριακό, όπου η προοπτική ενός νέου σκηνικού σε λίγους μήνες να αχρηστεύσει τα όποια κοστούμια ράβονται σήμερα. Όταν από τον πρόεδρο και στελέχη του ΔΗΣΥ χρησιμοποιείται το επιχειρήμα ότι είναι πολύ νωρίς για να ασχοληθούμε με τις Προεδρικές, πολλοί της αντιπολίτευσης νομίζουν ότι πρόκειται για υπεκφυγή. Κι όμως, στο ΔΗΣΥ φαίνεται να διαμορφώνεται η εκτίμηση ότι μια έστω προκαταρκτική συμφωνία στο Κυπριακό πιθανότατα να αλλάξει άρδην το σκηνικό και για τις Προεδρικές. Τέλος, στο ΔΗΣΥ φαίνεται να καθουσιάζει - σίγουρα υπερβολικά - η προοπτική διεξόδου από την απομόνωση με στήριξη υποψηφίου από άλλο χώρο, δηλαδή του ΔΗΚΟ ή του ΚΙΣΟΣ. Διαθέτει ακόμη μια πιο ρεαλιστική προοπτική: Την υποστήριξη υποψηφίου ο οποίος να μην προέρχεται από κανένα κόμμα. Όσο παράδοξο κι αν φαί-

νεται, ο ΔΗΣΥ έχει περισσότερες πιθανότητες και δυνατότητες να βρει τη διεξοδο μέσω της υποστήριξης ανεξάρτητου υποψηφίου απ' ό,τι η αντιπολίτευση. Εκτός από τη μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων (ένα στριμωγμένο κόμμα καταλήγει σε εξωκομματικό πιο εύκολα απ' ό,τι τρία που έχουν καβαλήσει το καλάμι), οι ίδιες οι ενδείξεις είναι αρκετά πειστικές: Εκτός από τους γνωστούς τραπεζικούς παράγοντες, και άλλοι που θεωρούνταν μέχρι σήμερα του αντιπολιτευτικού χώρου ερωτοτροπούν σχεδόν φανερά με το ΔΗΣΥ. Τα μικρά κόμματα, κοινοβουλευτικά και μη, θα αποτελέσουν χρήσιμα συμπληρώματα, αλλά δεν είναι καθόλου σημαντική η πολιτική τους παρουσία σε σχέση με τις Προεδρικές. Όχι γιατί δεν έχουν ψήφους να μεταφέρουν (μπορεί να αποδειχθούν τελικά και πολύτιμοι), ούτε γιατί δεν έχουν χαρτιά να παίξουν. Απλά γιατί αυτά τα χαρτιά δεν είναι πολιτικά, είναι

κυρίως κομματικής επιβίωσης. Κανένα δεν είναι διατεθειμένος να πιστέψει ότι οι «όροι» που θα θέρξουν οι ΕΔΗ ή οι ΝΕΟ για να στηρίξουν το Χ υποψήφιο θα είναι κάτι παραπάνω από εικονικοί, εκτός από όσους θα συνδέονται με την κατάληψη κάποιων αξιωμάτων.

Η ΣΦΗΓΚΑ Ο ΛΑΟΣ

Η παραίτηση, η διαμαρτυρία, η σύγχυση και η αμηχανία είναι τα κύρια συστατικά της «κοινής γνώμης» που έχουν να αντιμετωπίσουν τα κόμματα στους σχεδιασμούς τους. Τα μηνύματα από τις δημοτικές εκλογές δεν φαίνεται να ερμηνεύθηκαν από κανένα κόμμα με ολοκληρωμένο τρόπο, γι' αυτό και οι κινήσεις εξακολουθούν να περιορίζονται στο επίπεδο της κορυφής. Ίσως ο ΔΗΣΥ να έφτασε πιο κοντά στο να αναγνωρίσει αυτό που πραγματικά συμβαίνει, γι' αυτό και οι «πορείες προς το λαό». Όχι λόγω σωστής ανάλυσης αλλά κυρίως από το σωστικό ένστικτο της εξουσίας. Τι πραγματικά θέλει ο κυπριακός

λαός στις Προεδρικές; Ποιο κοστούμι υποψηφίου τον εκφράζει; Νομίζω πως η απάντηση είναι πως ούτε αυτός ξέρει, ούτε κανείς μπορεί να μιλήσει για σαφή τάση. Για τον απλούστατο λόγο ότι αυτή την περίοδο συγκρούονται μεταξύ τους τρεις διαφορετικές τάσεις που έρχονται από εντελώς διαφορετικές κατευθύνσεις:

1. Η μεταβατική περίοδος και οι αβεβαιότητες της: Ο κόσμος της Κύπρου βιώνει με το χειρότερο τρόπο το ρόγχο του θανάτου παλιών αξιών και την άρνηση νέων να γεννηθούν ακόμα. Το βάθος της δημοκρατικής - ή έστω της συλλογικής - εμπειρίας είναι τόσο περιορισμένο που έχει κατασπίσει μεγάλο μέρος του πληθυσμού φορέα αντιφατικών αναγκών. Ιδεολόγοι κυνηγούν το χρήμα, αριστεροί ζηλεύουν τους δεξιούς, η δόξα γίνεται διεξοδος για μερικούς, ο αυτισμός για τους περισσότερους. Οι περισσότεροι Κύπριοι μοιάζουν να θέλουν να καταργηθούν τα ιδεολογικά σύνορα,

να μην υπάρχει επιτέλους διαφορά ανάμεσα στη Δεξιά και στην Αριστερά. Έτσι τρέχουν πίσω από ιδεολογήματα νεοφιλελεύθερων «εκουσυχρονισμών», αξιοκρατίας και άλλων σανίδων σωτηρίας. Τους διευκολύνει και η τάση ομοιογενοποίησης των πολιτικών. Σε λίγα χρόνια οι βουλευτές θα έχουν και την ίδια φάτσα. Μεγάλο μέρος του πληθυσμού θαυμάζει τον Αβέρωφ Νεοφύτου επειδή ζηλεύει τη βεβαιότητά του. Και ένα άλλο καταριέται το κίνημα κατά της παγκοσμιοποίησης επειδή του καλά το μηδενισμό του. Αυτή η κατάσταση θέλει διεξοδο στο ρηξικέλευθο, στο εξαιρετικό. Ένας υποψήφιος Πρόεδρος βγαλμένος από τη γυάλα, εντελώς καινούργιος, θα την ικανοποιούσε.

2. Η ανάγκη της ανάθεσης: Ο μέσος Κύπριος (αν υπάρχει τέτοιο πράγμα) δεν θέλει λύσεις. Θέλει ανθρώπους που να βρίσκουν λύσεις. Γι' αυτό και η Δημοκρατία στην Κύπρο έχει πάρει την πιο εκχυδαϊσμένη της μορφή. Δεν ψη-

Ακελικά διλήμματα και επιλογές

Του Πέτρου Ζαρούνα

Καθώς ο Ιούνιος πλησιάζει, έχουν αρχίσει στα ηγετικά επίπεδα των κομμάτων, οι διεργασίες για τις επερχόμενες προεδρικές. Στην πλευρά της αντιπολίτευσης καθοριστικής σημασίας θα είναι οι επιλογές του ΑΚΕΛ. Ο λόγος εμφανής, αφού εκείνος ο υποψήφιος που θα έχει την στήριξη του ΑΚΕΛ, θα εξασφαλίσει αυτόματα και την συμπεριληψη του στο ζευγάρι του δεύτερου γύρου.

Πώς όμως προσεγγίζει το ΑΚΕΛ το θέμα; Σύμφωνα με τις αποφάσεις του τελευταίου συνεδρίου, αλλά και τις πρόσφατες δηλώσεις στελεχών του κανένας δεν έχει προεπιλεγεί και κανένας δεν έχει προαποκλειστεί. Εν δυνάμει συνεργασίες μπορούν να γίνουν με όλα τα κόμματα που ευρίσκονται στον πέραν του Συναγερμού χώρο. Στους πιθανούς υποψηφίους το ΑΚΕΛ για πρώτη φορά περιλαμβάνει και το δικό του Γ.Γ.. Σε όλες μάλιστα τις περιπτώσεις διεκδικεί και τη συμμετοχή με στελέχη του στην επόμενη κυβέρνηση.

Ποιές όμως είναι οι πραγματικές επιλογές που μπορεί να κάνει η ηγεσία του ΑΚΕΛ;

Επιλογή 1. Θεωρητικά η καλύτερη του επιλογή είναι να επιτύχει ένα ευρύ συνασπισμό που να συμπεριλάβει όλα τα κόμματα της αντιπολίτευσης στη βάση ενός μεταρρυθμιστικού προγράμματος και με επικεφαλής ένα ανεξάρτητο υποψήφιο κοινής αποδοχής. Μία ελα-

φρά τροποποιημένη έκδοση του σεναρίου αυτού είναι και η επανάληψη της τριμερούς των δημοτικών εκλογών δηλαδή ΑΚΕΛ-ΔΗΚΟ-ΚΙΣΟΣ. Και οι δύο αυτές περιπτώσεις είναι πρακτικά ανέφικτες, αφού προσκρούουν στην άτεγκτη, όπως φαίνεται, στάση του ΔΗΚΟ που επιμένει στην υποψηφιότητα του αρχηγού του. Αυτό δεν μπορεί να γίνει αποδεκτό από τα άλλα κόμματα, που δικαίως πιστεύουν ότι η ανάδειξη ενός κομματικού υποψηφίου θα ευνοήσει το κόμμα του και θα έχει αρνητικές επιπτώσεις στα ίδια, ιδιαίτερα στην περίπτωση που αυτός είναι ο αρχηγός του ΔΗΚΟ που ευρίσκεται στον ίδιο πολιτικό χώρο, το κέντρο.

Επιλογή 2. Η δεύτερη καλύτερη επιλογή για το ΑΚΕΛ είναι εκείνη της μίνι ή διμερούς συνεργασίας. Η περίπτωση αυτή έχει δύο εκδοχές. Η πρώτη είναι εκείνη του ΑΚΕΛ με το ΔΗΚΟ και η δεύτερη με το ΚΙΣΟΣ. Στην πρώτη περίπτωση για να γίνει εφικτή η συνεργασία θα πρέπει το ΑΚΕΛ να αποδεχθεί την υποψηφιότητα του Τάσσου Παπαδόπουλου. Μία τέτοια αποδοχή φαίνεται να είναι δύσκολη, τόσο μεταξύ της ηγεσίας, όσο και στη βάση όπου ήδη έχουν εκδηλωθεί σοβαρές αντιδράσεις. Χρόνια τώρα η βάση έχει γαλουγηθεί με την εικόνα ενός Τάσσου δεξιού και αντικομμουνιστή. Ας θυμηθούμε τα άρθρα στον «Κήρυκα», αλλά και μόλις πρόσφατα τον χαρακτηρισμό του

ΑΚΕΛ ως δογματικού στη γνωστή επιστολή που ο Τάσσος απέστειλε στον κ.Κλεάνθου αναφορικά με το θέμα του στρατηγικού επενδυτή στα αεροδρόμια. Την ίδια στιγμή υπάρχουν επιφυλάξεις και για την προσωπικότητα του εν λόγω υποψηφίου (είναι κοινό μυστικό ότι χαρακτηρίζεται από ισχυρογνωμοσύνη), αλλά και τις γνωστές απορριπτικές του απόψεις στο Κυπριακό. Όπως όλοι γνωρίζουμε ο κ.Παπαδόπουλος είναι οπαδός, όπως και ο κ. Δούντας, της μη λύσης. Ταυτόχρονα η ηγεσία του κόμματος έχει από καιρό καταστεί κοινών των αρνητικών διαθέσεων που ο διεθνής παράγοντας και η Ελλάδα έχουν έναντι του συγκεκριμένου πολιτικού. Τυχόν επιλογή του θα έστελλε το μήνυμα στους τρίτους ότι και το ΑΚΕΛ έχει προσχωρήσει στο στρατόπεδο των απορριπτικών και έχει επιλέξει τη μη λύση ως τη λύση του Κυπριακού. Κάτι τέτοιο θα είχε αρνητικές επιπτώσεις και στην ενταξιακή προοπτική της Κύπρου. Οι αρνητικές επιπτώσεις θα επεκτεινόταν και στις σχέσεις με τα υπόλοιπα κόμματα. Οι του ΚΙΣΟΣ θα εκλάμβαναν, και όχι άδικα, την κίνηση αυτή ως επίθεση κατά του κόμματος τους αφού θα το υποχρέωνε σε καταστροφικές επιλογές. Η πρώτη επιλογή του ΚΙΣΟΣ θα ήταν η συμπίεση, κάτι που θα είχε ως αποτέλεσμα, μετά την εκλογή του Τάσσου, την περαιτέρω φθορά του ΚΙΣΟΣ, αφού τα δύο κόμματα λειτουργούν στον ίδιο χώρο

Οι επιλογές του ΑΚΕΛ θα επηρεάσουν σημαντικά το Κυπριακό.

και το ΔΗΚΟ θα καθίστατο κόμμα εξουσίας και πάλιν. Η δεύτερη και χειρότερη θα ήταν να πάει είτε στον πρώτο είτε στον δεύτερο γύρο με το ΔΗΣΥ (επανάληψη της υπέρβασης του 1998), κάτι που θα οδηγούσε αυτή τη φορά σε διάσπαση και πλήρη αποσύνθεσή του και απορρόφηση ενός κομματιού από το ΑΚΕΛ.

Αλλά και τα υπόλοιπα μικρά κόμματα θα αντιδρούσαν, αφού τυχόν εκλογή δημοτικού υποψηφίου θα είχε ως αποτέλεσμα την επανασυγκόλληση του ΔΗΚΟ και την πλήρη διάλυσή τους. Δημοσιογραφικές πληροφορίες φέρουν τους ηγέτες του ΑΔΗΚ και των ΝΕΟ να έχουν ήδη διαμνύσει προς το ΑΚΕΛ την αρνητική τους διάθεση έναντι του ενδεχομένου αυτού.

Γενικά η επιλογή της συμμαχίας ΑΚΕΛ-ΔΗΚΟ φαίνεται να είναι πολύ δύσκολη και οι πιθανότητες για ένα νικηφόρο αποτέλεσμα περιορίζονται από την αρνητική στάση των υπολοίπων κομμάτων, αλλά και τις εσωτερικές αντιδράσεις που ο κ.Παπαδόπουλος προκαλεί στο χώρο του ΑΚΕΛ ενώ δεν είναι και αμελητέοι οι δημοκράτες (κυπριακή προ-έλευσης), που τρέφουν αρνητικά συναισθήματα προς το πρόσωπο του κ.Παπαδόπουλου.

Η άλλη εκδοχή της επιλογής 2 είναι ο κύριος εταίρος του ΑΚΕΛ να είναι το ΚΙΣΟΣ. Εδώ τα πράγματα γίνονται ευκολότερα αφού το ΚΙΣΟΣ δείχνει να είναι περισσότερο ευέλικτο ως προς το πρόσωπο, ενώ και η συμφωνία στο πρόγραμμα διευκολύνεται από τον κοινωνικό χαρακτήρα των δύο μελλοντικών εταίρων. Όλα αυτά θα λειτουργούσαν θετικά στη διεύρυνση της συμμαχίας αφού η μη ύπαρξη κομματικού υποψηφίου θα επέτρεπε και στα υπόλοιπα κόμματα

του να συμμετοχή τους από τον πρώτο μάλιστα γύρο στο όλο εγχείρημα. Ως προς τη στάση του ΔΗΚΟ, αυτή όποια και να ήταν δεν θα επηρέαζε σημαντικά το τελικό αποτέλεσμα αφού, όπως δείχνει η πείρα των προηγούμενων εκλογών, όταν δεν έχει δικό του υποψήφιο, τείνει να μοιράζεται με μία αναλογία 60-40 ανάμεσα στους δύο τελικούς υποψηφίους. Με λίγα λόγια, παρά το γεγονός ότι η επιλογή ΔΗΚΟ φαντάζει αριθμητικά να είναι η καλύτερη από τις δύο, μετά από μία πιο σύνθετη ανάλυση φαίνεται να είναι λιγότερο ελκυστική τόσο με βάση πολιτικά κριτήρια όσο και εκλεξιμότητας.

Επιλογή 3. Μία τελευταία επιλογή θα ήταν το ΑΚΕΛ να προχωρήσει μόνο είτε με υποψήφιο τον ηγέτη του, είτε με ένα πρόσωπο του ευρύτερου κεντροαριστερού χώρου. Το σενάριο αυτό είναι το χειρότερο από όλα. Η επιλογή του θα ήταν μία λύση ανάγκης και αποτέλεσμα καταστροφικών χειρισμών εκ μέρους της ηγεσίας. Η επιλογή του θα οδηγούσε σε μία βέβαιη ήττα, άσχετα αν το ποσοστό θα υπερέβαινε το 40%. Το μόνο θετικό θα ήταν το ότι το κόμμα θα έσπαζε το ταμπού που το θέλει να μην διεκδικεί από μόνο του την προεδρία της Δημοκρατίας. Μία περίπτωση να οδηγηθούμε σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο είναι τυχόν κλίτευση του Τάσσου Παπαδόπουλου, ή ακόμα χειρότερα τυχόν άσκηση δίωξης εναντίον του, από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης αναφορικά με τα κεφάλαια του Σλόπονταν Μιλόσεβιτς. Δημοσιογραφικές πληροφορίες φέρουν τον κ.Παπαδόπουλο να καλείται ως μάρτυρας, αφού αυτός είχε εγγράψει μία σειρά εταιρείες συνδεδεμένες με τον

κ.Μιλόσεβιτς. Παράλληλα, είναι και νομικός σύμβουλος της Λαϊκής Ευρωπαϊκής Τράπεζας η οποία κλήθηκε ήδη και έχει δώσει στοιχεία των εν λόγω εταιριών στην κυρία Κάριλα Ντελ Πόντε.

Προς τα πού θα κατευθυνθεί το ΑΚΕΛ δεν έχει ακόμα ξεκαθαρίσει, παρά τις δημοσιογραφικές πληροφορίες (βλέπε και Πολίτη 23-03-2002) περί του αντιθέτου. Η μέχρι σήμερα αρνητική πορεία του Κυπριακού σίγουρα ευνοεί τον Τάσο όμως τα πράγματα δεν έχουν ακόμα κριθεί. Η πιθανότητα για μια αποφασιστική παρέμβαση του διεθνούς παράγοντα μέσω των Ηνωμένων Εθνών παραμένει πάντα ισχυρή. Στόχος της θα είναι όχι η επίτευξη μίας συνολικής λύσης, αλλά ενός περιγράμματος λύσης που θα επιτρέψει την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. χωρίς την ταυτόχρονη δημιουργία κρίσης από την Τουρκία. Ο νέος πρόεδρος θα κληθεί να αποδεχθεί το περίγραμμα και στη συνέχεια να το μετασχηματίσει σε λεπτομερή λύση. Τυχόν επιλογή του Τάσσου θα οδηγούσε το ΑΚΕΛ σε ένα εφιαλτικό σενάριο όπου οι πάντες, έστω και στο δεύτερο γύρο θα συνασπιζόνταν κατά του συνασπισμού ΑΚΕΛ-ΔΗΚΟ. Σε μία τέτοια περίπτωση θα ευκολύνετο και ο Νίκος Αναστασιάδης (ο οποίος είναι αρκετά ισχυρός μέσα στον ΔΗΣΥ μετά τις δυο συνεχείς εκλογικές του νίκες) να κάνει την υπέρβαση του και να επιλέξει ένα τρίτο υποψήφιο τύπου Ζαμπέλλα. Η κίνηση αυτή τον εξυπηρετεί στην προώθηση των δικών του σχεδιασμών. Από την μία του δίνει τη δυνατότητα και να προβληθεί ως υπερκομματικός και εθνικός ηγέτης που δεν σκέφτεται και δεν προτάσσει το προσωπικό και το κομματικό συμφέρον. Από την άλλη εξουδετερώνει τους δυνητικούς συ-

ναγερμικούς υποψηφίους και ετοιμάζει έτσι την μελλοντική του υποψηφιότητα, ενώ παράλληλα ισχυροποιεί την θέση του μέσα στο κόμμα.

Ο δε εξωτερικός παράγοντας (δυτικοί και Ελλάδα) θα έριχνε και αυτό το όχι αμελητέο βάρος του υπέρ του αντιπάλου του Τάσσου. Παρά την πρόσφατη μερική αλλαγή που παρατηρείται στη συμπεριφορά και τις πολιτικές τοποθετήσεις του Τάσσου, ο ξένος παράγοντας παραμένει αρνητικός. Η επιτακτική ανάγκη να αποφευχθεί μία κρίση στην Ανατολική Μεσόγειο και να παραμείνει η Τουρκία σε ευρωπαϊκή τροχιά είναι τέτοια, που οι Αμερικανοί θα έκαναν πολλά για να μην υπάρξουν οι όποιοι κλυδωνισμοί.

Η προσωπική μου εκτίμηση είναι ότι, με βάση την πιο πάνω ανάλυση το ΑΚΕΛ, θα μπορούσε αρχικά να επιχειρήσει μέσα από το δημοκρατικό και ισότιμο διάλογο να επιτύχει τη διαμόρφωση της μέγιστης δυνατής συμμαχίας. Η συντήρηση της υποψηφιότητας Χριστόφια θα βοηθούσε στην εξουδετέρωση της όποιας επιμονής από την πλευρά των υπολοίπων εταίρων για επιλογή υποψηφίου από τον δικό τους κομματικό χώρο. Εάν αυτό δεν γίνει εφικτό λόγω της επιμονής του ΔΗΚΟ σε επιλογή δικού του υποψηφίου, τότε θα πρέπει να προχωρήσει στην επιλογή 2β και να συνεχίσει τις προσπάθειες για σύγκλιση προγραμματική και επιλογή υποψηφίου κοινής αποδοχής από τα συνεργαζόμενα κόμματα. Οποδήποτε διαφορετικό θα είχε τραγικές συνέπειες για το ίδιο το ΑΚΕΛ και την Κύπρο γενικότερα. Εκτιμώ ότι το ΑΚΕΛ ήταν και παραμένει μία σοβαρή και συνετή εθνική πολιτική δύναμη που μπορεί να διακρίνει τις σοβαρές συνέπειες μίας λανθασμένης επιλογής του. ■

Πώς θα συμπεριφερθεί άραγε η πολιτική ηγεσία τώρα που θα κληθεί ν' αποφασίσει για τη λύση;

Αιχμάλωτοι του λαϊκισμού

Η πολιτική ηγεσία του τόπου, από πριν το 1974, αλλά κυρίως μετά, αντιμετωπίζοντας τις τραγικές εξελίξεις του Κυπριακού, ακολουθούσε την πάγια τακτική της αυτοπαγίδευσης, νομίζοντας κάθε φορά ότι έτσι επιτελεί το εθνικό της χρέος, μη προβαίνοντας στις αναγκαίες υποχωρήσεις, που θα καθιστούσαν εφικτή την ειρηνική και βιώσιμη λύση του προβλήματός μας. Αυτό δε σημαίνει ότι δεν έγιναν υποχωρήσεις και μάλιστα συχνά απαράδεκτες, αλλά ότι δεν έγιναν οι κατάλληλες, οι αναγκαίες υποχωρήσεις, που θα καθιστούσαν την άλλη πλευρά υπόλογο απέναντι στη διεθνή κοινή γνώμη, γεγονός που θα την εξανάγκαζε να προβεί και εκείνη στις απαιτούμενες για λύση υποχωρήσεις.

Αμέσως μετά τα γεγονότα του 1974 και ενώ έβγαινε ακόμα καπνός από τα ερείπια της εισβολής, η τότε πολιτική ηγεσία του τόπου, με φωτεινή εξαίρεση μια ιστορική απόφαση της Κ.Ε. του ΑΚΕΛ το Σεπτέμβριο του '74 και τη φωνή του μοναχικού καβαλάρη Γλαύκου Κληρίδη (όρα ομιλία του στην μπουάτ «Αργώ»), υιοθετούσε ως έσχατη παραχώρηση προς τους Τουρκοκυπρίους για λύση του Κυπριακού την πολιτική ομοσπονδία τρουμένων των αναλογιών πληθυσμού, 80% προς 20%. Παρέβλεπαν το γεγονός ότι το καθεστώς Ζυρίχης ήταν πολιτική ομοσπονδία, που

καθιέρωνε μάλιστα την πολιτική ισοτιμία των κοινοτήτων, εμφάνιζαν τη θέση τους ως γεναιόδωρη υποχώρηση και οδνηρή, που αναγκάζονταν να την κάνουν υπό το βάρος των τραγικών συνεπειών του '74, για τις οποίες υπήρχε και η ευθύνη της πλευράς μας.

Στην πορεία των εξελίξεων και αφού γινόμασταν καταγέλαστοι για τις απαιτήσεις μας, λαμβανομένων υπόψη των μεταπολεμικών πραγματικοτήτων και των διαθέσεων του διεθνούς παράγοντα, όπως και του συσχετισμού δυνάμεων Ελλάδας - Τουρκίας, καταλήξαμε στις συμφωνίες υψηλού επιπέδου του 1977 και 1979 όπου μπήκαν οι βάσεις της διζωνικής - δικαιοδικής ομοσπονδίας και της πολιτικής ισότητας. Όμως σχεδόν καμιά κομματική ηγεσία, πλην ελάχιστων ατομικών εξαιρέσεων, δεν ενέλαβε την ευθύνη να ερμηνεύσει σωστά και δημόσια εκείνες τις συμφωνίες υψηλού επιπέδου. Ακόμα και το ΑΚΕΛ, που έκανε σημαία του τις συμφωνίες κορυφής, για να δηλώσει την προσήλωσή του στην ειρηνική λύση, μέσω συνομιλιών, ουδέποτε εξήγησε, ούτε καν στα μέλη του, ότι δικαιοδική ομοσπονδία σημαίνει συναιτητικό κράτος δύο ισότιμων πολιτικών οντοτήτων, που στην προκειμένη περίπτωση είναι οι κοινότητες. Έκτοτε διέρρευσε πολύς χρόνος, με πολλά ψηφίσματα, πολλές

Του Λούπη Ηγουμενίδη

διαμεσολαβήσεις, εισηγήσεις, δέσμες ιδεών και σχέδια και όλα συνέκλιναν προς την τροποποίηση των αρχών των συμφωνιών υψηλού επιπέδου και των ψηφισμάτων του ΟΗΕ. Σε καμιά, όμως, περίπτωση δεν έγινε κατορθωτή η σύγκλιση απόψεων των δύο πλευρών, γιατί η μεν πλευρά μας απέρριπτε την ιδέα της πολιτικής ισότητας χωρίς να έχει τη δύναμη ή την υποστήριξη να επιβάλει την άποψή της, ο δε Ντενκτάς απαιτούσε αναγνώριση του κράτους του και των τετελεσμένων της εισβολής, χωρίς να υποχρεώνεται από τις εξελίξεις να υπακούσει στις αποφάσεις του ΟΗΕ, ή να εφαρμόσει τα συμφωνηθέντα και από τον ίδιο.

Το Ελσίνκι

Ήρθε, όμως, η απόφαση του Ελσίνκι ως αποτέλεσμα μιας μεγαλόπνοης στρατηγικής της ελληνικής κυβέρνησης και με τη συναινέση βέβαια του προέδρου Κληρίδη, να διανοίξει καινούργιες προοπτικές, που καθιστούσαν δύσκολη, αν όχι ανέφικτη, την εμμονή και των δύο πλευρών στις αδιάλλακτες θέσεις τους. Το Ελσίνκι εξόπλιζε, για πρώτη και μοναδική φορά, την πλευρά μας με την απρόσκοπτη ενταξιακή της πορεία προς την Ενωμένη Ευρώπη, καθιστούσε δε τη θέση της Τουρκίας και των Τουρκοκυπρίων δύσκολη, γιατί έθετε υπό

Σ' αυτό το γύρο, είτε θα βρεθεί λύση εντός τακτού χρονικού διαστήματος, είτε θα οριστικοποιηθεί η διχοτόμηση, με την πλευρά μας, αν δεν υπέχει ευθύνες, να οδεύει προς την ένταξη.

αίρεση τη δική τους προοπτική για ένταξη στην Ευρώπη. Όμως οι αρχές των συμφωνιών κορυφής και των ψηφισμάτων του ΟΗΕ παρέμειναν εκεί ως μοναδικοί πυλώνες, που θα μπορούσαν να στηρίξουν τη λύση, στην οποία θα όφειλαν να τηρήσουν τις αρχές που οι ίδιες οι πλευρές συμφώνησαν και ο διεθνής παράγοντας υιοθετεί. Έτσι, μέσα από σκαμπανεβάσματα και ταλαντεύσεις, μέσα από τις συμπληγάδες των αποφάσεων των G8 και των δηλώσεων των αξιωματούχων του ΟΗΕ και των άλλων διαμεσολαβητών, φτάσαμε στον παρόντα γύρο των συνομιλιών, ο οποίος, σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, θα είναι ο τελευταίος και ο καθοριστικότερος. Σ' αυτό το γύρο, είτε θα βρεθεί λύση εντός τακτού χρονικού διαστήματος, είτε θα οριστικοποιηθεί η διχοτόμηση, με την πλευρά μας, αν δεν υπέχει

ευθύνες, να οδεύει προς την ένταξη τη δε τουρκοκυπριακή πλευρά να παραμείνει δέσμια της μητέρας Τουρκίας.

Εγκλωβισμένοι

Η λύση, όμως, που θα μπορεί να προκύψει σ' αυτό το γύρο των συνομιλιών, αν οι πλευρές συνισθανθούν ότι έφτασαν στη δωδεκάτη και ότι οι συνέπειες της συνέχισης της εκκρεμότητας θα είναι οδυνηρές, δεν μπορεί παρά να στηρίζεται στις αρχές των συμφωνιών υψηλού επιπέδου, στο πνεύμα των αποφάσεων του ΟΗΕ και στις σημερινές διεθνείς και περιφερειακές συγκυρίες. Δηλαδή:

Α. Η λύση δεν μπορεί να είναι άλλη από μια διζωνική - δικαιοδική ομοσπονδία που θα συνδημιουργήσουν ισότιμα οι δύο κοινότητες της Κύπρου και ύστερα από ένα εδαφικό διακανονισμό. Κάτι τέτοιο

φαίνεται ότι θα εισηγούνται και οι ιδέες που θα θέσουν ενώπιον των συνομιλητών ο εκπρόσωπος του Γ.Γ. του ΟΗΕ και οι άλλοι διεθνείς διαμεσολαβητές.

Β. Οι δύο κοινότητες που θα συγκροτούν την ομοσπονδία θα είναι κυρίαρχες, διότι δεν μπορεί διαφορετικά να επιτευχθεί η πλήρης πολιτική ισότητα. Δεν θα έχουν, όμως, το δικαίωμα απόσχισης, εκτός αν διαλυθεί η ομοσπονδία κατόπιν συναινέσης και με την έγκριση των εγγυητριών δυνάμεων.

Γ. Η ομοσπονδία θα έχει μια διεθνή προσωπικότητα και ιθαγένεια και μ' αυτή θα συμμετέχει στην Ε.Ε. ως πλήρες μέλος, όπως και θα διεξάγει τις διεθνείς τις σχέσεις.

Δ. Η διζωνικότητα θα εξασφαλίζει την άσκηση ιδίων πολιτικών εξουσιών της κάθε κοινότητας στη ζώνη της, όπου και

Προς Πανεπιστήμια-εταιρίες στη Μεγάλη Βρετανία;

Ανταπόκριση από Λονδίνο 14/03/02
Του Άντι Ζήσιμου

σημασία της Ευρώπης, όταν κατέληξαν στις ομόφωνες αποφάσεις του 1989, επί προεδρίας Βασιλείου.
Όμως πρέπει να δεχθούμε τη λύση που θα στηρίζεται σ' αυτές τις αρχές όχι μόνο εξ ανάγκης και από επιλογή. Δεν υπάρχει άλλη λύση καλύτερη, υπό την έννοια της προσδοκίας του ελλοχεύοντος εθνικισμού, που ταυτόχρονα εξυπηρετεί τις ανάγκες του σήμερα και τις προοπτικές του αύριο. Μόνο αυτή η λύση μπορεί να κρατήσει ενωμένη την Κύπρο και να την οδηγήσει χωρίς προσκόμματα και δυσκολίες στην Ενωμένη Ευρώπη. Κάθε απόπειρα απόρριψης θ' ανοίξει το δρόμο της οριστικής διχοτόμησης και η Ευρώπη θα αντικρύψει με σκεπτικισμό το πρόβλημα που θα κληρονομήσει εντάσσοντας μόνο την ελεύθερη Κύπρο στους κύκλους της.

Όμως είναι και η δίκαιη λύση που θα στηρίζεται σ' αυτές τις αρχές. Διότι αποκαθιστά τα δικαιώματα των κοινοτήτων της Κύπρου και κατανέμει δίκαια τις συνέπειες των λαθών και των εγκλημάτων της κάθε πλευράς. Δίνει την καλύτερη, υπό τις περιστάσεις, λύση του προσφυγικού προβλήματος, λαμβάνοντας υπόψη και τη σημερινή θέση των προσφύγων, ανοίγει και όλες τις προοπτικές ανάπτυξης του συνόλου της Κύπρου και του λαού της. Διανοίγει ακόμα και το στάδιο της ελεύθερης πολιτικής ανάπτυξης της Κύπρου σε καθεστώς δημοκρατίας των πολιτών χωρίς τριτοκοσμικά σύνδρομα. Εξάλλου η διαμόρφωση του σύγχρονου κόσμου, μέσα στο κλίμα της αναγκαστικής παγκοσμιοποίησης, θέλει συναινέσεις μεταξύ διαφορετικών καταστάσεων, γιατί όλοι απειλούμαστε από τον κίνδυνο της υποταγής σε υπερεθνικούς και αδυσώπητους τομείς της αγοράς, όταν εξυπηρετούν τους ισχυρούς και τους κατέχοντες...

θα διατηρεί πλειοψηφία πλειοψηφίας και ιδιοκτησίας.

Ε. Θα γίνει ασφαλής ένας εδαφικός διακανονισμός, που θα διευκολύνει ένα πολύ μεγάλο αριθμό προσφύγων να επιστρέψουν στις εστίες τους, υπό τη διοίκηση της κοινότητας στην περιοχή, την οποία ανήκουν.

Στ. Το νέο κράτος θα διασφαλίζεται με διεθνείς και αξιόπιστες εγγυήσεις, στις οποίες θα μετέχουν και η Τουρκία και η Ελλάδα, χωρίς βέβαια το δικαίωμα μονομερούς επέμβασης.

Κάτι τέτοιο αναμένεται, από όσους παρακολουθούν με αντικειμενικότητα και ρεαλισμό τις εξελίξεις, να είναι το σχέδιο ή οι προτάσεις ή η δέσμη ιδεών που θα καταθέσει εντός Απριλίου ο κ. Ντε Σότο.

Να δεχθούμε

Νομίζω ότι η πλευρά μας δεν έχει

περιθώρεια να απορρίψει τέτοιες προτάσεις, γιατί δεν θα μπορεί να δικαιολογήσει την απαίτησή της να ενταχθεί στην Ε.Ε. χωρίς λύση, αφού θα έχει επιδείξει όλη την απαραίτητη διαλλακτικότητα. Οι αντιδράσεις των απορριπτικών και όσων εγκλωβίστηκαν με συνθήματα λαϊκισμού και κυρίως ενόψει των επερχομένων προεδρικών εκλογών, νομίζω ότι θα καμφθούν. Δεν έχουν το σθένος να απορρίψουν τέτοια σχέδια, γιατί ουδέποτε χάραζαν στρατηγική ανάλογη με τα εύκολα λόγια που εκστόμιζαν για να επιδείξουν υπερπατριωτισμό. Άλλωστε οι περισσότεροι πολιτικοί μας ηγέτες έχασαν την πρωτοβουλία των εξελίξεων, γιατί ουδέποτε αντιλήφθηκαν τη στρατηγική της Ελλάδας και δεν πρόβλεψαν τον καταλυτικό ρόλο που μπορούσε να διαδραματίσει η πολιτική της ένταξης. Κινήθηκαν μεταξυ προσκεπτικισμού και αδιαφορίας και ούτε καν έβλεπαν τη

Η πλευρά μας δεν έχει περιθώρεια να απορρίψει τέτοιες προτάσεις, γιατί δεν θα μπορεί να δικαιολογήσει την απαίτησή της να ενταχθεί στην Ε.Ε. χωρίς λύση.

Οι πλέον ανησυχητικές τάσεις που διακρίνονται σε ορισμένα δυτικό-ευρωπαϊκού τύπου συστήματα ανώτατης εκπαίδευσης αποτελούσαν, και εξακολουθούν να αποτελούν, αντικείμενο πολυπληθών αναλύσεων και συζητήσεων. Αυτές πάντα μέσα στο γενικότερο πλαίσιο των ιδεολογικών αναζητήσεων γίνονται πιο έντονες σε προεκλογικές περιόδους, όπως ήταν η τελευταία εκλογική αναμέτρηση στην Μεγάλη Βρετανία. Τέτοιες συζητήσεις γύρω από καυτά κοινωνικό-οικονομικά ζητήματα έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και συνήθως αποτελούν οιωνούς για ατομικές κοινωνίες που ακολουθούν στα ακνάρια των μεγάλων ευρωπαϊκών χωρών, όπως είναι η Κύπρος για παράδειγμα.

Πριν τριάντα περίπου χρόνια μια σειρά από αλληπάλληλες καταλήψεις έσεισε κυριολεκτικά τα θεμέλια του ανώτατου εκπαιδευτικού συστήματος στην Μ.Β. Οι καταλήψεις είχαν σαν επίκεντρό τους το πανεπιστήμιο του Warwick, κοντά στο Coventry, μιας καθαρά βιομηχανικής πόλης στα βόρεια του Λονδίνου. Μια από τις φοιτητικές καταλήψεις είχε ξεθάψει τότε απόρρητα έγγραφα από τα αρχεία του πανεπιστημίου, τα οποία διατηρούσε το πρυτανείο και τα οποία αφορούσαν τις πο-

λιτικές δραστηριότητες και πεποιθήσεις των καθηγητών και μερικών φοιτητών. Η υπόθεση του φακελώματος του προσωπικού στο πανεπιστήμιο του Warwick είχε σαν άμεσο αποτέλεσμα περαιτέρω εξεγέρσεις, ζυμώσεις και συζητήσεις που άφησαν τη σφραγίδα τους πάνω σε πολλούς τομείς της ακαδημαϊκής ζωής μέχρι σήμερα. Ένας μάλιστα από τους καθηγητές του πανεπιστημίου, διδάκτωρ κοινωνιολογίας και ιστορικός αναλυτής, ο Ε. Ρ. Thompson εξέδωσε ένα ειδικό έντυπο με τίτλο "Warwick University Ltd", στο οποίο παρέθετε τα γεγονότα από τις καταλήψεις. Τριάντα χρόνια μετά οι συζητήσεις αυτές ξαναέρχονται στην επιφάνεια μέσα από τις αναζητήσεις του σήμερα. Οι θεσμοί, στους οποίους παραδοσιακά στηριζόταν ένα κοινωνικό λειτουργήμα (όπως αυτό της ανωτάτης εκπαίδευσης), έρχονται σε αντίθεση με τις ιδεολογικές κατευθύνσεις των καιρών. Στην προκειμένη περίπτωση ο δρόμος μέσα από τις αλληπάλληλες συντηρητικές κυβερνήσεις και την τελευταία εργατική κυβέρνηση του τρίτου δρόμου, διαφαίνεται ζημιωμένος για το θεσμό της ανώτατης εκπαίδευσης. Στο υστερόγραφο του ο Ε. Ρ. Thompson διερωτάται ρητορικά κατά πόσο είναι όντως αναπο-

Αυτό που πραγματικά αντικατοπτρίζουν είναι στην ουσία τη θεσμοθετημένη διάκριση μεταξύ πλούσιων ιδρυμάτων του κατεστημένου και φτωχών πανεπιστημίων των κατωτέρων στρωμάτων.

κή εκπαίδευση στην Μ.Β. Αυτές ξεκίνησαν με το πέρασμα από μια εργατική σοσιαλιστική σε μια νέο συντηρητική θάλασσική και τέλος σε μια εργατική τρίτου τύπου / δρόμου διακυβέρνηση. Είναι δύσκολο να παρατεθούν και να αναλυθούν όλες αυτές οι σταδιακές αλλαγές σε ένα τέτοιο μικρό άρθρο, έτσι θα παραθέσω αυτές που κατά την γνώμη μου έχουν συμβάλει τα μέγιστα στη δημιουργία της σημερινής κατάστασης. Σύμφωνα με τη συντηρητική φιλοσοφία, η κοινή συνισταμένη ήταν να δημιουργηθούν πανεπιστήμια του πρώτου τύπου που έχει αναφερθεί, δηλαδή ιδρύματα που θα παρέχουν έτοιμο εργατικό δυνα-

μικό, που θα ανταποκρίνεται στην όποια δεδομένη στιγμή στις ανάγκες της οικονομίας. Η κατάργηση του πολυτεχνείων (τα οποία ειδικεύονταν στο να εκπαιδεύουν τεχνικούς για την βιομηχανία) και η μετατροπή τους σε πανεπιστήμια είχαν σαν αποτέλεσμα να δημιουργήσουν βίναυσα ανταγωνιστικές ιεραρχίες οι οποίες αντικατοπτρίζονται μέχρι σήμερα σε πίνακες αποδοτικότητας και ακαδημαϊκής ισχύος. Αυτό που πραγματικά αντικατοπτρίζουν είναι τη διάκριση μεταξύ πλούσιων ιδρυμάτων του κατεστημένου και φτωχών πανεπιστημίων των κατωτέρων στρωμάτων. Αυτό αντικατο-

πριζείται επίσης και στην αναζήτηση εργασίας από απόφοιτους των πανεπιστημίων αυτών. Ταυτόχρονα, η αυξημένη ανεργία απόφοιτων των σχολών αυτών κατά την θάλασσική περίοδο και τα ανελέητα και αλληπάλληλα χτυπήματα που δέχτηκε η οργανωμένη εργατική τάξη έδωσαν τη δική τους ώθηση στο να στραφούν όλο και περισσότεροι νέοι φοιτητές προς νέα θέματα που θα μπορούσαν να τους εξασφαλίσουν ένα καλύτερο μέλλον στον κόσμο της αγοράς και του καταναλωτισμού. Τα φοιτητικά κινήματα άφησαν πίσω τους την επαναστατικότητα τους και προχώρησαν σε πιο γραφειοκρατικούς τρόπους συνδικαλι-

σμού, με αποτέλεσμα οι διεδικησίες τους να γίνουν ολοένα και λιγότερες. Επίκεντρο του φοιτητικού συνδικαλισμού έγιναν πλέον οι πολιτικές σταδιοδρομίες της ηγεσίας του αντί της διεδικητικότητας βασισμένης σε ιδεολογικές τοποθετήσεις. Παρόλα αυτά θα ήταν παράληψη να παραγνωρίσουμε την επαναστατικότητα του βρετανικού φοιτητικού κινήματος σε περιπτώσεις όπου το μαχαίρι έφτασε στο κόκαλο όπως κατά των αντιλαϊκών φορολογικών μέτρων που πήρε η Θάτσερ (poll tax) και ενάντια στα πυρηνικά όπλα (CND), όπως επίσης και εναντίον της επέμβασης στο Αφγανιστάν. Σε νομοθετικό και θεσμοθετικό επίπεδο άλλαξαν πολλά επίσης. Μια νέα φιλοσοφία στη διαχείριση των ιδρυμάτων αυτών υποστήριζε την εισαγωγή στο "ναρκωμένο" κρατικό τομέα των υπηρεσιών του αποτελεσματικότερου ιδιωτικού τομέα με χοντρές επενδύσεις και εμπορευματοποίηση των κρατικών ιδρυμάτων και κατ' επέκταση της γνώσης. Η κρατική χορηγία σταδιακά μειώθηκε σε δραματικά επίπεδα με αποτέλεσμα, σε συνάρτηση με την ανοδική πορεία στους αριθμούς των φοιτητών, τα ιδρύματα αυτά να πρέπει να κτυπούν την πόρτα σε ιδιωτικές εταιρίες, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση του πανεπιστημίου του Νότινχαμ όπου οι βρετανό-αμερικανικές εταιρίες καπνού έκαμαν "δωρεά" ύψους τεσσάρων εκατομμυρίων. Η πραγματική ειρωνεία ήταν στη συμφωνία συμπεριλαμβανόταν η ανέγερση στο πανεπιστήμιο της πρώτης παγκόσμιας σχολής κοινωνικής ευθύνης της βιομηχανίας (centre for corporate social responsibility). Τα πανεπιστήμια όχι μόνο αφέθηκαν εξαρτώμενα από ύποπτες πολυεθνικές εταιρίες για να γεφυρώσουν το οικονομικό χάσμα, που δημιουργήθηκε από την έλλειψη ικανοποιητικής κυβερνητι-

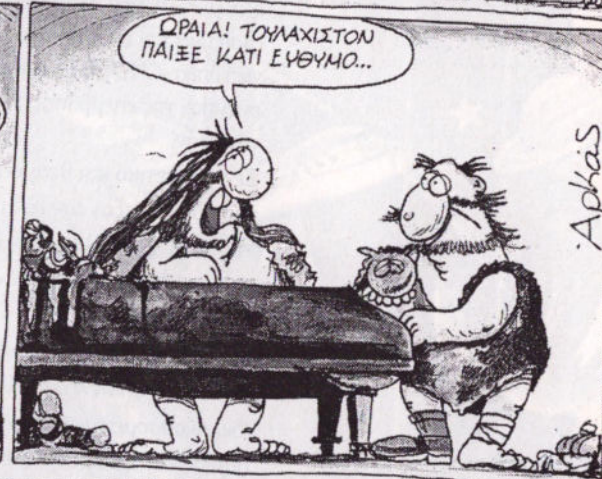
κής χορηγίας, αλλά αναγκάστηκαν ουσιαστικά να αναζητήσουν πόρους από τα έσω. Έτσι έδωσαν σε εταιρίες τα κοντράτα για πολλές από τις εσωτερικές λειτουργίες, κυρίως τις πιο προσοδοφόρες, όπως για παράδειγμα τις εστίες και catering services. Η νέα μέθοδος εξεύρεσης πόρων είχε γίνει τώρα η ιδιωτική οικονομική επενδυτική πρωτοβουλία (PFI Private Finance Initiative), η οποία βασικά σήμαινε το κάθε πανεπιστήμιο να μοιράζει τους προσοδοφόρους τομείς του σε ιδιωτικές εταιρίες, οι οποίες αναλαμβάνουν την διαχείριση (και επομένως τα κέρδη) έναντι επενδύσεων μέσα στο πανεπιστήμιο είτε υπό μορφή έργων είτε υπό μορφή τεχνολογίας. Μια μορφή υποθήκευσης του μέλλοντος και της πορείας του πανεπιστημίου στο μέλλον. Αυτή η μορφή εξεύρεσης πόρων παρόλο που είχε ξεκινήσει με τους συντηρητικούς έγινε η πιο προσφιλή μέθοδος που ακολουθήθηκε και από την εργατική κυβέρνηση του Τ. Blair σε πολλούς κρατικούς και ημικρατικούς οργανισμούς. Σε ατομικό επίπεδο η όλη φιλοσοφία είχε σαν αποτέλεσμα να αυξηθεί το φόρτο εργασίας των ακαδημαϊκών και να τον μετατοπίσει (ακόμα πιο ζημιογόνο) από τη διδασκαλία και την έρευνα σε ένα σωρό άλλες γραφειοκρατικές ασχολίες οι οποίες επεβλήθησαν ουσιαστικά χωρίς δεύτερη σκέψη. Αυτή η πλευρά της όλης εξέλιξης των ιδρυμάτων στην Μ.Β. είναι ιδιαίτερα εμφανής σήμερα και απασχολεί όλους τους νέους ακαδημαϊκούς, μια και αυτοί έχουν να ξεπεράσουν τις δυσκολίες αυτές για να μπορέσουν να ασχοληθούν με την έρευνα, που είναι αυτή ουσιαστικά που θα τους αποφέρει καρπούς αναγνώρισης στον τομέα τους. Σαν αποτέλεσμα των επιμέρους αλλαγών, το επίπεδο ζωής των ακαδημαϊκών μειώθηκε με αποτέλεσμα τα πανεπιστήμια να μην προσελκύουν πλέον την αφρόκρεμα των νέων επιστημόνων λόγω του ότι οι απολαβές και οι συν-

θήκες εργασίας είναι δυσανάλογες του φόρτου δουλειάς. Παρόμοια φαινόμενα, εξάλλου, εμφανίσθηκαν και σε άλλους τομείς του κοινωνικά επαγγέλματα, όπως του νοσοκομειακού εργατικού δυναμικού και των δασκάλων μέσης εκπαίδευσης. Βλέποντας και αναλύοντας, λοιπόν, την εξέλιξη του θεσμού - αν μπορεί κανένας να την ονομάσει εξέλιξη - θα πρέπει να ξεκινήσουμε από κάπου για να βελτιώσουμε τις συνθήκες των ακαδημαϊκών σήμερα. Πιθανή αφετηρία θα μπορούσε να ήταν οι βασικές αρχές δημοκρατίας, η συμμετοχή, η διαφάνεια, και ο σωστός έλεγχος μέσα στις λειτουργίες του θεσμού. Τα πανεπιστημιακά συμβούλια θα πρέπει να συμπεριλάβουν ανθρώπους που να αντιπροσωπεύουν μεγαλύτερο μέρος των κοινωνικών στρωμάτων και ρευμάτων. Οι σύγκλητοι θα πρέπει να είναι ανοικτές προς τη συμμετοχή των ιδίων των φοιτητών αλλά και στο ακαδημαϊκό και μη προσωπικό. Οι επικεφαλής των επιτροπών για εξεύρεση πόρων θα πρέπει να υποβάλλονται σε έλεγχο όχι μόνο από γραφειοκρατικές ιεραρχίες εντός του πανεπιστημιακού μηχανισμού, αλλά και από τους ίδιους τους συναδέλφους τους. Η όλη κατεύθυνση της οικονομικής διαχείρισης των πανεπιστημιακών μονάδων πρέπει να τυγχάνει συνεχούς κριτικής και να είναι το επίκεντρο πλατιών κοινωνικών συζητήσεων. Τα πανεπιστήμια θα πρέπει να απαντούν πάνω από όλα σαν ένας κοινωνικός θεσμός με κατεύθυνση και εξελικτικές τάσεις που θα σφυρηλατούνται όχι από τις εκάστοτε ανάγκες της βιομηχανίας, της παραγωγής ή της αγοράς του εργατικού δυναμικού, αλλά από πολύ πιο πλατές κοινωνικές ανάγκες που θα καθορίζονται μέσα από αναγκαίες κοινωνικές ζυμώσεις και συζητήσεις. Το εναλλακτικό δεν είναι η αποξένωση από την κοινωνική παρέμβαση, αλλά η αλλαγή του τρόπου παρέμβασης ανάλογα με τα κοινωνικά ζητούμενα. ■

Το εναλλακτικό δεν είναι η αποξένωση από την κοινωνική παρέμβαση, αλλά η αλλαγή του τρόπου παρέμβασης ανάλογα με τα κοινωνικά ζητούμενα.

Αρκάς ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

Αρκάς ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

Η Βαρκελώνη, καμπή στην ανάπτυξη του κινήματος των κινημάτων

Του Γιώργου Μπτραλιά

Η κλασική φράση «πέρα από κάθε προσδοκία» δεν καταφέρνει να εκφράσει αυτό που συνέβη το Σάββατο 16 Μαρτίου στη Βαρκελώνη. Ενώ οι οργανωτές της δήλωναν προκαταβολικά ότι θα ήταν ενθουσιασμένοι αν στη μεγάλη πορεία τους μετείχαν 50.000 διαδηλωτές, το τελικό αποτέλεσμα έμοιαζε εξωπραγματικά «απίθανο και όμως αληθινό»: 500.000-600.000 διαδηλωτές πίσω από το τεράστιο πανώ με το σύνθημα "Ενάντια στην Ευρώπη του κεφαλαίου και του πολέμου. Ένας άλλος κόσμος είναι δυνατός!".

Αυτή τη φορά, η πρωτοφανής ποσότητα προδίδει μια νέα ποιότητα: με τη διαδήλωση της Βαρκελώνης, το κίνημα ενάντια στην καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση περνάει σε μια νέα, ανώτερη φάση της ανάπτυξής του. Από εδώ και πέρα, κανείς δεν μπορεί πια να το αγνοήσει, ακόμα και οι ορκισμένοι ταξικοί εχθροί του είναι υποχρεωμένοι να αρχίζουν τους σχεδιασμούς τους από αυτό, δηλαδή να το υπολογίζουν και να το φοβούνται όσο τίποτα άλλο στον κόσμο! Αλλά όχι μόνο αυτό. Οι μισθωτοί και οι αποκλεισμένοι, όλα τα θύματα των νεοφιλελεύθερων πολιτικών στην Ευρώπη, αλλά και οι καταπιεσμένοι και ταπεινωμένοι όλης της γης, εκείνοι που ζουν χωρίς ελπίδα σ' αυ-

τό το γκριζο κόσμο της καπιταλιστικής βαρβαρότητας, νοιώθουν ότι κάτι μεγάλο και ιστορικό βρίσκεται σε εξέλιξη, ότι οι καθοριστικές απελευθερωτικές μάχες δεν είναι πια πίσω αλλά μπροστά μας! "Όχι σε κάποιο απροσδιόριστο μακρινό μέλλον, αλλά εδώ, τώρα, στο σημερινό και στο αυριανό πεδίο της ταξικής μάχης! Καλπάζουσα λοιπόν η ανάπτυξη του αντικαπιταλιστικού κινήματος, αλλά εξίσου καλπάζουσα η απήχηση και η επιρροή του, οι καταλυτικές πολιτικές συνέπειες της δράσης του. Τρανή απόδειξη η ίδια η σύνθεση της ιστορικής διαδήλωσης της Βαρκελώνης: από τις τρεις πορείες που την αποτέλεσαν, πριν συγκλίνουν σε μια ενιαία διαδήλωση, μόνο η μία (και μεγαλύτερη) ήταν εκείνη της Εκστρατείας κατά της Ευρώπης του Κεφαλαίου που συσπειρώνει τις εκατοντάδες συλλογικότητες που ήδη μετείχαν στο «κίνημα των κινημάτων». Γεγονός πρωτόγνωρο, από τις άλλες δύο η μία ήταν εκείνη των ρεφορμιστικών κομμάτων και οργανώσεων της Καταλωνίας και η άλλη των εθνικοτήτων και των ριζοσπαστικών (εθνικών) ανεξαρτησιών! Ωστόσο, και οι τρεις μαζί, πίσω από ένα ενιαίο σύνθημα, το εύγλωττο «Ενάντια στην Ευρώπη του κεφαλαίου και του πολέμου. Ένας άλλος κόσμος είναι δυνατός»...

Προφανείς οι διαφορές από το πρόσφατο παρελθόν: ενώ σε όλες τις προηγούμενες αντι-συνόδους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι διαδηλώσεις του αντιπαγκοσμιοποιητικού κινήματος ήταν πάντα αισθητά μέχρι πολύ μικρότερες από εκείνες των (επίσημων) συνδικάτων, αυτή τη φορά συνέβη το αντίστροφο. Η «πολιτική» διαδήλωση ήταν τουλάχιστον τρεις φορές μεγαλύτερη από τη «συνδικαλιστική» της 14ης Μαρτίου, παρόλο που κι αυτή συγκέντρωσε πάνω από 120.000 διαδηλωτές!

Το συμπέρασμα είναι προφανές: το ριζοσπαστικό αντικαπιταλιστικό κίνημα δημιουργεί «σχολή», γίνεται πόλος έλξης, ανατρέπει συσχετισμούς δυνάμεων και αναγκάζει πια ακόμα και τις ρεφορμιστικές ηγεσίες να μην το αγνοούν αν δεν θέλουν να χάσουν την επαφή με τη βάση τους. Μάλιστα, στην προκειμένη καταλανική περίπτωση, όλα αυτά διαπιστώθηκαν με τον πιο ανάγλυφο τρόπο: η πίεση από τα κάτω ήταν τόσο μεγάλη ώστε ακόμα και το (ρεφορμιστικότερο) Σοσιαλιστικό κόμμα προτίμησε να μετάσχει και να δεχτεί τη δημαγωγική επίθεση του Αθνάρι ότι «συνδιαδηλώνει με τους Βάσκους τρομοκράτες», παρά να αποκοπεί από το παλιρροϊκό κύμα των διαδηλωτών. Ακό-

μα πιο χαρακτηριστική είναι όμως η περίπτωση της Ενωμένης Αριστεράς (Izquierda Unida) και του ισπανικού Κομμουνιστικού κόμματος. Ενώ και οι δύο αυτοί σχηματισμοί είχαν λάμψει δια της απουσίας τους από τη διαδικασία οικοδόμησης του αντιπαγκοσμιοποιητικού κινήματος, τώρα δηλώνουν όχι μόνο ένηρμοι υποστηρικτές του αλλά και οργανικά του τμήματα! Φυσικά, αυτό το «θαύμα» δεν έγινε σε μια νύχτα. Προηγήθηκαν μύριες χειροπιαστές δημόσιες πρωτοβουλίες και κινητοποιήσεις του νέου ριζοσπαστικού καταλανικού κινήματος καθώς και οι επίμονες προσπάθειες των αντικαπιταλιστικών τάσεων στο εσωτερικό τους, για να φτάσουμε στο ότι στη μεν Ενωμένη Αριστερά υπάρχει τώρα μια πλειοψηφία που δηλώνει προσκείμενη στο κίνημα των κινημάτων, ενώ στο πρόσφατο συνέδριο του ΚΚ (αρχές Μαρτίου) αναδείχθηκε -για πρώτη φορά στην ιστορία του!- μια ισχυρή μειοψηφική τάση με σαφείς αντι-

καπιταλιστικούς προσανατολισμούς που συσπειρώνει το 21% των μελών του. Επειδή λοιπόν όλες αυτές οι βαθιές και αλυσιδωτές κοινωνικές και πολιτικές συνέπειες της ανάπτυξης του Κινήματος «βρωμάνε μπαρούτι» για τους απανταχού γης ταξικούς αντιπάλους, γι' αυτό και οι ηγεσίες τους παίρνουν τα μέτρα τους: κλιμακώνουν την καταστολή, αρχής γενομένης από την ίδια τη Βαρκελώνη. Σα να μην τους έφτανε η πρωτοφανής αστυνομοκρατία που επέβαλαν στην πρωτεύουσα της Καταλωνίας, αποφάσισαν να μμηθοθούν το παράδειγμα του Μπερλουσκόνι της Γένοβας. Κουρελιάζοντας τη δικιά τους νομιμότητα, έκλεισαν τα σύνορα με τη Γαλλία μπλοκάροντας 22 πούλμαν διαδηλωτών κυρίως από τη Γαλλία, ενώ παράλληλα έκαναν επίδειξη κατασταλτικής μανίας στους διαλυόμενους διαδηλωτές: χημικά, ρόπαλα, δεκάδες τραυματισμοί και συλλήψεις, ακόμα και πλαστικές σφαίρες (!) ήταν

το αποκρουστικό πρόσωπο της ανελεύθερης Ευρώπης του κεφαλαίου που δώθηκε σε κοινή θέα, την ίδια ώρα που οι ηγέτες της αποφάσιζαν ένα νέο κύκλο ιδιωτικοποιήσεων στο όνομα του πιο φονταμενταλιστικού νεοφιλελευθερισμού...

Όμως, πέρα και εξαιτίας όλων αυτών, το μεγάλο δίδαγμα που βγάζουν τώρα δεκάδες εκατομμύρια Ευρωπαίοι πολίτες είναι μάλλον εξαιρετικά απλό και σανάμα πολλά υποσχόμενο: χάρη και στο κίνημα των κινημάτων, μοιάζει όλο και περισσότερο με χάος το χάσμα που χωρίζει τους κυβερνήτες από τους κυβερνόμενους, τους «από πάνω» από τους «από κάτω» αυτής της Ευρώπης. Και η ιστορία διδάσκει ότι όταν αυτό το χάσμα αρχίζει να παίρνει τέτοιες διαστάσεις, δεν αργεί να ξεμυριαστεί η μέρα των αποφασιστικών μαζικών αγώνων για τον άλλο κόσμο των λαϊκών πόθων, που είναι τώρα περισσότερο παρά ποτέ και αναγκαίος και εφικτός...

Γέννηση και ανάπτυξη ενός νέου
φεμινιστικού κινήματος στην αρχή του αιώνα

Ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός,

μόνο με την απελευθέρωση των γυναικών...

Της Σόνιας Μητραλιά

Οταν το 1995 στη Διάσκεψη του ΟΗΕ στο Πεκίνο και στη παράλληλη Διάσκεψη των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων στο Χουαϊρού ωρίμασε η ιδέα μιας παγκόσμιας πορείας ενάντια στην φτώχεια και στη βία κατά των γυναικών, δεν ήταν λίγοι/ές που ισχυρίζονταν ακόμα, πως ο φεμινισμός ήταν πια νεκρός, πως όλα είχαν τελειώσει. Πού να φανταστούν πως αυτή τρελή ιδέα, θα εγκαινιάζε μια άλλη εποχή στην ιστορία των αγώνων των γυναικών και του φεμινισμού. Η Παγκόσμια Πορεία των Γυναικών Ενάντια στη Βία και στη Φτώχεια του 2000 ήταν μια επιτυχία πέρα από κάθε προσδοκία, και αποτέλεσε ένα πλανητικό πολιτικό γεγονός πρώτου μεγέθους. Η εκστρατεία απλώθηκε σ' όλο τον κόσμο. Σε περίπου 100 χώρες δημιουργήθηκαν εθνικά συντονιστικά όργανα, συσπειρώθηκαν πάνω από 6000 (!) συλλογικότητες, ενώσεις, γυναικείες οργανώσεις, συνδικάτα, πρωτοβουλίες κάθε λογής, όπως αντιμilitarιστικά κινήματα, κέντρα υποδοχής κακοποιημένων γυναικών, κέντρα επιμόρφωσης και πολιτισμού, συσσίτια αλληλεγγύης, κλπ. Μιλάμε για χιλιά-

δες ομάδες αλλά και για χιλιάδες εκδηλώσεις κάθε λογής (διαδηλώσεις, συγκεντρώσεις, πορείες, κλπ) στις οποίες έλαβαν μέρος δεκάδες χιλιάδες γυναίκες στις τέσσερις γωνίες του πλανήτη μας. Μετά από τέσσερα χρόνια σκληρής δουλειάς, δικτυοποίησης, κινητοποιήσεων, από τη Δύση ως την Ανατολή, στο Βορρά και στο Νότο, η Παγκόσμια Πορεία έκλεισε τον Οκτώβριο του 2000 με τη διαδήλωση 35.000 γυναικών στις Βρυξέλλες και με τις σχεδόν εξίσου μεγάλες διαδηλώσεις στην Ουάσιγκτον και στην Νέα Υόρκη μπροστά στα γραφεία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, της Παγκόσμιας Τράπεζας και του ΟΗΕ. Αυτή ήταν η ληξιαρχιακή πράξη γέννησης του νέου παγκόσμιου φεμινιστικού κινήματος...

Μα, τι είναι αυτό το κίνημα;

Τις πρώτες πρωτοβουλίες για την Παγκόσμια Πορεία τις πήραν το 1995 οι φεμινίστριες των (γυναικών) μη κυβερνητικών οργανώσεων στο Πεκίνο. Η ανταπόκριση ήταν ακαριαία και διευρύνεται συνεχώς -μέχρι σήμερα- σε καινούργια κινήματα που γεννιούνται

μέσα από τις αντιστάσεις στο νεοφιλελευθερισμό. Έτσι, στις γυναίκες που στρατεύονται στην υπόθεση της Παγκόσμιας Πορείας περιλαμβάνονται παλιές αγωνίστριες του κινήματος της δεκαετίας του 1970, αλλά κυρίως νέες από τις γενιές που μετά από 15 χρόνια απόλυτης κυριαρχίας των νεοφιλελευθέρων πολιτικών, αντιστέκονται και αντιδρούνε. Πρέπει να καταλάβουμε πως τίποτε δεν είναι τυχαίο: σ' αυτή την τεράστια ανθρωπότητα των 5 δισεκατομμυρίων φτωχών και καταπιεσμένων, οι φτωχότεροι των φτωχών είναι οι... φτωχές, οι πιο καταπιεσμένοι από τους καταπιεσμένους είναι οι καταπιεσμένες. Δηλαδή, εμείς οι γυναίκες! Οι γυναίκες υφίστανται την παγκοσμιοποίηση με ιδιαίτερο τρόπο. Βρίσκονται στο επίκεντρο των πιο βάρβαρων σύγχρονων μορφών καταπίεσης, όπως είναι η (επανεμφανισθείσα) ανθρωπινή δουλεία, το trafficking, αποτελούν την πιο ευέλικτη, φτηνή, χωρίς δικαιώματα εργασία, είναι η πλειοψηφία των ανέργων, των αστέγων, των επισφαλώς απασχολούμενων. Είναι τα κύρια θύματα των πολεμικών συρράξεων,

**Οι γυναίκες
υφίστανται την
παγκοσμιοποίηση
με ιδιαίτερο
τρόπο.**

το ίδιο το σώμα των γυναικών γίνεται στόχος των εθνοκαθάρσεων, αντιμετωπίζεται ως εργαλείο για την αναπαραγωγή της "φυλής" ή ως ένα απλό γεννητικό όργανο που ακρωτηριάζεται γιατί δεν έχει κανένα δικαίωμα στην ερωτική απόλαυση. Στο μισό πλανήτη, η γυναίκα είτε δεν έχει ακόμα κατακτήσει τα στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα, είτε δεν τα απολαμβάνει επειδή αυτά δεν εφαρμόζονται στην πράξη, είτε τα βλέπει να απειλούνται πάλι από τη φονταμενταλιστική ή/και νεοφιλελεύθερη αντίδραση (όπως π.χ. συμβαίνει εσχάτως με το δικαίωμα στην έκτρωση, κλπ.). Όμως, οι γυναίκες αποτελούν πια μια τεράστια παγκόσμια κοινωνική δύναμη. Σε πολλές χώρες με διαλυμένο κοινωνικό ιστό, ακόμα και σ' ολόκληρη την Αφρική, είναι οι γυναίκες που εξασφαλίζουν την επιβίωση του πληθυσμού μέσα από τις παράλληλες «άτυπες»

οικονομίες τους. Η πλατφόρμα της Πορείας που έχει ένα καθαρό αντινεοφιλελεύθερο προσανατολισμό, καταγγέλλει τις πολιτικές «διαρθρωτικών προσαρμογών» -που επιβάλλονται στις χώρες του τρίτου κόσμου από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και τον ιμπεριαλισμό- και την χρηματιστική κερδοσκοπία, απαιτεί την κατάργηση του χρέους του Τρίτου κόσμου, κλπ. Παράλληλα, διαπνέεται από την συνείδηση πως το σύστημα εξουσίας δεν είναι μόνο οικονομικό ταξικό. Η σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη οικονομία ενσωματώνει το πιο αρχαίο σύστημα εξουσίας που γνώρισε η ανθρωπότητα, την πατριαρχία. Συνδυασμένη και με τις άλλες καταπίεσεις (κοινωνικές, εθνοτικές, εθνικές), η πατριαρχική καταπίεση προκαλεί τα ιδιαίτερα δεινά που διαμορφώνουν και επηρεάζουν όλες τις πτυχές της ζωής των γυναικών, άρα και την ανά-

γκη των ιδιαίτερων γυναικείων διεκδικήσεων και μορφών πάλης. Η επιτυχία της Παγκόσμιας Πορείας έγκειται και στο γεγονός ότι έδωσε φωνή και έκανε άμεσα ορατό το γυναικείο κίνημα σε παγκόσμιο επίπεδο. Ήταν, όχι μόνο πρωτοφανής, αλλά και η πρώτη εντελώς αυτόνομη πρωτοβουλία του νέου φεμινιστικού κινήματος. Οργάνωσε και συντόνισε για πρώτη φορά πίσω από μια παγκόσμια διεκδικητική πλατφόρμα με καθαρά αντινεοφιλελεύθερο χαρακτήρα, όλες τις δυνάμεις και όλες τις πρωτοβουλίες, που μέχρι τότε ήταν κατακερματισμένες και αμφισβητούσαν -συνήθως- μόνο κάποιες πτυχές της γυναικείας καταπίεσης. Έτσι, τους επέτρεψε να έλθουν σε επαφή, να ενεργοποιηθούν, να συγκλίνουν, να συσπειρωθούν, και να παλέψουν όλες μαζί χωρίς σεκταρισμούς και αποκλεισμούς. Έτσι, δημιουργήθηκε ένα πρωτόγνωρο κίνημα, που με

τη σειρά του δημιούργησε τις προϋποθέσεις για μια καινούργια ριζοσπαστική φεμινιστική συνείδηση, βάζοντας τις βάσεις για ένα συνολικό κοινωνικό και φεμινιστικό απελευθερωτικό όραμα.

Ποια σχέση του φεμινιστικού με το κίνημα των κινημάτων;

Στη σύντομη ιστορία του κινήματος, οι σχέσεις του φεμινιστικού με το κίνημα των κινημάτων αναπτύσσονται συνέχεια και ραγδαία. Σήμερα, που το ιταλικό κίνημα οργανώνει και κινητοποιεί σε δεκάδες πόλεις, στα πάνελ των συγκεντρώσεων μιλά ένας άντρας και μια γυναίκα / φεμινίστρια. Μια αληθινή πολιτιστική επανάσταση. Ναι, πρόκειται χωρίς αμφιβολία για μια γόνιμη σχέση, που όμως δεν πέφτει από τον ουρανό και δεν αναπτύσσεται χωρίς αντιφάσεις.

Το φεμινιστικό κίνημα ήταν από την πρώτη στιγμή όχι μόνο αναπόσπαστο κομμάτι αλλά μάλλον μία από τις τρεις βασικές συνιστώσες του κινήματος των κινημάτων. Πρόκειται για μια πραγματική πολιτική συμμαχία. Δεν έλειψε από καμιά μεγάλη του εκδήλωση (στο Σιάτλ, την Πράγα, τη Γένοβα κλπ), ήταν παρών και πέρσι και φέτος στο Πόρτο Αλέγκρε. Γενικότερα, η γυναικεία συμμετοχή είναι εντυπωσιακά σημαντική σε όλες αυτές τις νέες συλλογικές και δίκτυα που αποτελούν το κίνημα ενάντια στην νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση. (Αττακ, Via Campesina, κινήματα των «χωρίς δικαιώματα...»). Φέτος, οι μισοί από τους 60.000 ανθρώπους που συμμετείχαν στο Πόρτο Αλέγκρε ήταν γυναίκες.

Ακόμα πιο σημαδιακές ήταν οι συμμετοχές των φεμινιστριών σε μεγάλο αριθμό (μικτών) σεμιναρίων, διασκέψεων και εργαστηρίων (περίπου... 1000 στο σύνολο). Σημαδιακή ήταν επίσης η διοργάνωση διασκέψεων αποκλειστικά αφιερωμένων στην καταπίεση των γυναικών. Η Παγκόσμια Πορεία συμμετείχε στην επεξεργασία της τελικής Διακήρυξης των κοινωνικών κινήματων, με συμβολές από Ιτα-

λία, Ινδίες και τη Διεθνή Γραμματεία). Έτσι εξασφαλίστηκε στο φετινό τελικό ντοκουμέντο η αναγνώριση πως η πατριαρχία φωλιάζει στην καρδιά της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης.

Η συνάντηση των δύο κινήματων είναι το ενθαρρυντικό αποτέλεσμα μιας σωστής και συστηματικής πολιτικής προσέγγισης, κυρίως από μέρους του δικτύου της Παγκόσμιας Πορείας των γυναικών. Δεν ήταν και παραμένει καθόλου εύκολη υπόθεση. Απ' την μεριά των φεμινιστριών υπάρχει μια (δικαιολογημένη) δυσπιστία απέναντι στα μικτά κινήματα που δυστυχώς συνεχίζουν να λειτουργούν με τα γνωστά ανδρικά πρότυπα οργάνωσης, δράσης και καταμερισμού εργασίας κατά φύλο. Με αποτέλεσμα να κινδυνεύει, ανά πάσα στιγμή, να εξαφανιστεί όλος ο προβληματισμός, να πνιγούν και να απομονωθούν οι φωνές των γυναικών και το χειρότερο, να μην μπορούν ν' αγωνισθούν αποτελεσματικά για αυτά τα ζητήματα. Οι φεμινίστριες όλα αυτά τα ξέρουνε καλά. Με δεδομένο πως τα μικτά κοινωνικά κινήματα δεν αμφισβητούν αυτομάτως όλες τις μορφές εξουσίας, τον καταμερισμό εργασίας μεταξύ των δύο φύλων, το διαχωρισμό πολιτικού / προσωπικού, κτλ. Όμως επίσης, με δεδομένο πως είναι απόλυτη ανάγκη να συμμαχήσουμε, πως μόνο ένα δυνατό κίνημα μπορεί να παλέψει με επιτυχία τις νεοφιλελεύθερες και σεξιστικές πολιτικές, οι φεμινίστριες καθόρισαν τις σχέσεις με το κίνημα των κινημάτων από μέσα σαν δυνατές παρεμβάσεις / mainstreaming και απ' έξω από τα μικτά κινήματα σαν αυτόνομες παρεμβάσεις, όπως έγινε και πέρσι για παράδειγμα στη Γένοβα, όπου το ιταλικό συντονιστικό της Παγκόσμιας Πορείας οργάνωσε μια διεθνή συνάντηση χωριστά από την αντισυνδιάκριση του κινήματος, με θέμα "φύλο και παγκοσμιοποίηση". Έχοντας επίγνωση πως μόνο με τη συνεχή παρουσία και πίεσή μας, ακόμα και την φυσική, αλλάζου-

με τις νοοτροπίες και πως κεκτημένα δεν υπάρχουν (κυρίως στους νέους), είναι πραγματικά εντυπωσιακό πόσο γρήγορα αναπτύσσεται μια καινούργια πολιτική κουλτούρα μέσα στο κίνημα των κινημάτων! Και αυτό σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει στα παραδοσιακά πολιτικά κόμματα της αριστεράς που εμφανίζονται ιδιαίτερα "δύσκαμπτα". Το κίνημα του λαού του Σιάτλ και του Πόρτο Αλέγκρε, από την φύση του, είναι χώρος πολύμορφης συνάντησης, άρα του σεβασμού της ταυτότητας του καθενός / μιας, χώρος όπου τα διάφορα κινήματα συζητούν και διαπραγματεύονται μεταξύ τους (γυναίκες, μισθωτοί, αγρότες, φοιτητές, οικολόγοι, νέοι, κτλ. καθώς και πολιτικά ρεύματα). Είναι όμως και κάτι πολύ περισσότερο. Εκεί υπάρχει ένας πόθος για μια οικουμενικότητα, για ένα κόσμο της αλληλεγγύης, της ενότητας, της άμεσης δημοκρατίας. Το σύνθημα "Ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός" δεν είναι ένα κενό σύνθημα. Υπάρχει μια συνολική κριτική και απόρριψη του υπάρχοντος συστήματος και των αξιών του, μια συνολική αναζήτηση μιας "άλλης ζωής". Και σ' αυτή την αναζήτηση ο φεμινισμός είναι εντελώς απαραίτητος. Αυτό φάνηκε καθαρά στο ζήτημα του πολέμου. Έτσι, δεν είναι διάλογο τυχαίο ότι ήταν η Παγκόσμια Πορεία των Γυναικών που μόλις λίγες μέρες μετά την 11η Σεπτεμβρίου (6 Οκτωβρίου 2001) αντέδρασε πρώτη -πριν ακόμα κι από αυτό το Κίνημα των Κινήματων!- καταγγέλοντας την υποκρισία και το διαρκή πόλεμο που ετοίμαζαν οι Ηνωμένες Πολιτείες και οι σύμμαχοί τους: «Εμείς, εκπρόσωποι 35 χωρών και περιφερειών, συγκεκριμένες στο Μόντρεαλ, για την 3η διεθνή συνάντηση της Παγκόσμιας Πορείας, καταδικάζουμε για μια ακόμα φορά και με τη μεγαλύτερη αποφασιστικότητα όλες τις τρομοκρατικές ενέργειες που διαπράττονται στον πλανήτη, από τις οποίες εκείνες της 11ης Σεπτεμβρίου αποτελούν μια παραπάνω

βαρβαρότητα. Οι χιλιάδες πολίτες, άνδρες και γυναίκες, που σκοτώθηκαν σ' αυτές τις επιθέσεις προστίθενται στις αμέτρητες χιλιάδες αθώους αμάχους που, πολύ πριν από την 11η Σεπτεμβρίου, εξαλείφθηκαν βάνουσα από την ανθρωπότητα, θύματα εξίσου βάρβαρων τρομοκρατικών ενεργειών, πολέμων που αυθαίρετα χαρακτηρίστηκαν ως «ανθρωπιστικοί» ή πολέμων «χαμηλής έντασης», κρατικών βιαιοτήτων, οικονομικών αποκλεισμών, κατοχών, αποικιοκρατιών, γενοκτονιών, πατριαρχικών καταπίεσεων (εγκλημάτων «πιμής»), βιαιοτήτων στο σπίτι, γεννητικών ακρωτηριασμών, σεξουαλικού εμπορίου), πείνας και εξαθλίωσης που προκαλούν οι αφορπτες αδικίες του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος...«Εμείς, γυναίκες της Παγκόσμιας Πορείας,

διαδηλώνουμε λοιπόν την απόλυτη αντίθεσή μας στην χρησιμοποίηση της ένοπλης επέμβασης ενάντια σε μια χώρα ή σε μια ομάδα χωρών για να επιλυθεί η κρίση που προκλήθηκε από τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου επειδή αυτή η επέμβαση θα προκαλέσει ακόμα περισσότερες καταστροφές και δεινά χωρίς να επιλύσει κανένα από τα προβλήματα που τα προκαλούν (...), επειδή η κυβέρνηση των ΗΠΑ, στηριγμένη στους πιστούς συμμάχους της, θα ενισχύσει την ηγεμονία της θέσης του χωροκράτη του κόσμου, θα συνεχίσει να επιβάλλει τη «νέα τάξη πραγμάτων» της (...), επειδή η πολεμική βιομηχανία και οι στρατιωτικοί προϋπολογισμοί θα αυξηθούν σε βάρος των προγραμμάτων υγείας, παιδείας, κοινωνικής ασφάλισης (...), επειδή πολλές κυβερνήσεις θα

επιφρεληθούν για να τροφοδοτήσουν την ξενοφοβία (...)).

Μερικές σκέψεις και προτάσεις για την Ελλάδα. Το μεγάλο ραντεβού.

Όλη η πρόσφατη ιστορία του νέου φεμινιστικού κινήματος είναι ελάχιστα γνωστή στην Ελλάδα. Τα δημιουργήθηκε το Ευρωπαϊκό Φόρουμ του κινήματος των κινήματων που θα οργανώσει στην Φλωρεντία (ή στη Νάπολι) την πρώτη ηπειρωτική συνάντησή του τον επόμενο Νοέμβρη. Εν όψη όλων αυτών καθώς και της ευρωπαϊκής κινητοποίησης της Θεσσαλονίκης τον Ιούνιο του 2003 (η Ελλάδα θα έχει την Προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Μήπως άραγε ήρθε ο καιρός για να συνδεθούμε καλύτερα με τις αντιστάσεις των άλλων ευρωπαϊκών γυναικών, για να συμβάλουμε σε μια κοινή διεκδικητική ευρω-πλατφόρμα, για να συντονιστούμε και να πάρουμε κινήματικές πρωτοβουλίες; ■

Αυτός ο στόχος μπορεί να αποτελέσει μια μεγάλη -και μοναδική- ευκαιρία για να δημιουργηθεί κίνημα και στην Ελλάδα. Δημιουργήθηκε το Ευρωπαϊκό Φόρουμ του κινήματος των κινήματων που θα οργανώσει στην Φλωρεντία (ή στη Νάπολι) την πρώτη ηπειρωτική συνάντησή του τον επόμενο Νοέμβρη. Εν όψη όλων αυτών καθώς και της ευρωπαϊκής κινητοποίησης της Θεσσαλονίκης τον Ιούνιο του 2003 (η Ελλάδα θα έχει την Προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Μήπως άραγε ήρθε ο καιρός για να συνδεθούμε καλύτερα με τις αντιστάσεις των άλλων ευρωπαϊκών γυναικών, για να συμβάλουμε σε μια κοινή διεκδικητική ευρω-πλατφόρμα, για να συντονιστούμε και να πάρουμε κινήματικές πρωτοβουλίες; ■

Απ' την μεριά των φεμινιστριών υπάρχει μια (δικαιολογημένη) δυσπιστία απέναντι στα μικτά κινήματα που δυστυχώς συνεχίζουν να λειτουργούν με τα γνωστά ανδρικά πρότυπα οργάνωσης, δράσης και καταμερισμού εργασίας κατά φύλο.

Σύμφωνο Εργασίας του Ιταλικού Κινήματος ενάντια στον πόλεμο και στο Νεοφιλελευθερισμό για έναν πολιτισμό της Αλληλεγγύης

Οι Ιταλοί ανέλαβαν
την οργανωτική
ηγεσία του
Ευρωπαϊκού Φόρουμ
ενάντια στην
Παγκοσμιοποίηση, σε
συνεδρία που έγινε
πριν λίγες μέρες στις
Βρυξέλλες.
Δημοσιεύουμε δίπλα
τις θέσεις τους.
*Σημ.: η δημιουργία
ηπειρωτικών φόρουμ
είναι απόφαση του
πρόσφατου
παγκόσμιου συνεδρίου
στο Πόρτο Αλέγκρε*

1. Η συμφωνία μας έχει τις ρίζες της στο Πόρτο Αλέγκρε, έναν ανοικτό και πληθυντικό χώρο συναντήσεων και στοχασμού, διατύπωσης προτάσεων και ανταλλαγής εμπειριών, για να επιτρέψει στα κοινωνικά κινήματα που ανηπθθενται στο νεοφιλελευθερισμό και στην κυριαρχία του κόσμου από το κεφάλαιο, να οικοδομήσουν μια άλλη ιδέα εφικτού κόσμου, βασισμένη πρωτίστως στον άμεσο πρωταγωνιστικό ρόλο των ανδρών και των γυναικών. Μας εκφράζει η διακήρυξη των κοινωνικών κινημάτων που υπογράψαμε μαζί στο Πόρτο Αλέγκρε στο τέλος του δεύτερου Παγκόσμιου Κοινωνικού Φόρουμ, και ειδικά οι δύο θεμελιώδεις τοποθετήσεις που ορίστηκαν εκεί ενάντια στο νεοφιλελευθερισμό και ενάντια στον πόλεμο.

2. Απευθυνόμαστε σ' εκείνους και σ' εκείνες της Γένοβας, άνδρες και γυναίκες πεπεισμένες για την παρανομία της παγκόσμιας ολιγαρχικής κυβέρνησης, οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές της οποίας γεννούν φτώχεια, ανεργία και περιβαλλοντική καταστροφή. Είμαστε άνδρες και γυναίκες, συνδικάτα και μη κυβερνητικές οργανώσεις, πολίτες στρατευμένοι στην οικοδόμηση

μιας μεγάλης συμμαχίας για να δημιουργηθεί μια νέα κοινωνία, αντίθετη στην άγρια λογική της αγοράς και του χρήματος, βασισμένη στην αξία της ανθρώπινης ζωής, επικεντρωμένη στην πρωτοκαθεδρία του ανθρώπου, των αναγκών και της συλλογικής ευημερίας.

3. Ερχόμαστε από την Ασιζι και κατόπιν από τη Ρώμη, ασυμφιλίωτοι αντίπαλοι, χωρίς «ναί μεν» και «αλλά», του οικονομικού, κοινωνικού και στρατιωτικού πολέμου, προνομιακού εργαλείου των πολιτικών των ισχυρών της Γης με στόχο την υποταγή του πλανήτη στα δικά τους πολιτικά, οικονομικά και πολιτιστικά συμφέροντα. Μιας καταπιεστικής υποταγής που σπέρνει μίσος, ξενοφοβία, βία ενάντια στις γυναίκες και γενικότερα στους πιο αδύναμους και που εξαναγκάζει ολόκληρους λαούς να ζουν μέσα στην εξαθλίωση και την απόγνωση. Τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου σημάδεψαν μια νέα δραματική καμπή. Μετά από τις τρομοκρατικές επιθέσεις, που καταδικάσαμε απόλυτα, ακριβώς όπως καταδικάζουμε όλες τις επιθέσεις κατά αμάχων σε άλλα σημεία του κόσμου, η κυβέρνηση των ΗΠΑ και οι σύμμαχοί της εξαπέλυσαν μια μαζική στρατιω-

τική επιχείρηση. Στο όνομα του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας» τα κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα δέχονται επιθέσεις σε όλο τον κόσμο. Ο πόλεμος ενάντια στο Αφγανιστάν, στον οποίο χρησιμοποιήθηκαν τρομοκρατικές μέθοδοι, επεκτείνεται σε άλλα μέτωπα και δεν αποτελεί παρά την αρχή ενός διαρκούς παγκόσμιου πολέμου για να ενισχυθεί η κυριαρχία της κυβέρνησης των ΗΠΑ και των συμμάχων της. Αυτός ο πόλεμος αποκαλύπτει το βάνυσο και απαράδεκτο πρόσωπο του νεοφιλελευθερισμού, και η αντίθεσή μας σ' αυτόν είναι ένα ιδρυτικό στοιχείο της δράσης μας.

4. Επιδιώκουμε ένα κόσμο που καταργεί τη βία ως εργαλείο της πολιτικής πάλης. Αυτά που μας χαρακτηρίζουν είναι μόνο η αποστροφή προς τον πόλεμο, η άρνηση του ρατσισμού, του φασισμού και του σεξισμού. Δεν αναγνωρίζουμε ούτε θρησκευτικές, ούτε πολιτισμικές διακρίσεις, και νοιώθουμε αποστροφή για κάθε μορφή ολοκληρωτισμού. Στις γραμμές μας συμβιώνουν διαφορετικές αναφορές και πρακτικές: η μη βία, η κοινωνική και πολιτική ανυπακοή, η απεργία, οι δημόσιες διαδηλώσεις, είναι για μας μορφές πάλης

Παλεύουμε για
μια παγκοσμιοποίηση
αλληλεγγύη, από
τα κάτω,
που σέβεται
τα δικαιώματα και
τους πολιτισμούς
των ανδρών και
των γυναικών,
των πολιτών και
των εργαζομένων,
των λαών και
του περιβάλλοντος.

απόλυτα συμβατές μεταξύ τους.

5. Είμαστε ασυμφιλίωτοι αντίπαλοι οποιασδήποτε μορφής τρομοκρατίας, είτε αυτή προέρχεται από τα Κράτη είτε από πολιτικές ομάδες. Έχουμε όμως συνείδηση ότι στο όνομα της πάλης ενάντια στη τρομοκρατία περιορίζονται τα κοινωνικά δικαιώματα και οι δημοκρατικές ελευθερίες, ποινικοποιούνται ολόκληροι λαϊκοί αγώνες, όπως εκείνοι των Κούρδων, των Παλαιστινίων ή των Κολομβιανών, που αντίθετα νομιμοποιούνται από την καταπίεση, τη βία και τον αφανισμό στον οποίο υπόκεινται, ότι προετοιμάζονται κατασταλτικά και αυταρχικά εργαλεία για να συντρίψουν τους κοινωνικούς αγώνες. Ενώ η τρομοκρατία στρέφεται εναντίον μας, ενάντια στον πόθο μας και στη δυνατότητά μας να οικο-

δομήσουμε ένα καλύτερο κόσμο, η πάλη ενάντια στην τρομοκρατία, μέσα από την επέκταση του πολέμου, στην πραγματικότητα την τροφοδοτεί και αποδεικνύεται ο καλύτερος σύμμαχός της.

6. Παλεύουμε για πολιτικές και για μια κοινωνία στις οποίες δεν κυριαρχεί η εξουσία των πολυεθνικών, η υποταγή των κοινωνικών αναγκών στις επιταγές του κέρδους και η εθνική κυριαρχία των κρατών και των λαών στα κελεύσματα των μεγάλων υπερεθνικών θεσμών (ΔΝΤ, ΠΟΕ, Παγκόσμια τράπεζα). Η καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση, της οποίας παίκτης και σκηνοθέτης είναι αυτοί οι θεσμοί, βρίσκεται σε πλήρη αντίθεση με τις αξίες που έχουμε αποδεχθεί. Αυτή η παγκοσμιοποίηση δεν μας ανήκει και γ' αυτό την αρνούμαστε. Αντίθετα, παλεύουμε για μια παγκοσμιοποίηση

αλληλεγγύη, από τα κάτω, που σέβεται τα δικαιώματα και τους πολιτισμούς των ανδρών και των γυναικών, των πολιτών και των εργαζομένων, των λαών και του περιβάλλοντος.

7. Είμαστε ενάντια στην παγκοσμιοποίηση που αρνείται στα παιδιά το δικαίωμα στο παιχνίδι, στη μόρφωση, στην υγεία, στη χαρά, αναγκάζοντας εκατομμύρια ανήλικους να εργάζονται, να κάνουν πόλεμο, να πεθαίνουν από τις νάρκες, να πεθαίνουν από πείνα και αρρώστιες, να εκπορνεύονται. Παιδιά που αντιμετωπίζονται σαν εμπόρευμα, που χρησιμοποιούνται σαν απλοί οικονομικοί πόροι και που δεν γίνονται σεβαστά ως βασική συνιστώσα για την οικοδόμηση ενός καλύτερου κόσμου που είναι ήδη περισσότερο δικός τους παρά δικός μας.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Παγκόσμια Τράπεζα, η Παγκόσμια Οργάνωση Εμπορίου, το ΝΑΤΟ, επιδιώκουν να αποτελέσουν τη δομή μιας υπερεθνικής εξουσίας που υπερβαίνει τα δικαιώματα των ατόμων, των λαών και των εθνών.

8. Η παγκοσμιοποίηση ενισχύει το σεξιστικό και πατριαρχικό σύστημα που ευνοεί τον πολιτικό και κοινωνικό αποκλεισμό των γυναικών, αρνούμενο σ' αυτές μια πολιτισμική ταυτότητα, κάνοντας τες όλο και πιο φτωχές, τροφοδοτώντας τη βία εναντίον τους. Προωθώντας την ιδιωτικοποίηση της υγείας, της εκπαίδευσης και των κοινωνικών υπηρεσιών, φορτώνει στην οικογένεια, και πρωτίστως στις γυναίκες, αόρατη εργασία που θα έπρεπε να παύσει να επιβιώνει τα κράτη. Αυτό το φαινόμενο έχει ως συνέπεια να περιορίζεται η πρόσβαση στους χρόνους και στους χώρους εκπροσώπησης και συμμετοχής στην κοινωνική και πολιτική ζωή. Ο σεβασμός των δικαιωμάτων, των αναγκών και της ελευθερίας των γυναικών αποτελεί μια κεντρική διάσταση της δράσης μας: χωρίς αυτόν, ένας άλλος κόσμος δεν θα είναι ποτέ δυνατός. Ταυτόχρονα, αναγνωρίζοντας το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση σε κάθε άνδρα και σε κάθε γυναίκα, αναγνωρίζουμε τα απελευθερωτικά σχήματα των γκέι,

των λεσβίων, των αμφιφιλόφυλων και των τρανσέξουαλ ως έκφραση των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

9. Δεν είμαστε και δεν θέλουμε να είμαστε ένα πολιτικό κόμμα. Αντίθετα, επιδιώξη μας είναι να διατηρήσουμε τις διαφορετικές ταυτότητές μας και τους ιδιαίτερους στόχους μας. Την ίδια όμως ώρα πιστεύουμε ότι μπορούμε να οικοδομήσουμε μια κοινή διαδρομή, φτιαγμένο από σκέψεις και αναλύσεις, αγώνες και πρωτοβουλίες που απευθύνονται στο κόσμο έξω από εμάς. Δεν σκοπεύουμε να είμαστε αυτάρκεις: αντίθετα, πιστεύουμε ότι έξω από τα κινήματά μας, από τα φόρουμ μας, από τους πολιτικούς και κοινωνικούς χώρους με τους οποίους ταυτιζόμαστε, υπάρχουν αμέτρητες άλλες εμπειρίες και άτομα που μπορούν να μετράσουν στο σχέδιο της αλληλέγγυας παγκοσμιοποίησης. Είναι αυτός ο κύριος στόχος του συλλογικού μας εγχειρήματος.

10. Υποστηρίζουμε την αρχή της

συμμετοχικής δημοκρατίας, σύμφωνα με την οποία οι αποφάσεις δεν λαμβάνονται από μερικούς τεκνοκράτες, αλλά αντίθετα απαιτείται η ενεργός εμπλοκή των πολιτών, των εργαζομένων, των λαών στη συλλογική λήψη των μεγάλων αποφάσεων. Έχουμε ως αναφορά μας τις αρχές της άμεσης δημοκρατίας και θέλουμε να εμβαθύνουμε και να επεκτείνουμε την εμπειρία του Πόρτο Αλέγκρε. Για αυτούς του λόγους, η δημοκρατία αποτελεί το θεμέλιο της συλλογικής μας δουλειάς: βασιζόμαστε στη μέθοδο της συναίνεσης για να τονίσουμε αυτό που μας ενώνει και να σχετικοποιήσουμε αυτό που μας χωρίζει. Πιστεύουμε στην ισότητα μεταξύ οργανισμών με εθνικό και/ή κάθετο χαρακτήρα και οριζόντιων δομών που διαμορφώνονται «από τα κάτω». Με αυτή την έννοια, ο ρόλος και το ειδικό βάρος των εθνικών σχημάτων, των κοινωνικών φόρουμ, των οργανωμένων υποκειμενικοτήτων έχουν για εμάς ισότιμη αξία. Αρνούμαστε την προσωποποίηση της πολιτικής και πιστεύουμε σε μια μέθοδο συλλογικής και συμμετοχικής λήψης των αποφάσεων.

11. Έχουμε κοινές αρχές, αλλά και κοινούς στόχους.

A) Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Παγκόσμια Τράπεζα, η Παγκόσμια Οργάνωση Εμπορίου, το ΝΑΤΟ, επιδιώκουν να αποτελέσουν τη δομή μιας υπερεθνικής εξουσίας που υπερβαίνει τα δικαιώματα των ατόμων, των λαών και των εθνών. Εμείς δεν αναγνωρίζουμε τη νομιμότητά της. Αντίθετα, εμείς παλεύουμε για να δημιουργηθούν δημοκρατικοί διεθνείς οργανισμοί, με νομιμότητα που θα βασίζεται όχι μόνο στις κυβερνήσεις, αλλά και στην ενεργό συμμετοχή της κοινωνίας.

B) Θεωρούμε παράνομο το δημόσιο εξωτερικό χρέος των χωρών του Νότου, που λειτουργώντας ως εργαλείο επικυριαρχίας, στερεί τους λαούς από τα βασικά τους δικαιώματα, τροφοδοτεί τη διεθνή τοκογλυφία, επιβάλλει σε χώρες του

Νότου σχέδια διαρθρωτικής προσαρμογής που τις αναγκάζουν να παράγουν για την εξαγωγή, να περικότουν τις κοινωνικές δαπάνες, να μειώνουν την απασχόληση, να αυξάνουν την φτώχεια. Απαιτούμε την άνευ όρων κατάργησή του μαζί με την αναγνώριση και εξόφληση των ιστορικών, κοινωνικών και οικολογικών χρεών που έχουν οι πλούσιες χώρες προς τις φτωχές.

Γ) Καταδικάζουμε τη χρηματιστική κερδοσκοπία και την υπερεξουσία των χρηματαγορών ως λογική έκφραση του άγριου καπιταλισμού. Γι' αυτό ζητάμε την κατάργηση των φορολογικών παραδεισών, την φορολόγηση των χρηματιστικών συναλλαγών και την υπαγωγή των πολυεθνικών στη νομοθεσία κάθε ξεχωριστού κράτους. Η εισαγωγή του φόρου Τόμπιν θα αποτελούσε ένα χρήσιμο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση.

Δ) Είμαστε αντίθετοι/ες σε κάθε μορφή ιδιωτικοποίησης των φυσικών πόρων και των δημόσιων αγαθών. Η ενέργεια, το νερό, τα δάση, η υγεία, οι μεταφορές, η εκ-

παίδευση, η επικοινωνία, ο πολιτισμός, η γνώση είναι αναπαλλοτρίωτα αγαθά που δεν είναι δυνατό να κατακτήσουν εμπορεύματα. Πιστεύουμε σε ένα δημόσιο χώρο εντελώς ανακαινισμένο στον οποίο, μέσα από την άμεση και συμμετοχική δημοκρατία, θα είναι οι άμεσα ενδιαφερόμενοι που θα αποφασίζουν για τα μεγάλα ζητήματα. Παλεύουμε για τη διεύρυνση των κοινωνικών υπηρεσιών και την επέκταση των παγκόσμιων κοινωνικών δικαιωμάτων (δωρεάν παιδεία και υγεία, νερό, στέγη, κλπ.), των οικουμενικών δημόσιων υπηρεσιών και σε χώρες και σε λαούς που ποτέ δεν επωφεληθήκαν από κανένα «κοινωνικό κράτος».

Ε) Αγωνιζόμαστε για μια κριτική και υπεύθυνη, ισορροπημένη και αλληλέγγυα κατανάλωση, που ευνοεί την παραγωγή που σεβεται το περιβάλλον και τα ατομικά δικαιώματα. Θεωρούμε τον καταναλωτισμό μια ψυχολογική, πθηκή και περιβαλλοντική απαξίωση. Επιπλέον, στρατευόμαστε στο μοιχοκράτισμα των εταιριών που δεν εγγυώνται τον σεβασμό των συνδικαλι-

στικών και κοινωνικών δικαιωμάτων των εργαζομένων, τον σεβασμό του οικοσυστήματος και των διαφορετικών πολιτισμών. Πιστεύουμε ότι το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν αποτελεί ένα εργαλείο εντελώς ακατάλληλο για τη μέτρηση του επιπέδου ανάπτυξης μιας χώρας και γ' αυτό προτείνουμε να αντικατασταθεί από έναν άλλο δείκτη που, εισάγοντας ειδικές περιβαλλοντικές, κοινωνικές και πολιτισμικές παραμέτρους, θα κινητοποιήσει τις δυνάμεις προς τη βελτίωση της συλλογικής ευημερίας.

Στ) Η γη είναι ένα συλλογικό αγαθό που δεν διατίθεται και δεν απαλλοτριώνεται. Η εκμετάλλευσή της στο όνομα του κέρδους, προκαλώντας την συγκέντρωση της παραγωγής στα χέρια των πολυεθνικών και υποτάσσοντας ολόκληρες εθνικές παραγωγές στην ολιγαρχική κυριαρχία της παγκόσμιας αγοράς, συνιστά ένα «έγκλημα κατά της ανθρωπότητας». Ζητάμε τη δίκαιη αναδιανομή των πόρων της

γης: οι πόροι και το γενετικό υλικό είναι περιουσία της ανθρωπότητας. Παλεύουμε για τη διατροφική ανεξαρτησία των λαών απέναντι στα συμφέροντα του παγκόσμιου εμπορίου. Απαιτούμε την κατάργηση των μεταλλαγμένων προϊόντων και την παραχώρηση των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας πάνω στη ζωή. Ο σεβασμός του περιβάλλοντος, της υγείας, της εργασίας, αποτελεί υποχρεωτικό όρο κάθε πολιτικής και οικονομικής επιλογής.

Ζ) Υπάρχει άμεση σχέση ανάμεσα στην παράλογη χρήση των περιβαλλοντικών πόρων του Βορρά και στην υπανάπτυξη και φτώχεια του Νότου αυτού του κόσμου. Οι συνθήκες απόλυτης εξαθλίωσης, έλλειψης πόσιμου νερού και τροφής, μέσα στις οποίες ζουν δισεκατομμύρια άνδρες και γυναίκες, εξαρτώνται και από εκείνα τα κλιματικά φαινόμενα που καλύπτονται από το «φαινόμενο του θερμοκηπίου» - αύξηση της θερμοκρασίας, άνοδος της επιφάνειας των θαλασσών, προοδευτικό λιώσιμο των παγετώνων, επέκταση των ερήμων και των

Παλεύουμε για τη θέσπιση μέτρων, όπως το κοινωνικό εισόδημα και η μείωση των εργάσιμων ωρών, προκειμένου να χτυπηθεί η καλπάζουσα επισφαλής απασχόληση που το παρών σύστημα γεννάει.

άγωνων ζωνών- που έχοντας προκληθεί από τον εκβιομηχανισμένο κόσμο, θα μπορούσαν μέσα σε ένα αιώνα να καταστήσουν κυριολεκτικά άβιωτες πολλές περιοχές της Γης. Πράγματι, οι συνέπειες της αύξησης του φαινομένου του θερμοκηπίου κάνουν τους φτωχούς όλο και φτωχότερους ενώ, παράλληλα, η υπανάπτυξη διευρύνει και επιδεινώνει πολλά περιβαλλοντικά προβλήματα, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που επηρεάζουν το κλίμα, έστω και επειδή οι πιο επικίνδυνες και ζημιογόνες εργασίες μεταφέρονται στις πιο φτωχές χώρες. Η επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και η ισορροπημένη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων δεν είναι μια υπόθεση τεχνικής υφής που μπορούμε να την εμπιστευτούμε στους εμπειρογνώμονες. Μόνον η δημοκρατική συμμετοχή και οι ενεργοί πολίτες μπορούν να εξασφαλίσουν την ποιότητα ζωής των πληθυσμών και μια αληθινά βιώσιμη κοινωνία. Είναι και γι' αυτό το λόγο που αγωνιζόμαστε για να κλείσουν οι παρα-

γωγικές μονάδες που μολύνουν και είναι ιδιαίτερα επιβλαβείς στους εργαζομένους στους πληθυσμούς. Η) Η νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση παράγει εξαθλίωση, μίσος, θάνατο. Για να επιβληθεί σε ολάκερους πληθυσμούς έχει ανάγκη από το σπαθί της κούρας των εξοπλισμών, την αύξηση των στρατιωτικών δαπανών, την ενίσχυση και την ανακαίνιση των στρατιωτικών συμμαχιών, από την ανάπτυξη των αστυνομικών μηχανισμών. Εμείς ζητάμε τη διάλυση αυτών των δομών και αυτών των μηχανισμών επειδή απορρίπτουμε πλήρως τον πόλεμο ως μέσο επίλυσης των συγκρούσεων και απαιτούμε τον τερματισμό της καταστολής και της ποινικοποίησης της κοινωνικής διαμαρτυρίας. Όμως, τον πόλεμο δεν τον διεξάγουν μόνο με τις βόμβες. Η προσφυγή στο όπλο της πείνας, με τη μορφή του εμπάργκο, είναι όλο και πιο συχνή και προκαλεί εκατομμύρια θύματα, ειδικά μεταξύ των γυναικών και των παιδιών. Δεν υπάρχουν πολιτικοί σκοποί που να δικαιολογούν την χρήση της τρο-

φής και των φαρμάκων ως όπλων. Κατά συνέπεια, δεν αναγνωρίζουμε ως νόμιμα τα εμπάργκο που παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα ολόκληρων πληθυσμών. Θ) Αναγνωρίζουμε στους εργαζόμενους και στις εργαζόμενες τα ίδια συνδικαλιστικά, κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα σε οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη, ανεξάρτητα από το χρώμα του δέρματος. Ενώ τα αγαθά και τα κεφάλαια μπορούν να διασχίζουν χωρίς όρια οποιοδήποτε σύνορο, οι άνθρωποι υποχρεώνονται να υφίστανται ταπεινωτικούς ελέγχους, απaráδεκτες συνθήκες, καταστολή και δουλεία. Παλεύουμε για να βελτώσουμε τις συνθήκες ζωής και εργασίας, ενάντια στην εκμετάλλευση της παιδικής εργασίας, για την ελεύθερη μετακίνηση των ανθρώπων, ενάντια σε οποιοδήποτε περιορισμό των δικαιωμάτων των μεταναστών, για έναν αξιοπρεπή μισθό σε οποιοδήποτε σημείο του κόσμου. Είμαστε κατηγορηματικά αντίθετοι σε οποιοδήποτε νομοθεσία που είναι ρατσιστική ή επιβάλλει διακρίσεις. Δ) Η παρούσα οργάνωση της παραγωγής σε παγκόσμιο επίπεδο περνάει μέσα από τη μείωση των κοινωνικών δικαιωμάτων, την επίθεση στη συλλογική δύναμη των εργαζομένων, την επισφαλή απασχόληση και τη διάδοση της άτυπης εργασίας. Η οικουμενικότητα των εργασιακών δικαιωμάτων είναι θεμελιώδους σημασίας. Είναι για αυτό το λόγο που έχει αξία, η οποία ξεπερνάει το εθνικό επίπεδο, η κινητοποίηση των εργαζομένων για την υπεράσπιση και την επέκταση του άρθρου 18. Το κίνημα μπορεί να συμβάλει αποφασιστικά τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και διεθνές επίπεδο. Εξάλλου, απολύσεις και ανεργία συνοδεύονται συχνά από την αύξηση των κερδών και της αξίας των μετοχών των εταιριών. Κατά συνέπεια, ζητάμε να απαγορευτεί παντού με νόμο η προσφυγή στις απολύσεις ή σε μορφές δημόσιας επιχορήγησης όταν οι επιχειρήσεις

είναι κερδοφόρες. Ταυτόχρονα, παλεύουμε για τη θέσπιση μέτρων, όπως το κοινωνικό εισόδημα και η μείωση των εργάσιμων ωρών, προκειμένου να χτυπηθεί η καλπάζουσα επισφαλής απασχόληση που το παρών σύστημα γεννάει σε όλο τον κόσμο, συμπεριλαμβανομένων και των δυτικών χωρών, με αποτέλεσμα την αύξηση της κοινωνικής ανασφάλειας, κυρίως των νέων γενιών στις οποίες απαγορεύεται ντε φάκτο κάθε προγραμματισμός της ζωής τους. Κ) Η κρίση της Αργεντινής απέδειξε πέρα από κάθε αμφιβολία την χρεωκοπία του νεοφιλελευθερισμού. Αυτή που παρουσιάζονταν ως ένας από τους καλύτερους μαθητές του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου βυθίστηκε σε μια φοβερή κρίση που κόστισε και εξακολουθεί να κοστίζει κοινωνική απόγνωση, ανεργία και φτώχεια. Για να εμποδίσει τη λαϊκή εξέγερση, η αργεντινική κυβέρνηση δεν δίστασε να πυροβολήσει ενάντια στις διαδηλώσεις διαμαρτυρίας, προκαλώντας δεκάδες νεκρούς. Κάτι ανάλογο και ακόμα

είναι κερδοφόρες. Ταυτόχρονα, παλεύουμε για τη θέσπιση μέτρων, όπως το κοινωνικό εισόδημα και η μείωση των εργάσιμων ωρών, προκειμένου να χτυπηθεί η καλπάζουσα επισφαλής απασχόληση που το παρών σύστημα γεννάει σε όλο τον κόσμο, συμπεριλαμβανομένων και των δυτικών χωρών, με αποτέλεσμα την αύξηση της κοινωνικής ανασφάλειας, κυρίως των νέων γενιών στις οποίες απαγορεύεται ντε φάκτο κάθε προγραμματισμός της ζωής τους. Κ) Η κρίση της Αργεντινής απέδειξε πέρα από κάθε αμφιβολία την χρεωκοπία του νεοφιλελευθερισμού. Αυτή που παρουσιάζονταν ως ένας από τους καλύτερους μαθητές του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου βυθίστηκε σε μια φοβερή κρίση που κόστισε και εξακολουθεί να κοστίζει κοινωνική απόγνωση, ανεργία και φτώχεια. Για να εμποδίσει τη λαϊκή εξέγερση, η αργεντινική κυβέρνηση δεν δίστασε να πυροβολήσει ενάντια στις διαδηλώσεις διαμαρτυρίας, προκαλώντας δεκάδες νεκρούς. Κάτι ανάλογο και ακόμα

χειρότερο από ό,τι συνέβη τον Ιούλιο στη Γένοβα. Άρα, η Αργεντινή αποδεικνύει πώς οι εθνικές κυβερνήσεις, που λειτουργούν ως απλά εκτελεστικά όργανα των νεοφιλελεύθερων πολιτικών, καταλήγουν να οργανώνουν την αστυνομοκρατία και την καταστολή. Όμως, δείχνει επίσης πώς μια λαϊκή, ειρηνική και μαζική κινητοποίηση που προκαλεί κρίση σ' αυτές τις κυβερνήσεις, βάζει σε κρίση και αυτές ακόμα τις διεθνείς πολιτικές, υποσκάπτοντας βαθεία τη νομιμότητά τους. ΚΑ) Στην Ιταλία επίσης, η κυβέρνηση Μπερλουσκόνι εμφανίζεται ως ανάχωμα ενός νεοφιλελεύθερου συστήματος που ευνοεί με κάθε τρόπο το κέρδος και τη χρηματιστική πρόσοδο, χωρίς βέβαια να μιλάει για τις προσωπικές επιχειρήσεις του πρωθυπουργού. Η αντιδραστική διάσταση των κυβερνητικών πολιτικών είναι προφανής στην επίθεση στη δημόσια εκπαίδευση, στους μετανάστες μέσω του νομοσχεδίου Μπόσι-Φίνι, στην κα-

τάργηση του άρθρου 18 της εργατικής νομοθεσίας, στη «μεταρρύθμιση» των συντάξεων μέσα από την επίθεση στο κράτος πρόνοιας, στην πολιτική καταστροφής της γης που έχει ως συνέπεια την αναβάθμιση της εγκληματικής παραοικονομίας που παράγει τα μεγάλα δημόσια έργα, στην απόπειρα επίθεσης κατά του νόμου 194 και της αυτοδιάθεσης των γυναικών μέσω της αναγνώρισης νομικής υπόστασης στο έμβρυο. Τα επίπεδα «απαισιοποίησης» και συστηματικής παράκαμψης της νομιμότητας στα οποία έχει φθάσει αυτή η κυβέρνηση, αποτελούν άμεση και λειτουργική έκφραση της κοινωνικής της επιθετικότητας. Ο νόμος για τη σύγκρουση συμφερόντων, η χρησιμοποίηση της εξουσίας προκειμένου να αποφευχθούν οι δικαστικές συνέπειες των πράξεών της, ο συγχρωτισμός με παράνομες και σκοτεινές εξουσίες πάνω χέρι-χέρι με την αναστολή της ισχύος του Συντάγματος στη διάρκεια των διαδηλώσεων της Γένοβας, με τη βία

ενάντια στους μετανάστες, με την επίθεση στα δικαιώματα των εργαζομένων, με την επίθεση στα κέντρα εναλλακτικής και ανεξάρτητης πληροφόρησης, με την ποινικοποίηση της κατανάλωσης ναρκωτικών και με την απαγορευτική πολιτική. Το δημοκρατικό και το κοινωνικό ζήτημα συνδέονται στενά. Είναι γι' αυτό το λόγο που πρέπει να αξιολογηθούν θετικά οι συνδικαλιστικές πρωτοβουλίες που σκοπεύουν να παλέψουν με συνέπεια για την προάσπιση και την επέκταση των δικαιωμάτων των εργαζομένων ανδρών και γυναικών, και που οδηγούνται τελικά σε θέσεις για τις οποίες εμείς πάντα αγωνιστήκαμε. Ρόλος του ιταλικού κινήματος, που σε καμιά περίπτωση δεν θέλει να υποκαταστήσει τη δράση των συνδικαλιστικών δυνάμεων, μπορεί όμως να είναι να παλέψει υπέρ της ρήξης με τις πολιτικές του κοινωνικού διαλόγου και να διευρύνει την κοινωνική αντίθεση στην νεοφιλελεύθερη και ελευθεροκτόνα κυβέρνηση Μπερλουσκόνι.

ΚΒ) Το γεγονός ότι τα ΜΜΕ είναι πανταχού παρόντα και χρησιμοποιούν προχωρημένες μεθόδους πειθούς καθιστά όλο και πιο ύπουλη και ηγεμονική την εξουσία που τα ελέγχει: πόλεμοι, νεοφιλελεύθερες πολιτικές, ρατσισμός και πολλά άλλα πωλούνται ως κάτι το δίκαιο και το αναπόφευκτο μέσα από το μεγάλο χνείο των μέσων μαζικής επικοινωνίας. Ωστόσο, η ίδια μαζικοποίηση της χρήσης των ΜΜΕ σπάζει την αποκλειστικότητα του συστήματος εξουσίας και επιτρέπει σε διάφορες υποκειμενικότητες να παρέμβουν στη δημιουργία πολιτισμού και πληροφόρησης. Η συγκέντρωση της επικοινωνιακής εξουσίας αποτελεί την άλλη όψη της επίθεσης ενάντια στα εναλλακτικά και ανεξάρτητα κέντρα πληροφόρησης —όπως η έφοδος στη Γένοβα στη «σχολή Νπαζ», η άλλη κατά του Indymedia ή η απόπειρα να κλείσουν το Radiogar— και συνιστά μια ιδιαίτερα συμβολική μορφή καταστολής και φίμωσης της αμφισβήτησης. Είναι γι' αυτό το λόγο που αγωνιζόμαστε ενάντια στη συ-

γκέντρωση όλων των μέσων επικοινωνίας, για την ελευθερία έκφρασης και την εγγυημένη πρόσβαση στα μέσα που επιτρέπουν οι νέες τεχνολογίες.

ΚΓ) Οι πιέσεις προκειμένου η Ευρωπαϊκή Ένωση να οικοδομηθεί ως αντιδημοκρατικό και νεοφιλελεύθερο φρούριο είναι εξαιρετικά ισχυρές και επικίνδυνες. Αυτές οι πιέσεις είναι πολύ ευδιάκριτες στη μέθοδο και στο περιεχόμενο της Χάρτας Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, στη συντακτική διαδικασία που εγκαινίασε η Ευρωπαϊκή Συνέλευση όπως επίσης και στο ρόλο που έπαιξε η Ε.Ε. στους βαλκανικούς πολέμους. Αντίθετα, η Ευρώπη για την οποία αγωνιζόμαστε πρέπει να οικοδομηθεί από τους πολίτες, άνδρες και γυναίκες, μέσα από μια διαδικασία συμμετοχής από τα κάτω, μια Ευρώπη κοινωνική τοποθετημένη ενάντια στον πόλεμο, εγγύτρια των δικαιωμάτων όλων των ανδρών και των γυναικών που την διασχίζουν. Μια Ευρώπη αληθινά δημοκρατική, αλληλέγγυα, πολυπολιτισμική, ειρηνική, στρατευμένη στο σεβασμό του περιβάλλοντος. Είναι με αυτή την φιλοδοξία και πάνω στη βάση του πνεύματος του Πόρτο Αλέγκρε που στρατεύομαστε στην προετοιμασία του πρώτου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Φόρουμ. Προερχόμαστε από διαφορετικές ιστορίες και διαφορετικές διαδρομές. Όμως, πιστεύουμε ακράδαντα στη δικτυακή διάρθρωση που δώσαμε στο κοινό μας εγχείρημα. Η ενότητά μας πλούτισε τις διαφορετικότητές μας. Οι διαφορετικότητές μας είναι η εγγύηση για την αποτελεσματικότητα της ενότητάς μας. Πιστεύουμε σ' αυτή την αρχή και την προτείνουμε σε όλους και σε όλες εκείνες που σ' αυτούς τους μίνες ενώθηκαν στην πορεία μας, βέβαιοι και βέβαιες ότι μπορούμε για μια ακόμα φορά να κάνουμε πολύ δρόμο μαζί. Η οικοδόμηση ενός διαφορετικού κόσμου είναι ένα κουραστικό και υπομονετικό εγχείρημα. Εμείς μόλις τώρα το αρχίσαμε.

Μπολώνια, 2 Μαρτίου 2002 ■

**Ο ρατσισμός
ξαπλώνεται σαν
την πανώλη
στην κατά τα άλλα
πολυεθνοτική από
πάντα Κύπρο.
Ο Νίκος
Τριμικλιιώτης
καταθέτει την
ανάlysή του
σε μερικές από
τις πτυχές
του θέματος**

Σελίδες θεωρητικής σκέψης και ανάλυσης

Νεολαία, Ρατσισμός και Αντιρατσισμός:

Σκέψεις γύρω από ένα Αντιρατσιστικό Πρόγραμμα για τη Κύπρο

Του Νίκου Τριμικλιώτη

Εισαγωγή

Αυτό το κείμενο δεν είναι παρά λίγες σκέψεις γύρω από το θέμα "Νεολαία, Ρατσισμός και Αντιρατσισμός". Αρχίζω και σκοπεύω να τελειώσω με την άποψη ότι δεν υπάρχουν έτοιμες συνταγές. Απλά υπάρχουν χρήσιμες ιδέες και εμπειρίες από τις οποίες μπορούμε να μάθουμε πολλά, πάρα πολλά ακριβώς για να προβληματιστούμε γύρω από τους πιο αποτελεσματικούς τρόπους αντιμετώπισης του προβλήματος στην Κύπρο. Ένα από τα προβλήματα που έχουμε είναι ότι δεν αναγνωρίζουμε καν ότι υφίσταται οξύ πρόβλημα ρατσισμού στη Κύπρο.

Το κείμενο αυτό μόνο αγγίζει ορισμένες πτυχές του ρατσισμού στην Κύπρο αναφορικά προς τη «νεολαία» και τον αντιρατσισμό. Δεν θα αναπτύξω ιδιαίτερα τα διάφορα επιμέρους θέματα που σίγουρα έχουν ενδιαφέρον. Μια ολοκληρωμένη μελέτη θα εξέταζε την κάθε κοινωνική ομάδα ξεχωριστά μέσα από τις ιδιαιτερότητες της, όπως το ιδιαίτερο ζήτημα των οικιακών βοηθών και τις διακρίσεις σε βάρος τους, ή τους Πόντιους, τις μειονοτικές ομάδες στην Κύπρο, τους Τσιγγάνους, τους Μετανάστες και Πολιτικούς Πρόσφυγες, τους μη εγγεγραμμένους μετανάστες* κ.τ.λ.

Σαν εισαγωγικές σκέψεις θα ήθελα να αρχίσω με την συνηθισμένη αντίδραση πολλών συμπολιτών μας: «Υπάρχει ρατσισμός στην Κύπρο;»

Θα έλεγα ότι διακρίνω δύο κυρίως απαντήσεις. Η πρώτη είναι: «Εμείς δεν είμαστε ρατσιστές! (Εμείς) είμαστε θύματα ρατσισμού». Η δεύτερη είναι: «Εγώ

δεν είμαι ρατσιστής! Η Κύπριοι δεν είναι ρατσιστές». Σπάνια συναντούμε και την άποψη ότι έχουμε πρόβλημα ρατσισμού.

Οι δύο πρώτες απαντήσεις έχουν δόση αλήθειας: Η πρώτη απάντηση, η «πατριωτική», είναι ότι σαν Κύπριοι έχουμε υποφέρει από τη ρατσιστική αποικιοκρατική πολιτική των Βρετανών. Επίσης, είναι γνωστό ότι πολλοί Κύπριοι, που διαμένουν στο εξωτερικό, έχουν υποστεί ακόμα και ρατσιστικές (βίαιες) επιθέσεις και υπήρξαν θύματα ρατσιστικών διακρίσεων (Daniel 1968, Anthias 1992a). Πολλοί Κύπριοι υπόκεινται και σήμερα ακόμη σε ρατσιστικές επιθέσεις στο εξωτερικό. Η δεύτερη απάντηση, η προσωπική, είναι προβληματική: Μπορεί κάλλιστα να μην είμαστε ρατσιστές σε διαπροσωπικό επίπεδο, όμως δεν πρέπει να το προσωποποιούμε το ζήτημα. Οι δύο απαντήσεις καθόλου δεν εξαντλούν το ερώτημα, αφού δεν απαντούν καν το ερώτημα. Το ζήτημα είναι *αντικειμενικό: Υπάρχει πρόβλημα ρατσισμού στην Κύπρο;*

Οι Διεθνείς Εκθέσεις όπως η.χ. η δεύτερη έκθεση της ECRI (Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ενάντια στο Ρατσισμό και τη Ξενοφοβία) και η έκθεση των Η.Ε. είναι ξεκάθαρες. Έχουμε πρόβλημα και πρέπει να το αντιμετωπίσουμε. Με τρόπο μεθοδικό, αναλυτικό και εμπειριστατικό χωρίς συναισθηματισμούς και υποκειμενισμούς. Αυτή είναι και η στάση που δείχνει ότι αγαπούμε πραγματικά αυτό τον τόπο γιατί θέλουμε την βελτίωσή του.

* Γνωστοί ως «παράνομοι μετανάστες» ή «μετανάστες χωρίς χαρτιά».

Το Νέο Φαινόμενο της «Μετανάστευσης» ΠΡΟΣ την Κύπρο

Το φαινόμενο της «μετανάστευσης» έχει πάρει μαζική χαρακτηριστική. Η ανάπτυξη και διεθνοποίησης της παραγωγής μαζί με ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών διεργασιών, που πολλοί περιγράφουν ως παγκοσμιοποίηση, καθιστούν το μεταναστευτικό φαινόμενο αναπόσπαστο μέρος αυτών των διεργασιών, αφού δεν μπορεί να γίνει κατανοητό ξέχωρα κι εκτός αυτών σαν απλώς μια κυπριακή ιδιαιτερότητα. Κάθε άλλο. Σήμερα υπάρχουν γύρω στα 150 εκατομμύρια μεταναστών στον κόσμο και το μεταναστευτικό φαινόμενο είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τις πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές αλλαγές που συντελούνται στον κόσμο του 2002. Οι οξυμμένες αντιθέσεις και κρίσεις δημογραφικού, πολιτικού και οικονομικού χαρακτήρα στις λιγότερο οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες αυξάνουν συνεχώς το μεταναστευτικό ρεύμα προς τις πλουσιότερες χώρες. Αυτή η ρευστότητα είναι παράγωγο του ανταγωνιστικού πλαισίου της ελεύθερης αγοράς και της συγκεκριμένης μορφής ανά-

πτυξης, όπου τα 4/5 του παγκόσμιου πληθυσμού της γης βρίσκονται εκτός του «πλέγματος ευημερίας», στη μιζέρια και ουσιαστικά χειροτερεύουν οι συνθήκες διαβίωσής τους, όπως παρατηρεί ο Νίκος Μουζέλης¹. Αφού έρθουν οι μετανάστες στις χώρες υποδοχής, το κυνήγι για εργασία, η εργοδοτική προσπάθεια πίεσης των μισθών προς τα κάτω, οι ξενοφοβικές αντιλήψεις και οι ιδεολογίες της μισαλλοδοξίας. Όλα μαζί δημιουργούν το κλίμα της «ρατσιστικής πώλησης» (Sassen 1999: 77-133).

Όπως παρατηρεί ο Castles (1993: 17), ο κόσμος έχει εισχωρήσει σε μια «νέα περίοδο μιας μαζικής μετακίνησης πληθυσμών» και «η μετανάστευση στην Ευρώπη και το ζήτημα των εθνικών μειονοτήτων σε αυτή μπορεί να γίνει πλήρως κατανοητό μέσα σε ένα γενικότερο παγκόσμιο πλαίσιο». Σύμφωνα με τον Castles (1993: 23), αυτές οι εξελίξεις έχουν γίνει «υπερβολικά αντιφατικές και περιπλοκές», επειδή «οι κυβερνήσεις προσπάθησαν να κατευθυνθούν σε στόχους ασυμβίβαστους μεταξύ τους». Ο Castles δίνει μια λίστα από επτά/οκτώ τέτοιους στόχους:

1. Παροχή προσφοράς εργασίας

2. Διαφοροποίηση και έλεγχος των μεταναστών εργαζόμενων
3. Έλεγχος μετανάστευσης και επαναπατρισμού
4. Διευθέτηση των αστικών προβλημάτων
5. Διατήρηση της δημόσιας τάξης
6. Μείωση των δημοσίων εξόδων
7. Ενσωμάτωση των μειονοτήτων στους κοινωνικούς και πολιτικούς θεσμούς
8. Σύγκρουση εθνικής ταυτότητας και διατήρησης του εθνικού Κράτους.

Στο παρελθόν έχω ασχοληθεί με το θέμα των ΜΜΕ στην κατασκευή ρατσιστικών αντικειμένων στην Κύπρο, όπου υπάρχουν γύρω στους 25.000-35.000 μετανάστες εργάτες² μετά τη νέα πολιτική που επιτρέπει την απασχόληση από μη Κύπριους σε συγκεκριμένους τομείς (Τριμικλιώτης 1999, Τριμικλιώτης 2001α). Όπως και στις χώρες της Δύσης, έτσι και στην Κύπρο παίζεται από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ένα επιβλαβές «παιχνίδι αριθμών», σύμφωνα με το οποίο οι μετανάστες χαρακτηρίζονται και στιγματίζονται ως «κοινωνικό πρόβλημα». Αναφερόμενος στη Βρετανία ο Moore (1975) αναφέρει ότι οι μετανάστες παρουσιάζονται ως «το πρόβλημα» από τα ΜΜΕ για τα μάτια των αναγνωστών/ ακροατών/ θεατών (ανάλογα με το μέσο). Το «παιχνίδι των αριθμών» παρουσιάζεται σαν αποτέλεσμα δήθεν του καλοπροαίρετου δήθεν «ενδιαφέροντος» των ΜΜΕ για «ομαλότητα» και διασφάλιση της «ασφάλειας» και της «δημόσιας τάξης». Επίσης, παρόλο που το «παιχνίδι αριθμών» παρουσιάζεται ως μία άλλη μορφή της διασφάλισης των «καλών φυλετικών σχέσεων», στην πραγματικότητα η δεδομένη αντι-

Σήμερα υπάρχουν γύρω στα 150 εκατομμύρια μεταναστών στον κόσμο και το μεταναστευτικό φαινόμενο είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τις πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές αλλαγές που συντελούνται στον κόσμο του 2002.

μετώπιση οξύνει απλώς το ρατσισμό. Η ενασχόληση με τους αριθμούς καθιστά τους «μετανάστες ως πρόβλημα», ενώ περιλαμβάνει «συζητήσεις» για το ποιος είναι «ο βέλτιστος» ή «κατάλληλος αριθμός» μεταναστών και για το πώς μπορεί να περιοριστεί ο «ακαλίνωτος» δήθεν αριθμός αυτών των ατόμων. Ο όρος «παιχνίδι των αριθμών», όπως χρησιμοποιείται εδώ, σκιαγραφεί το πώς οι διάφορες συζητήσεις γύρω από τον πληθυσμό των μεταναστών στην Κύπρο συμβάλλει στη ρατσιστική αντιμετώπισή τους, καθώς οι ίδιοι προβάλλονται ως πρόβλημα για την Κυπριακή κοινωνία (Trimikliniotis 1999).

Επίσης, ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζουν το αντικείμενό τους και συγκεκριμένα η δημιουργία των στερεότυπων «αντιπροσωπευτικών τύπων» των μελών που προέρχονται από τις διάφορες κοινότητες από κάποια κοινότητα διαμορφώνουν γενικές συμπεριφορές και στάσεις. Η πρωτοποριακή τότε μελέτη του Stuart Hall και των συνεργατών του (1978) για τις λεγόμενες «επιθέσεις ληστών» καταδεικνύει την «αναπα-

ραγωγή» στην κυριολεξία παλαιών φαινομένων σαν να ήταν «καινούρια». Το «mugging» παρουσιάστηκε από τα ΜΜΕ σαν να ήταν ένα «νέο κοινωνικό φαινόμενο» δημιουργώντας «ηθικό πανικό» ότι ανακαλύφτηκε δήθεν ένα «νέο έγκλημα», ενώ στην πραγματικότητα δεν ήταν παρά οι γνωστές ληστείες στους δρόμους. Στη συνέχεια το όλο κλίμα πήρε και ρατσιστική μορφή, αφού το στερεότυπο του «ληστή» (mugger) τον ήθελε να ήταν μαύρος, και δημιουργήθηκε ο μύθος της «μαύρης παθολογίας» και της εγγενούς ροπής τους δήθεν προς το έγκλημα, γνωστής σαν «μαύρη εγκληματικότητα».

Τι είναι Ρατσισμός;

Αυτό που χαρακτηρίζει το ρατσισμό ως κοινωνικό φαινόμενο είναι η ποικιλομορφία του και το ότι λειτουργεί σε διάφορα επίπεδα. Ιστορικά, και τονίζω τη λέξη ιστορικά, ξεκίνησε απλά ως «Φυλετισμός», δηλαδή ως διακρίσεις σε βάρος ατόμων λόγω της φυλετικής τους καταγωγής.

Το λεξικό κοινωνιολογίας του

Abercrombie και των συνεργατών του (1987) αναφέρει:

«Ρατσισμός (Racism): Μπορεί να οριστεί ως ο καθορισμός των ενεργειών, των στάσεων ή της πολιτικής με βάση τις πεποιθήσεις σχετικά με τα φυλετικά χαρακτηριστικά. Ο ρατσισμός είναι δυνατό να είναι: (1) εμφανής και ατομικός, όταν εμπειριάζει ατομικές πράξεις καταπίεσης κυριαρχούμενων φυλετικών ομάδων ή ατόμων και (2) συγκαλυμμένος και θεσμικός, όταν εμπειριάζει δομικές σχέσεις κυριαρχίας και καταπίεσης ανάμεσα σε κοινωνικές ομάδες. Ενώ ο ατομικός ρατσισμός συνίσταται σε ηθελημένες ενέργειες, ο θεσμικός ρατσισμός συνεπάγεται τις μη ηθελημένες συνέπειες ενός συστήματος φυλετικής ανισότητας. Ο ρατσισμός είναι δυνατό να συνοδεύεται από υπονοούμενες ή έκδηλες ρατσιστικές θεωρίες, οι οποίες προσπαθούν να δικαιολογήσουν την κοινωνική ανισότητα που βασίζεται σε φυλετικές διαφορές».

Αναφέρομαι έστω περιληπτικά στη παραγωγή της ιδέας της «Φυλής», γιατί δυστυχώς η καθ' όλα παρωχημένη αυτή ιδεολογία διατηρεί οπαδούς ακόμα και σήμερα, παρόλο που οι διάφορες αυτές «θεωρίες» έχουν αποδειχτεί πέραν πάσης αμφιβολίας εντελώς ψευδείς.

Η παραγωγή της ιδέας της «Φυλής»

Η χρήση του όρου «φυλή» τίθεται εντός εισαγωγικών εσκεμμένα γιατί εκφράζει ακριβώς την αμφισβήτηση του όρου ως επιστημονικό αντικείμενο. Είναι ένας όρος του οποίου η σύγχρονη έννοια έχει κυριολεκτικά παραχθεί κυρίως κατά τον 19ο αιώνα όταν διάφοροι επιστήμονες και φυσιοδίφες άρχισαν

να ενδιαφέρονται για τη βιολογία και βοτανική κι αποφάσισαν να ταξινομήσουν τα όντα με βάση φαινοτυπικά δεδομένα (Banton 1977). Οι ψευδο-θεωρίες για τις διάφορες «φυλές» ξεκίνησαν τότε, με επικρατέστερη αυτή που θέλει να υπάρχουν τρεις κύριες «φυλές»: τους «μελανόδερμους» ή «μαύρους», τους «ξανθόδερμους» ή «κίτρινους» και τους «λευκόδερμους» ή «λευκούς». Η προσπάθεια συσχέτισης βιολογίας και πολιτισμού είναι εμφανής. Αναπτύχθηκε επίσης και η θεωρία για «κατώτερες» και «ανώτερες φυλές», για πιο «εξελιγμένες φυλές», ιδίως μετά την εμφάνιση των θεωριών του Δαρβίνου για την εξέλιξη, η χρήση των οποίων συντέινε στο «βιολογικό ρατσισμό». Έτσι οι λευκοί θεωρούνταν πιο «εξελιγμένοι» από τους μαύρους, οι οποίοι, βρίσκονταν πιο «πίσω» στον κύκλο εξέλιξης του ανθρώπου από τον πίθηκο. Ας θυμηθούμε πόσο βολικές ήταν για την αποικιοκρατία αυτές οι χυδαίες ψευδο-θεωρίες στη νομιμοποίηση των ιμπεριαλιστικών εγχειρημάτων για εκμετάλλευση των φυσικών πόρων των αποικιών, για καταπίεση και καθυπόταξη των τοπικών πληθυσμών και για ξεπούλημα των μαύρων στα σκλαβοπάζαρα.

Το επόμενο στάδιο στην ανάπτυξη αυτών των «θεωριών» ήταν που συνέδεαν την ευφυΐα με την «Φυλή», σύμφωνα με την οποία τα γενετικά και κληρονομικά στοιχεία και όχι κοινωνικά καθορίζουν τη διανοητική ικανότητα. Φυσικά οι «θεωρίες» αυτές έχουν αποδειχθεί ψευδείς – σίγουρα ρατσιστικές. Οι λόγοι:

1. Γιατί η επιμέτρηση IQ είναι εντελώς αυθαίρετη, και πολιτιστικά, ταξικά και κοινωνικά καθορισμένη.

2. Δεν υπάρχει απόδειξη που να δείχνει το συσχετισμό με το βιολογικό στοιχείο.

3. Η εμπειρία των Μαύρων σκλάβων από τους Λευκούς αποτελεί μοναδική εμπειρία, μη συγκρίσιμη με οποιαδήποτε άλλη.

4. Η ίδια η ιδέα της «Φυλής» αποτελεί κοινωνική κατασκευή. Οφείλουμε να διαχωρίσουμε την απλή προκατάληψη από το ρατσισμό. Όταν μιλούμε για προκατάληψη αναφερόμαστε σε μια σειρά από καταστάσεις, όπως αρνητικές αντιλήψεις ή αξιωματικές προκαθορίσεις και κρίσεις, ή άδικα στερεότυπα, υπερβολές, φαντασιώσεις για ομάδες και παραπληροφορήσεις για ομάδες κουλτούρες.

Ο ρατσισμός λειτουργεί ως ιδεολογία και ως πρακτική, για παράδειγμα ο Stuart Hall (1980) αναφέρεται στο ρατσισμό όχι απλά σαν ιδέες, αλλά σαν «μια σειρά από οικονομικές, πολιτικές και ιδεολογικές πρακτικές». Επίσης ο ρατσισμός παρουσιάζεται και ως *κοινωνικό ζήτημα και θεσμικός ρατσισμός. Η Παγκόσμια Διάσκεψη ενάντια στο Ρατσισμό και τη Ξενοφοβία* που διοργανώθηκε πρόσφατα από τον ΟΗΕ στη Νότια Αφρική, για μια ακόμα φορά καταδίκασε τη ψευδεπίγραφη θεωρία του λεγόμενου «βιολογικού» ή «επιστημονικού ρατσισμού». Σήμερα ο ρατσισμός έχει γίνει πιο πολύπλοκος ως φαινόμενο από τη μια και από την άλλη, η μελέτη του ζητήματός μας έχει δώσει νέα στοιχεία, νέα δεδομένα για το φαινόμενο αυτό.

Σήμερα ο ρατσισμός έχει γίνει πιο πολύπλοκος ως φαινόμενο από τη μια και από την άλλη, η μελέτη του ζητήματός μας έχει δώσει νέα στοιχεία, νέα δεδομένα για το φαινόμενο αυτό.

εδώ ότι «ο ρατσισμός δεν βασίζεται μόνο στην ιδέα της φυλής, αλλά στην χρήση της κατηγορίας της εθνοτικής ομάδας γενικότερα σαν την ουσιαστική «δομική πρώτη ύλη» (Anthias 1992β). Ρατσιστικές είναι και οι αντιλήψεις περί «αγεφύρωτων κι αιώνιων διαφορών μεταξύ πολιτισμικών / εθνοτικών ομάδων» (Balibar 1991). Δομική πρώτη ύλη μπορεί να είναι διάφορα στοιχεία, τα οποία θεωρούνται καθοριστικά στο φυλετικό διαχωρισμό, όπως η καταγωγή, το χρώμα, η γλώσσα, ο πολιτισμός, η θρησκεία, άλλα κληρονομικά ή επίκτητα χαρακτηριστικά.

Έχω και στο παρελθόν εξετάσει τη διαδικασία μέσα από την οποία «κατασκευάζονται» ή «παράγονται» αντικείμενα ρατσισμού - στην αγγλική η διαδικασία αναφέρεται με τον όρο «racialisation» - «ρατσιστικοποίηση» (Trimikliniotis 1999, 2001α). Ο όρος εκφράζει ακριβώς την μέθοδο, την κοινωνική διεργασία μέσα από την οποία κατασκευάζεται το αντικείμενο ρατσισμού. Είναι μια ενεργητική και ιδιαίτερα κινητική διαδικασία που καμιά σχέση δεν έχει με τη στατική προσέγγιση που θέλει τις κοινωνικές αντιλήψεις, τις προκαταλήψεις και διακρίσεις λίγο-πολύ δοτές κι αναλλοίωτες. Θέμα μας, λοιπόν, εδώ εί-

ναι πως τα ΜΜΕ και συγκεκριμένα ο τύπος (το ίδιο φυσικά ισχύει ίσως και σε πιο μεγάλο βαθμό για τα τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά, εμπειρώνουν της Ξενοφοβία και τις ρατσιστικές αντιλήψεις.

«Νεολογία» και «Ρατσισμός»

Είναι αυτονόητο και πασιγνωστό ότι όταν μιλούμε για τη «νεολογία» δεν εννοούμε κάποια ομοιόμορφη κοινωνική ομάδα, ούτε για μια άμορφη μάζα ατόμων! Κι όμως πολλές φορές οι όροι «νεολογία» και «οι νέοι» χρησιμοποιούνται με αυτό τον τρόπο: Σαν να πρόκειται για μια συμπαγή ομάδα που με ορισμένες μικρο-αποκλίσεις, αντιδρά βασικά με παρόμοιο τρόπο. Κι έτσι οικοδομούμε ως κοινωνία, στερεότυπα για τους «νέους» και ορισμένους μύθους γύρω από τους οποίους βολευόμαστε και διαμορφώνουμε πολιτική. Θα δώσω ορισμένα τέτοια στερεότυπα και μύθους.

«Οι νέοι είναι ευάλωτοι και επηρεάζονται και παρασύρονται εύκολα...» Ποιοι νέοι; Όλοι οι νέοι; Το ίδιο παρσύρεται ένας νέος 5 χρονών με κάποιον 16; Το ίδιο παρασύρεται ένας νέος από μια κοινωνική τάξη με ένα νέο από άλλη; Ισχύει το ίδιο για τους νέους από μεταναστευτικές και μειονοτικές ομάδες; Το επίπεδο μόρφωσης παίζει και ένα ρό-

πτυχή της παρουσίας των μεταναστευτικών μειονοτικών ομάδων είναι περιορισμένες, δεδομένης της σχετικά πρόσφατης καθόδου των μεταναστευτικών μειονοτικών ομάδων στο νησί, αλλά και του γεγονότος ότι η παρουσία των μεταναστών στο νησί θεωρείτο προσωρινό φαινόμενο (Matsis και Charalambous 1993). Εξάλλου, το ζήτημα της εκπαιδευτικής πολιτικής ουδέποτε ήταν θέμα προς μελέτη που απασχόλησε τον προγραμματισμό για την αλλαγή της μεταναστευτικής πολιτικής που επέτρεψε την εισδοχή μεταναστών εργατών στη Κύπρο.

Τρίτο, ενώ υπάρχουν διάφορες δηλώσεις από αρμόδιους, όσον αφορά την εκπαιδευτική πτυχή του ζητήματος δεν φαίνεται να υπάρχει ξεκάθαρη εκπαιδευτική πολιτική, ή τουλάχιστον οι εκπαιδευτικοί δεν φαίνονται να γνωρίζουν ότι υπάρχει τέτοια πολιτική, η οποία καθορίζει και το πλαίσιο μέσα στο οποίο επιτελείται η εκπαίδευση και μόρφωση αυτών των παιδιών, πέραν βε-

βαίως των γενικών δηλώσεων καλής διάθεσης και περί των δικαιωμάτων στη μόρφωση που έχουν. Χωρίς να απολυτοποιούμε ή να δεχόμαστε άκριτα τη θεωρία του «κοινωνικού κεφαλαίου», η έννοια αυτή του Bourdieu (1984, 1985), δηλαδή το όλο πλέγμα σχέσεων μεταξύ ανθρώπων που χρησιμεύουν σαν «μέσα» στη εξασφάλιση των αποδεκτών επιπέδου αλληλοσεβασμού, αξιοπρέπειας, εμπιστοσύνης και αναγνώρισης για ένα άτομο που ανήκει σε μια κοινωνικά και/ή εθνοτική ομάδα, θεωρούμε ότι χρήζει εφαρμογής στην περίπτωση των μεταναστευτικών ομάδων που βρίσκονται στην Κύπρο. Το «κοινωνικό κεφάλαιο» είναι το σύνολο των ενεργειών ή των εν δυνάμει παρόντων κοινωνικών σχέσεων που συνδέονται με την κατοχή ενός δικτύου μόνιμων σχέσεων, περισσότερο ή λιγότερο θεσμοθετημένων, αλληλογνωριμίας και αλληλοαναγνώρισης. Οπόταν το ζήτημα του «κοινωνικού κεφαλαίου» των μεταναστών τίθεται σοβαρά επί τάπητος. Οι λέξεις κλει-

διά είναι η μονιμότητα και σχέσεις αλληλογνωριμίας και αλληλοαναγνώρισης. Το ζήτημα της δημοτικής (και μετέπειτα) εκπαίδευσης των ατόμων αυτών είναι συνυφασμένο με τη βελτίωση και την ειδική αναγνώριση του «κοινωνικού κεφαλαίου» που διαθέτουν τα άτομα αυτά. Τέταρτο, η νομική θέση/στάτους (legal status) των μεταναστών, δηλαδή η ιδιότητα με την οποία βρίσκονται στην Κύπρο είναι καθοριστικής σημασίας, γιατί εκφράζει και την ευρύτερη κοινωνική τους θέση. Τυπικά δεν πρέπει να έχουν λιγότερα δικαιώματα, αν η παρουσία τους είναι προσωρινού χαρακτήρα, γιατί το Άρθρο 28 του Συντάγματος της Κύπρου ξεκάθαρα απαγορεύει διακρίσεις σε βάρος ατόμων λόγω της εθνικής ή της εθνικότητας, της καταγωγής, όμως στην πράξη η θέση τους είναι, δυστυχώς, όπως αναγνωρίζει και η έκθεση της ECRI (2001), «ευάλωτη» (vulnerable). Θα κατανοήσουμε επομένως καλύτερα την κοινωνική τους θέση, και θα μπορέ-

σουμε να ακολουθήσουμε την σωστή κοινωνική και εκπαιδευτική πολιτική, αν αντιληφθούμε αυτή την αδύνατη κοινωνικά θέση. Οι Castles και Davidson (2000) διαχωρίζουν μεταξύ «οιωνών πολιτών» ή «ημι-πολιτών» (quasi-citizens και denizens) των οποίων η μακροπρόθεσμη παραμονή τους στις χώρες υποδοχής είναι λιγότερο εξασφαλισμένη, έχουν δικαιώματα εργασίας, έχουν πρόσβαση στα κοινωνικά δικαιώματα και στην εκπαίδευση, παιδεία από την μια και τους περιορισμούς (margizens) από την άλλη.

Επιλογος: Αντιρατσισμός και Νεολαία

Δεν υπάρχει μία μαγική φόρμουλα για καταπολέμηση του ρατσισμού. Υπάρχουν διάφορες προσεγγίσεις και υπάρχουν τόσα μέτρα και πολιτικές όσα ακριβώς είναι οι εστίες του ρατσισμού. Σε όλα τα επίπεδα που μπορούμε να φανταστούμε ότι υπάρχουν φαινό-

μενα κοινωνικού αποκλεισμού και φυλετικών (και άλλων) διακρίσεων σε βάρος ατόμων υπάρχουν και τα ανάλογα μέτρα.

Εμείς επικεντρωθήκαμε στα ζητήματα νεολαίας γι' αυτό και θα τελειώσω ορισμένους «άξονες εργασίας» ή επικεφαλίδες κάτω από τις οποίες μπορούμε να σκεφτούμε διάφορα προγράμματα και μέτρα.

1. Διαφώτιση και Επιμόρφωση των Νέων με σκοπό την ευαισθητοποίηση και αναγνώριση των φαινομένων αυτών.
2. Η κοινωνική αντίληψη για τα φαινόμενα αυτά πρέπει να ξεκινά από νωρίς - όσο πιο νεαρός είναι κάποιος τόσο καλύτερο. Τρόποι πολλοί: Συζητήσεις, σεμινάρια διαλέξεις, πολιτιστικά όπως Rock Against Racism. Κοινά προγράμματα με μετανάστες. Στο σχολείο πρέπει να επανεξετασθεί αναλυτικό πρόγραμμα.
3. Πέραν του σχολείου: Επιμόρφωση και εξωσχολικές δραστηριότητες για θέματα ρατσισμού συμμετοχή των μεταναστών. Έμπρακτα να «αποπεριωριστοποιηθούν» οι νέοι μετανάστες με την συμμετοχή τους σε προγράμματα νεολαίας. Ποια βοήθεια έτυχαν για να δημιουργήσουν δικές τους οργανώσεις ή να συμμετέχουν στις κυπριακές; Η παρουσία τους είναι ιδιαίτερα σημαντική αλλά όχι με «τοκενιστικό τρόπο» (δηλ. «εντάξει έχουμε ένα μαύρο ή Σριλανκέζα δηλαδή απλά είναι πρόσωπο για το θεαθήναι χωρίς ουσιαστική συμμετοχή, πολλές φορές σε τοκενιστικά παραδείγματα πρόκειται για τα ίδια πρόσωπα.
4. Θεατρικές, πολιτιστικές δραστηριότητες: Για παράδειγμα το «ριζοσπαστικό θέατρο», όπως αντιλαμβανόταν ο Φανόν το αντιαποικιοκρατικό θέατρο, ή όπως οι αρχαίοι αθηναίοι αντιλαμβάνονταν τον εκπαιδευτικό του ρόλο. Στην Νότια

Αφρική είδα πως το θέατρο μπορεί να είναι ένα πολύ δυνατό όπλο ενάντια στο ρατσισμό, όταν παρακολούθησα ένα φοβερό έργο που αποτελείται από 3 ηθοποιούς και τρία άτομα (μαύρους) που υποφέρουν κάτω από το Απάρχαϊντ, το «Truth and Reconciliation Commission». 5. Αθλητικές δραστηριότητες: Μην ξεχνούμε ότι ο κουλγκανισμός έχει πολλές φορές ρατσιστικό χαρακτήρα. Οι Νεοναζί δίνουν ιδιαίτερη σημασία στους μαζικούς χώρους ποδοσφαίρου για να επηρεάσουν αυτούς που χρησιμοποιούν βία και με αυτό τον τρόπο να προσπυτίσουν μέλη. Επομένως συγκεκμημένα και εξειδικευμένα προγράμματα αντιρατσισμού. 6. Racism Awareness Training σε χώρους εργασίας -εργαστήρια που αποσκοπούν στην εκπαίδευση και επιμόρφωση για θέματα ρατσισμού. 7. Καθημερινός αντιρατσισμός. 8. Στήριξη θυμάτων που υπόφεραν από ρατσιστική βία και διακρίσεις. 9. Αντιφασισμός και ενεργητικός Αντιρατσισμός. 10. Νομικός Αντιρατσισμός: Επιβάλλεται η ριζική αναδιάρθρωση του ολόου πλαισίου δικαιωμάτων και του ανεπαρκούς νομικού πλαισίου κατά διακρίσεων, δεδομένου ότι δεν υπάρχει τέτοιο νομικό πλαίσιο στον ιδιωτικό τομέα, ενώ υπάρχει πλούτος από εμπειρίες στην Ευρώπη (Βρετανία, Ιρλανδία και Ολλανδία) τις ΗΠΑ, τον Καναδά και την Αυστραλία (Τριμικλινώτης 2001γ). Εν κατακλείδι αυτό που χρειάζεται είναι, πρώτο, προγραμματισμένη βία πολιτική βούληση και οικονομικούς πόρους, δεύτερο, ουσιαστική συμμετοχή των νέων τόσο από μειονότητες, μετανάστες και Κυπριακό θέατρο, ή όπως οι αρχαίοι αθηναίοι αντιλαμβάνονταν τον εκπαιδευτικό του ρόλο. Στην Νότια

1. Μουζέλης, Ν.: «Το εμπόριο της φτώχειας». «Νέες Εποχές». Το Βήμα 22/7/01.
 2. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία που ανακοίνωσε Υπουργός Εργασίας κ. Μουσιούπας, μετά την συνάντηση της εξ' Υπουργών Επιτροπής, 24.000 αλλοδαποί ή το 9% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού πληρώνουν κοινωνικές ασφαλίσεις, αλλά αυτός ο αριθμός φυσικά δεν λαμβάνει τους μη εγγεγραμμένους εργάτες ή εργάτες χωρίς καρτά (undocumented workers) (Ο Φιλελεύθερος 30/6/2001).
 3. The Convention for the Elimination of All forms of Racial Discrimination (Νόμος 12 του 1967). ILO Convention 111- Concerning Discrimination (Employment and Occupation) 1958 (Νόμος 3 του 1968). The Convention against Discrimination in Education (Νόμος 18 του 1970).
 ILO Convention 111- (Law 3 of 1968) pledges
 4. Για παράδειγμα στην τακτική έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την πρόοδο της Κύπρου για ένατη, στο κεφάλαιο 13 για την «κοινωνική πολιτική και τη απασχόληση» γίνεται αναφορά στην αποδοχή από το υπουργικό συμβούλιο των πορισμάτων της ECRI. Επίσης η έκθεση αναφέρει τις κακοποιήσεις Τουρκοκυπρίων και

της παράνομες κρατήσεις των 150 Ρόμα (Τσιγγάνων) τον Μάη του 2001, στο κεφάλαιο «Ανθρώπινα Δικαιώματα και Προστασία Μειονοτήτων», σελ. 15, 16.
 5. Το σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, Άρθρο 2, αναφέρεται σε δύο κοινότητες και διάφορες θρησκευτικές ομάδες, που ουσιαστικά είναι με την σύγχρονη ορολογία εθνικές ομάδες (ethnic groups ή ethnicities), κάτι που δεν πρέπει να συγχέεται με την εθνικότητα, η οποία αναφέρεται στην ιδιότητα του ανήκειν σ' ένα έθνος και που συνήθως προσδίδει και την νομική ιδιότητα του πολίτη ενός κράτους (ή τουλάχιστο τη δυνατότητα να αποκτήσει αυτήν).
 6. Η αθηναϊκή Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία (15/7/01) σε ρεπορτάζ αναφέρει ότι «η οικονομική εξαθλίωση και κρίση στις βιομηχανικές ζώνες φέρνουν αντιμέτωπους ντόπιους και μετανάστες εργαζόμενους». Εκεί η ανεργία είναι σε ποσοστά τριπλάσια από το μέσο εθνικό όρο, ενώ αποτελεί πρόσφορο έδαφος για ρατσιστικά και νεοναζιστικά φαινόμενα με το νεοφασιστικό «Εθνικό Κόμμα» να αγγίζει από το 5% μέχρι το 15%, παρά την μηδαμινή παρουσία του κόμματος αυτού σε εθνικό επίπεδο.
 7. Η σοβαρότητα της κατάστασης τότε οδήγησε στην ανά-

γκη μελέτης και ο Λόρδος Σκάρμαν σύνταξε την γνωστή «Έκθεση Σκάρμαν», όπου περιέγραψε πως η κοινωνική ανισότητα και ο ρατσισμός αποτελούν τα κυριότερα κοινωνικά αίτια των συγκρούσεων αυτών και πρότεινε σειρά ριζοσπαστικών μέτρων αναπτυξιακών έργων και αναρρατσιστική κοινωνική πολιτική για την αντιμετώπιση των φαινομένων αυτών στη ρίζα τους (Scarman 1978). Το αποτέλεσμα ήταν στις περιοχές αυτές του κεντρικού Λονδίνου η κατάσταση να βελτιωθεί αισθητά, ενώ σε περιοχές του οικονομικά κατεστραμμένου βορρά η κατάσταση να οξυνθεί.
 8. Προτιμήθηκε αυτός ο όρος αντί του όρου «αλλοδαπός» γιατί είναι ένας ευρύτερος όρος ο οποίος αντικρίζει τις κοινότητες αυτές όχι σαν «ξένους», συμβάλλοντας ίσως και γλωσσικά σε ένα κλίμα ανεκτικότητας κι αποδοχής. Ο όρος «αλλοδαπός» δεν είναι ακριβής γιατί αποκλείει τους παλινοστούτες, οι οποίοι ισαφέστατα αποτελούν μια ειδική μειονοτική ομάδα, έστω κι αν η πολιτεία ή οποιοσδήποτε πάντοτε αρέσκονται να παραγνωρίζουν τις διαφορές όταν πρόκειται για ομογενείς. Πέραν αυτού, στην αγγλική ο αλλοδαπός μεταφράζεται σαν «alien», γεγονός που θα ήθελα να αποφευχθεί.

Βιβλιογραφία
 • Abecombie, N., Hill, S. and Turner, B. (1987) Λεξικό Κοινωνιολογίας, Εκδ. Πατάκη, δεύτερη έκδοση Αθήνα.
 • Anthias, F. (1999) 'Metaphors of Home: Gendering New Migrations in southern Europe', Anthias, F. (ed.) Gendering Southern Europe, pp.15-47.
 • Anthias, F. (1992a) Ethnicity, Class, Gender and Migration- Greek Cypriots in Britain, Avebury, Aldershot.
 • Anthias, F. (1992b) 'The problem of ethnic and race categories and the antiracist struggle', Social Policy Review, no 4.
 • Anthias, F. and Lazaridis, G. (ed.) (1999) Into the Margins: Migration and Exclusion in Southern Europe, Ashgate, Aldershot.
 • Anthias, F. and Yuval-Davis, N. (1992) Racialised Boundaries, Routledge, London.
 • Banton, M. (1977) The Idea of Race, Tavistock, London.
 • Castles, S. (1993) 'Migration and Minorities in Europe. Perspectives for the 1990s Twelve Hypotheses' Wrench, J. and Solomos, J. (ed.) Racism and Migration in Western Europe, Berg, Oxford, pp 17-34.
 • Bullivant, B. (1997) «Προς μια ριζοσπαστική παλιολογική ανάλυση των τάσεων στο αναλυτικό πρόγραμμα και στον εκπαιδευτικό χώρο», Modgil, S., Veima, G., Mallik, K., Modgil, C. (ed.) Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση, Προβληματισμοί - Προοπτικές, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
 • Bourdieu, P. (1994) «Το κοινωνικό Κεφάλαιο» Κερίμης Κοινωνιολογία, εκδ. Δελφίνι, Αθήνα 1992.
 • Bourdieu, P. (1985) «Το Συντηρητικό Σχολείο: Οι ανισότητες στην εκπαίδευση και την παιδεία», Φραγκουδάκη, Α. (1985) Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 357-391.
 • Bourdieu, P. (1984) Κείμενα Κοινωνιολογίας, Εκδ. Δελφίνι, Αθήνα.
 • Castles, S. and Davidson, A. (2000) Citizenship and Migration, Globalization and the Politics of Belonging, Macmillan Press, London.
 • Daniel, W. W. (1968) Racial Discrimination in England, Penguin, London.
 • ECRI (2001) Second Report on Cyprus, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, Strasbourg, 3 July 2001.
 • Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών (1990) Πρακτικά Πρώτου Διεθνούς Συμποσίου Κυπριακής Μετανάστευσης, Λευκωσία.
 • Matsis, S. and Charalambous, A. (1993) 'The Demand and Supply Dimensions of the Labour Market: The Issue of Foreign Labour' in Demetriades, E. I., Khoury, N. F., Matsis, S. (1996) Labour Utilization and Income Distribution in Cyprus, Department of Statistics and Research, Ministry of Finance, Nicosia, Cyprus, pp 23-54.
 • Modgil, S., Veima, G., Mallik, K., Modgil, C. (1997) «Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση - Μια Απελευθερωτική Σύζηση», Modgil, S., Veima, G., Mallik, K., Modgil, C. (ed.) Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση, Προβληματισμοί - Προοπτικές, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
 • Hall, S. (1980) 'Race, Articulation and Societies in Structured Dominance', UNESCO (1980) Sociological theories: Race and colonialism, Paris.
 • Hall, S. et al (1978) Policing the Crisis, Macmillan, London.
 • Lawrence, E. (1982) 'In the abundance of water the fool is thirsty: sociology and black pathology', CCCS The Empire Strikes Back, Race and Racism in 700s Britain, Hutchinson, London, pp. 95-142.
 • Miles, R. (1989) Racism, Routledge, London.
 • Moore, R. (1975) Racism and Black Resistance in Britain, Pluto Press, London.
 • Parekh, B. (2000) Commission on the Future of Multi-ethnic Britain, The Pannymede Trust, Profile Books, London (a.k.a. 'Parekh Report' http://www.runnymedetrust.org/med/The_Report.htm)
 • Parekh, P. (1997) «Η έννοια της παλιολογικής εκπαίδευσης», Modgil, S., Veima, G., Mallik, K., Modgil, C. (ed.) Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση, Προβληματισμοί - Προοπτικές, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
 • Παπαδοπούλου Μαρία και Ζόγκα Ελευθερία (1999) «Η επικοινωνιακή Προσέγγιση στην Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας σε μητρικές προερχόμενους από την πρώην Σοβιετική Ένωση», Φιλολογία 95/99
 • Περισπίτης, Π. Κ. (1996) Η Εκπαίδευση της Κύπρου μπροστά στην Πρόκληση της Ευρώπης, Λευκωσία.
 • Sassen, S. (1999) Guests and Aliens, The New Press, New York.
 • Scarman, (L. J.) (1978) Report on the Brixton Riots, HMSO, London.
 • Τσιπελιώτης, Κ. (1996) Το διεθνές και το Ευρωπαϊκό καθεστώς προστασίας των γλωσσικών δικαιωμάτων των μειονοτήτων και η Ελληνική έννομη τάξη, Εκδ. Αντ. Σάκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.
 • Τριμικλινώτης, Ν. (2001α) 'Τα ΜΜΕ στην Κατασκευή Αντικείμενων Ρατσισμού: Το Παράδειγμα των Ουκρανών Βοηθών', Εξ Υπαρχής, Ιανουάριος 2001.
 • Τριμικλινώτης, Ν. (2001β) «Τα Προβλήματα από την Φοίτηση των Ποντίων στη Δημοτική Εκπαίδευση: Προκαταρκτική Έρευνα και Έκθεση», για τον Σύνδεσμο Κοινωνιολόγων Κύπρου, εκ μέρους της Ομοσπονδίας Συνδέσμων Γονέων που παραδόθηκε στο Υπουργείο Παιδείας.
 • Trimikliniōtis, N. (2001γ) 'The Old and New Challenges to Anti-discrimination Law: the British Example', Symposium on Structural Discrimination, Integration Ministry, Norra Latin, Stockholm, 7-8 December 2001.
 • Trimikliniōtis, N. (1999) 'New Migration and Racism in Cyprus: The Racialisation of Migrant Workers', Anthias, F. and Lazarides, G. (ed.) Into the Margins: Exclusion and Migration in Southern Europe, 1999, Avebury.
 • Vasta, E. (1993) 'Rights and Racism in a New Country of Migration: the Italian Case' in Wrench, J. and Solomos, J. (ed.) Racism Migration in Western Europe, Berg, Oxford, pp. 83-98.

Η τελευταία ευκαιρία

Η έναρξη των απ' ευθείας συνομιλιών μεταξύ του προέδρου Γλαύκου Κληρίδη και του τουρκοκύπριου ηγέτη κ. Ραούφ Ντενκτάς για τη λύση του κυπριακού προβλήματος, έφερε στη μνήμη μου σχετικό κείμενο που είχα γράψει τον Ιούλιο του 2001, για τις «ενισχυμένες συνομιλίες» που είχαν λάβει χώρα μεταξύ των ετών 1972-1974, και πάλιν μεταξύ του προέδρου Γλαύκου Κληρίδη και του τουρκοκύπριου ηγέτη Ραούφ Ντενκτάς. Ας ελπίσουμε πως αυτές οι υπό εξέλιξη συνομιλίες θα έχουν ευτυχέστερο τέλος για το άμοιρο νησί μας και το λαό του, Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους.

Το βιβλίο (1981) του Μιχ. Ηλ. Δεκλερής «Η τελευταία ευκαιρία» ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ 1972-1974 (Και δύο δικές μου προσωπικές εμπειρίες)

Του Ανδρέα Ο. Ευρυβιάδη

Την Κυριακή 15ην Ιουλίου, παρακολούθησα με πολύ ενδιαφέρον την τηλεοπτική εκπομπή του ΡΙΚΕΝΑ που μεταδόθηκε στις 9μμ. με την ευκαιρία της φετεινής επετείου των τραγικών εκείνων γεγονότων, του προδοτικού πραξικοπήματος και την επακολούθησα τουρκική εισβολή και κατοχή του 37% των εδαφών της πατρίδας μας, η οποία συνεχίζεται ακόμα και σήμερα ύστερα από 27 ολόκληρα χρόνια. Στην εκπομπή αυτή 100 περίπου νέοι και νεάνιδες υπέβαλαν ερωτήσεις που αφορούσαν αυτά τα τραγικά γεγονότα και πήραν απαντήσεις από τέσσερις πολιτικούς μας, τον κ. Βάσο Λυσσαριδη, πρόεδρο του ΚΙΣΟΣ, τον κ. Νίκο Αναστασιάδη, πρόεδρο του Δημοκρατικού Συναγερμού, τον κ. Δημήτρη Χριστόφια πρόεδρο της Βουλής και Γενικό Γραμματέα του ΑΚΕΛ και τον κ. Νίκο Κλεάνθους, αναπληρωτή πρόεδρο του ΔΗΚΟ. Συνομιλητές της εκπομπής ήταν ο γνωστός δημοσιογράφος του ΡΙΚ κ. Γενάρης. Μεταξύ άλλων σ' αυτή την πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση που προέκυψε κατά τη διάρκεια των ερωτήσεων και των απαντήσεων, ήταν και μια αναφορά πως κατά την περίοδο 1972-1974, οι συνομιλίες για την επίλυση του κυπριακού προβλήματος είχαν φτάσει πολύ κοντά στη λύση του. Αυτή η αναφο-

ρά έφερε στη μνήμη μου δυο γεγονότα που σχετίζονται μ' αυτή την εκδοχή και τα οποία μου είχαν τότε προξενήσει μεγάλη θλίψη και ανησυχία για το μέλλον αυτού του τόπου. Εδώ πρέπει να θυμηθούμε πως ταυτόχρονα σχεδόν με την έναρξη εκείνων των κρίσιμων ενισχυμένων ενδοκυπριακών συνομιλιών, είχε κάνει και την εμφάνισή της η ΕΟΚΑ Β, η οποία είχε τότε κυκλοφορήσει και σχετικό φυλλάδιο με το οποίο προσπαθούσε να δικαιολογήσει την παράνομη δράση της και στο οποίο έλεγε, πως σκοπός της ήταν να εμποδίσει τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο και Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας, να αποδεχτεί αντεθνική λύση του Κυπριακού Προβλήματος. Το 1972, προς μεγάλη μου έκπληξη και χωρίς να το επιζητήσω, ή να το επιδιώξω, μου ανατέθη η προεδρία του Παγκύπριου Συνδέσμου Ξενοδόχων, θέση από την οποία τον υπηρετήσα, θέλω να πιστεύω ευδόκιμα, επί 12 συνεχή και πολύ δύσκολα χρόνια (μέχρι το 1984). Την εποχή εκείνη, μεταξύ των μελών του ΠΑΣΥΞΕ, υπήρχε μεγάλη δυσφορία για την έντονη ανάμιξη της Εκκλησίας της Κύπρου στη ξενοδοχειακή βιομηχανία. Στην κυριότητα της Εκκλησίας είχαν τότε περιέλθει το ξενοδοχείο

Ledra Palace, στη Λευκωσία, στη Λάρνακα είχε αρχίσει τότε η ανέγερση του ξενοδοχείου Sun Hall το οποίο κι αυτό ανήκε κατά 50% στην Αρχιεπισκοπή και 50% στο Διανέλλειο κληροδότημα, πρόεδρος της διαχειριστικής επιτροπής του οποίου ήταν ο Μητροπολίτης Κίτιου, ενώ άλλα ξενοδοχεία που ανήκαν επίσης στην Εκκλησία της Κύπρου είχαν ανεγερθεί και στην Αμμόχωστο, όπως τα Ασπείλια, και το Ραφήος Beach στην Πάφο, αλλά και μερικά άλλα σε άλλες περιοχές της Κύπρου. Οι φήμες περί δυσφορίας των Ξενοδόχων για την ανάμιξη της Εκκλησίας της Κύπρου στην ξενοδοχειακή βιομηχανία και τον οξύ ανταγωνισμό που θα μπορούσε η Εκκλησία να παρατάσει έναντι των λοιπών Ξενοδόχων, λόγω των φορολογικών προνομίων που της είχαν παραχωρηθεί με το Κυπριακό Σύνταγμα, έφτασαν στα αυτιά του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου. Έτσι εκεί που δεν το περιμέναμε, το Διοικητικό Συμβούλιο του ΠΑΣΥΞΕ, έλαβε απόφαση να επισκεφτεί τον πρόεδρο Μακάριο στο προεδρικό Μέγαρο σε κάποια ημερομηνία μέσα του 1973, για να συζητήσει μαζί του θέματα που αφορούσαν την ξενοδοχειακή βιομηχανία. Πήγαμε, λοιπόν, στο ραντεβού μας

με τον πρόεδρο Μακάριο στο προεδρικό και συζητήσαμε μαζί του επί μακρόν και διεξοδικά όλα τα προβλήματα που μας απασχολούσαν. Ο ίδιος μας είχε τότε διαβεβαιώσει πως δεν υπήρχε λόγος να ανησυχούμε γιατί η Εκκλησία δεν θα μας συναγωνιζόταν χρησιμοποιώντας τα φορολογικά της πλεονεκτήματα. Ο Μακάριος, ήταν ευδιάθετος, πρόσχαρος, ευγενικός και γλυκομίλητος σε εκείνη τη συνάντησή του μαζί μας. Έτσι μας ενέπνευσε και μας, αρχικά με ένα αίσθημα ελπιδοφόρας αισιοδοξίας για το μέλλον. Αφού όμως τελειώσαμε τη συζήτησή μας και ετοιμαζόμασταν να αποχωρήσουμε, ξαφνικά γυρίζει και μας λέει: "Προτού φύγετε θα ήθελα να σας μιλήσω λίγο και για το εθνικό μας πρόβλημα. Όπως ξέρετε γίνονται τώρα συνομιλίες για εξεύρεση λύσης του προβλήματός μας. Εγώ όμως σας λέω πως δεν είμαι διατεθειμένος να υπογράψω καμιά συμφωνία, εφόσον με αποκαλούν προδότη και επίορκο". Στη συνέχεια, μας ανέλυσε την κατάσταση όπως είχε τότε διαμορφωθεί και κατέληξε στο συμπέρασμα πως θα ήταν καλύτερα να παραμείνουν τα πράγματα ως είχαν. Η δήλωση αυτή του Μακαρίου μας κτύπησε ως κεραυνός εν αιθρία, γιατί οι πληροφορίες που εμείς είχα-

με τότε ήταν πως οι συνομιλίες έβαιναν καλά και πως ο κ. Γλαύκος Κληρίδης και ο κ. Ραούφ Ντενκτάς, είχαν φτάσει πολύ κοντά σε μια ολοκληρωμένη συμφωνία, η οποία ουσιαστικά υιοθετούσε και τα 13 εκείνα σημεία τα οποία είχαν εγείρει ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος για να γίνουν βιώσιμες οι συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου, και τα οποία είχαν προκαλέσει το Δεκέμβριο του 1963, τις ενδοκοινοτικές εκείνες και μοιραίες ταραχές. Ύστερα από αυτά που είχα ακούσει από το στόμα του ίδιου του Προέδρου Μακαρίου, έφυγα από το προεδρικό μέγαρο με σφιγμένη την καρδιά μου και με σοβαρές αμφιβολίες για το μέλλον αυτού του τόπου. Λίγο αργότερα, ο κ. Γλαύκος Κληρίδης, ο οποίος πίστευε πως είχε φτάσει πολύ κοντά σε μια δίκαιη και βιώσιμη λύση του κυπριακού προβλήματος στις ενισχυμένες ενδοκυπριακές συνομιλίες του με τον κ. Ραούφ Ντενκτάς, είχε αρχίσει τότε να συγκαλεί δημόσιες συσκέψεις στις διάφορες πόλεις της Κύπρου, κατά τις οποίες ανέλυε την κατάσταση του κυπριακού προβλήματος όπως είχε τότε διαμορφωθεί και έλεγε στους ακροατές του πως θα έπρεπε να δημιουργηθούν τώρα (τότε), πολιτικά κόμματα και να οργανωθούν κατάλληλα γιατί σύντομα θα

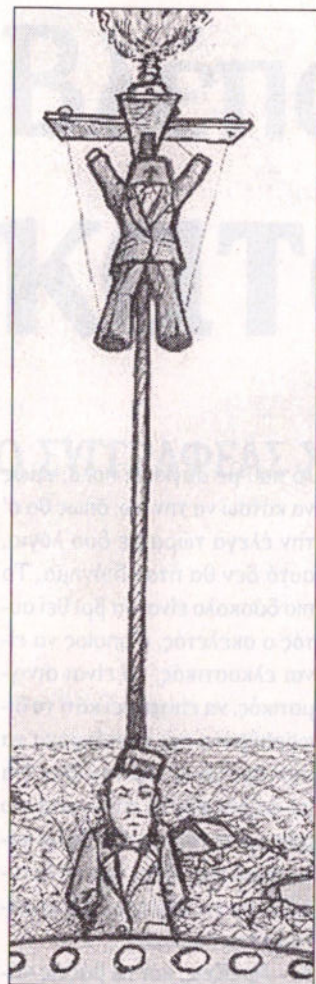
εισερχόμαθα σε ομαλό κοινοβουλευτικό βίο με τη λύση του κυπριακού και θα έπρεπε να είμαστε έτοιμοι πολιτικά και κομματικά για να αντιμετωπίσουμε το ειρηνικό μέλλον που θα διεγράφεται έτσι μπροστά μας. Σ' εκείνη τη σύσκεψη που είχε ο κ. Κληρίδης, συγκαλέσει στη Λάρνακα, στο ξενοδοχείο μας "Τα Τέσσερα Φανάρια", ήμουν και εγώ παρών. Σηκώθηκα προς το τέλος της και υπέβαλα στον κ. Κληρίδη την ακόλουθη ερώτηση: "Κύριε Κληρίδη, αφού κατά τη γνώμη σας οι συνομιλίες για την εξεύρεση μιας δίκαιης και βιώσιμης λύσης του κυπριακού μας προβλήματος, πάνε τόσο καλά και βρισκόμαστε στα πρόθυρα αυτής της πολυπόθητης λύσης, του εθνικού μας προβλήματος, γιατί η ελληνική κυβέρνηση δεν φροντίζει να σταματήσει την παράνομη δράση της ΕΟΚΑ Β η οποία ασφαλώς δεν βοηθά στη δημιουργία του κατάλληλου κλίματος που χρειαζόμαστε, και μέσα στο οποίο θα μπορούσε ευκολότερα να βρεθεί η λύση του κυπριακού προβλήματος;". Εδώ πρέπει να διευκρινίσω πως αυτά δεν είναι τα ακριβή λόγια που είχα τότε πει σε εκείνη την παρέμβασή μου στον κ. Κληρίδη. Δεν τα είχα καταγράψει ασφαλώς τότε, αλλά πιστεύω πως βρίσκονται μέσα στο πνεύμα εκείνης της ερώτησης

που του είχα υποβάλει. Η απάντησή του κ. Κληρίδη, ήταν πως "έχουν γνώση οι φύλακες, και αν χρειαστεί θα επέμβουν"! Δυστυχώς τα πράγματα δεν εξελίχθηκαν όπως ελπίζαμε και η κατάσταση αφέθη να ακολουθήσει τη μοιραία και καταστροφική της πορεία που μας οδήγησε δυστυχώς εδώ που σήμερα βρισκόμαστε. Σύμβουλος του κ. Κληρίδη στις συνομιλίες για λύση του Κυπριακού στη διετία 1972-1974 ήταν ο εμπειρογνώμονας συνταγματολόγος κ. Μιχαήλ Ηλ. Δεκλερής, και του κ. Ντενκτάς, ο κ. Αλντί Κασιπί. Στις συνομιλίες αυτές προήδρευε ως εκπρόσωπος του Γ.Γ. των Ηνωμένων Εθνών κ. Κουρτ Βαλντχάιμ, ο κ. Οσόριο Ταφάι. Στο βιβλίο του κ. Μιχαήλ Ηλ. Δεκλερής "Κυπριακό 1972-1974, Η Τελευταία Ευκαιρία", ο ίδιος γράφει: "Στην ιστορία του Κυπριακού η διετία 1972-1974, είναι κρίσιμη καμπή, γιατί τότε παρουσιάστηκε και χάθηκε η τελευταία ευκαιρία να διασωθεί η συμβίωση και συνεργασία των Ελλήνων και Τούρκων του νησιού, όπως είχαν διαμορφωθεί από το κοινό παρελθόν τους. Έλληνες και Τούρκοι κατόρθωσαν να φτάσουν πολύ κοντά στην ειρηνική λύση του προβλήματος που στηριζόταν στο σεβασμό των εσών και του πολιτισμού των δύο κοινοτήτων. Η επιτυχημένη αυτή προσπάθεια θα είχε τεράστια σημασία στις σχέσεις των δυο εθνών, αν δεν καταστρεφόταν απροσδόκτα από βίαια γεγονότα άσχετα μ' αυτήν. Σημείωση εκδόση: Ο συγγραφέας του βιβλίου, "Κυπριακό 1972-1974, Η Τελευταία Ευκαιρία" (1981), που συνέπραξε στην προσπάθεια αυτή σαν εμπειρογνώμονας, έζησε το Κυπριακό στον εσώτατο πυρήνα του, δηλαδή σαν εθνική σύγκρουση Ελλήνων και Τούρκων. Στην εμπειρία του αυτή στηρίζεται το χρονικό των ενδοκυπριακών συνομιλιών 1972-1974, που αποκαλύπτει τη σπουδαιότερη, αλλά άγνωστη μέχρι σήμερα (το βιβλίο κυκλοφόρησε το 1981) πτυχή του Κυπριακού ■

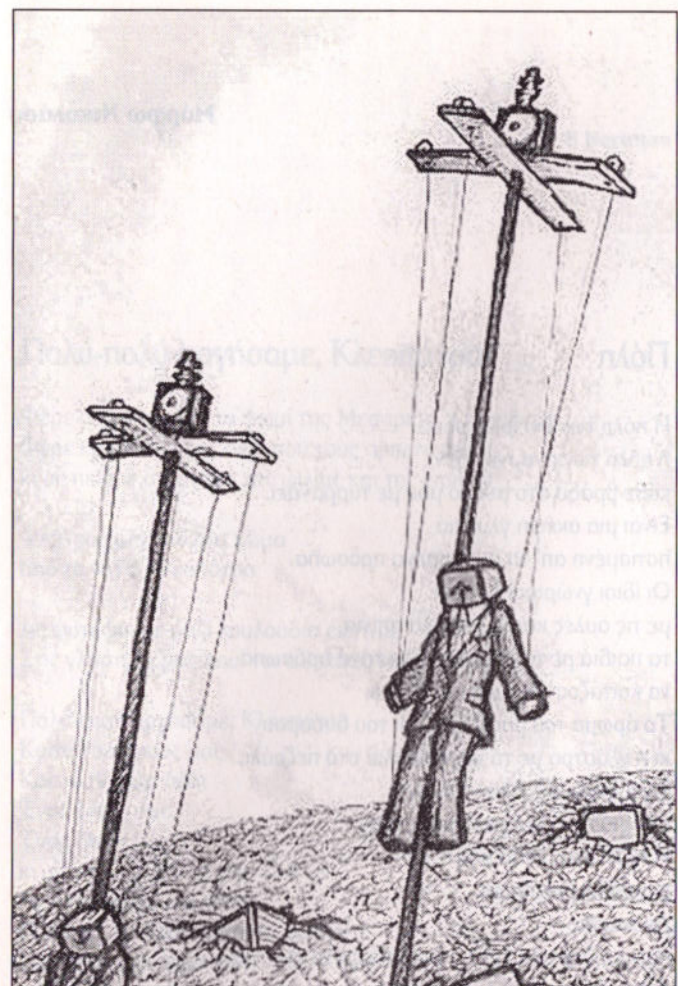

...δεν είναι μόνο το τι λες αλλά και το πώς το λες.
Κ - Πες μου, και οι χαρακτήρες σου;
Χ - Οι χαρακτήρες υπάρχουν από πριν, κάπως αμυδρά, συχνά κυκλοφορούν ανυποψίαστα. Τους φαντάζεσαι κιόλας, ωστόσο από ένα σημείο και μετά αποκτούν μια αυτονομία και σε κάποια στιγμή σε οδηγούν αυτοί. Πραγματικά αποκτούν ένα δικό τους ειρμό τον οποίο δεν μπορείς ξαφνικά να αφήσεις και να συνεχίσεις σαν να πρόκειται για άλλο χαρακτήρα.
Κ - Πες μου, σε κάποιες στιγμές ο χαρακτήρας σαν να υπάρχει κάπου γύρω σου, δηλαδή είναι υπαρκτός και τον τοποθετείς μέσα στο μυθιστόρημα και αρχίζει να διαμορφώνει την αυτονομία του;
Χ - Τις περισσότερες φορές ναι, υπάρχουν οι χοντρές πινελιές και που αρχίζουν να διαμορφώνονται στην πορεία, όπως είπαμε. Αλλά καμιά φορά προκύπτουν και ήρωες εκ των υστέρων, οι οποίοι έρχονται στην «παρέα», όπως καλή ώρα εμείς οι δυο, και να σου κατεβαίνει κάποιος τρίτος και μπαίνει στο παιχνίδι, κι αυτό λέγεται λογοτεχνία ή μυθιστόρημα, ας πούμε.
Κ - Όταν τελειώνεις ένα μυθιστόρημα, κάπου έχεις την αίσθηση ότι έγινε αυτό που είχες κάπου μέσα σου, είτε οργανώσει είτε εννοραματιστεί ή στο τέλος βλέπεις το μυθιστόρημα και αναγνωρίζεις εκείνη την ώρα που ήρθες;
Χ - Συνήθως το έτοιμο μυθιστόρημα υπερβαίνει κατά πολύ αυτό που είχες οραματιστεί, γιατί με το χρόνο διευρύνεται, τόσο ως προς την έκτασή του όσο και ως προς τις παραπομπές του, τις σημασίες του. Θα έλεγα όμως, για να συμπληρώσω την προηγούμενη ερώτησή σου, όσον αφορά τους ήρωες. Τελειώνοντας ένα μυθιστόρημα, νιώθω ότι έχω μερικούς ανθρώπους φίλους, οι οποίοι είναι

Νιώθω ότι έχω ακόμη πολλούς ήρωες μου τους οποίους δεν έχω ακόμη γνωρίσει και θέλουν να μιλήσουν.

ανύπαρκτοι για τον Κώστα. Για μένα όμως είναι υπαρκτοί. Δηλαδή, οι ήρωες του μυθιστορηματός μου, αυτού του τελευταίου «Στο μάτι του φιδιού» υπάρχουν για μένα.
Κ - Και συνεχίζεις να συνομιλείς μαζί τους και ίσως σε πάρουν και στο επόμενο μυθιστόρημα;
Χ - Ναι, μπορεί να με παρασύρουν μαζί στην παρέα τους και ίσως κάποια στιγμή μου υποδείξουν κιόλας πώς «να, εδώ κάτι δεν πήγε καλά μαζί μου, δεν συμφωνώ», δηλαδή συνεχίζουν να υπάρχουν κι έχουν τις απαιτήσεις τους.
Κ - Είναι αυτό που ήθελα να πω πιο πριν, όταν σε ρώτησα αν με κάποιο τρόπο είσαι αλληπαρμένος. Δηλαδή, η ζωή σου δραματίζεται σε δυο επίπεδα.
Χ - Ναι, κατάλαβα τι θέλεις να πεις, και θα συμφωνήσω μαζί σου με μια έκφραση του Tillotson, ενός θεωρητικού της λογοτεχνίας, για αυτό ακριβώς το θέμα. Ότι συνθέτοντας το λογοτεχνικό του έργο, ο συγκεκριμένος συγγραφέας παράγει ταυτόχρονα τη λογοτεχνική προβολή του εαυτού του, δηλαδή, το δεύτερο εγώ του, το μυθιστορηματικό alter ego του. Δηλαδή, ναι είναι αυτό που έλεγες πριν λίγο. Να το πω και διαφορετικά. Νομίζω ότι στην καθημερινότητα, στον κάτω όροφο της ζωής, όπως εγώ τον ονομάζω, λειτουργούμε οι περισσότεροι ένα περίπου το ίδιο. Αλλά, περίπου! Γιατί εγώ δεν μπορώ να ταυτιστώ με τους κλέφτες επί παραδείγματι του Χρηματιστηρίου, ενώ με τον Κώστα, ας πούμε, βλέπω ότι στα πλείστα οι ευαισθησίες μας συμπίπτουν. Όμως υπάρχει αυτό το δεύτερο πάτωμα του κόσμου, αυτό που ο Καβάφης ονομάζει «πόλη των ιδεών», για την οποία λέει, στο γνωστό του ποίημα, πόσο είναι δύσκολο να πολιτογραφηθείς σ' αυτή την πόλη... Νομίζω ότι εκεί είναι που λειτουργεί το alter ego, το μυθιστορηματικό εγώ ενός συγγραφέα.
Κ - Αυτό το alter ego σου έχει κατά κάποιο τρόπο γεμίσει με τα μυθιστορήματα που έγραψες ή νιώθεις ακόμα ότι ξεκινάς τώρα και έχεις μπροστά σου μιαν ερμηδιά ακόμη να γεμίσεις με ιστορία;
Χ - Ναι, νιώθω ότι έχω ακόμη πολλούς ήρωες μου τους οποίους δεν έχω ακόμη γνωρίσει και θέλουν να μιλήσουν. Κάποιους απ' αυτούς μάλιστα τους συναντώ έτσι φευγαλέα κάποτε, για μερικές στιγμές, κάποιους τους έχω πιο μόνιμα μαζί μου, και νομίζω ότι θα βγει σύντομα κάτι άλλο.
Κ - Ας πούμε, έτσι τυχαία, μίλα μου για ένα από τους χαρακτήρες που θα χρησιμοποιήσεις στο επόμενο μυθιστόρημα, τον οποίο δεν χρησιμοποιήσες μέχρι τώρα.
Χ - Είναι ένας άνθρωπος ο οποίος ενώ ήταν κανονικότατος, αυτό που λέμε τύπος και υπογραμμός, στον κόσμο του κάτω πατώματος, ξαφνικά αποφασίζει να εγκαταλείψει τα πάντα και να φύγει από αυτόν τον τόπο γιατί δεν αντέχεται άλλο. Δεν δέχεται πια τα πράγματα που συμβαίνουν γύρω του, παίρνει των ομματιών του και χάνεται...
Κ - Μπαίνω στον πειρασμό να σε ρωτήσω το εξής, τις προάλλες όταν ήρθα στη δουλειά σου μου είπες «Κωστή, πρέπει να παραιτηθώ, πρέπει να φύω που δαμαί». Έχει να κάνει με το φίλο μας που θα εγκαταλείψει τα πάντα;
Χ - Τώρα μου το θυμίζεις εσύ, αλλά, ναι, ίσως. Ενώ εγώ δεν το είχα σκεφτεί έτσι. Το σκέφτηκα, όχι στο προσωπικό επίπεδο, αλλά πράγματι κάτι πρέπει να γίνεται, ερήμην και μέσα μου... Ναι, τώρα που το λες...
Κ - Χρίστο, πώς βλέπεις την Κύπρο γύρω μας;
Χ - Κοίταξε, είμαι απογοητευμένος από τους -συνηθίζω να λέω- συμπατριώτες μου, επειδή συνή-

...θως αυτή την απογοήτευσή μου την εκφράζω σε ξένους, για να μην προλάβουν αυτοί να μου πουν «μα ξέρεις, μου έτυχε αυτό στην Κύπρο». Λέω, λοιπόν, ότι δεν είμαι ευχαριστημένος με τους συμπατριώτες μου, κι όταν μιλώ στους ίδιους χρησιμοποιώ την ίδια έκφραση, σαν να μιλάμε μ' έναν άνθρωπο που μας κοιτάει απ' έξω. Και εγώ αποδίδω μεγάλη σημασία στον άνθρωπο που μας βλέπει από έξω, γιατί η Κύπρος έχει δεινοπαθήσει όσο λίγες χώρες και δεν έχει δικαίωμα να συμπεριφέρεται σα χαζή κοκότα. Τώρα πια είναι πολλές οι χώρες που δεινοπαθούν αλλά μέχρι το '74 και μέχρι πριν καμιά δεκαετία, πράγματι είχε δεινοπαθήσει όσο λίγες χώρες. Και δυστυχώς από αυτά τα πάθια της δεν έμαθε πολλά. Δηλαδή, πήγε στράφι θα έλεγα, αυτή η καταστροφή του '74. Και είναι κρίμα.
Κ - Σε πληγώνει ο τόπος μας;
Χ - Πάντα με ενδιέφερε η πολιτική. Θυμάμαι, ήμουνα μικρός και παρακολουθούσα ανελλιπώς τα πολιτικά γεγονότα. Αποστασίες Μητσοτάκη και βάλε...
Κ - Το μυθιστόρημα σου «Στο μάτι του φιδιού» είναι πολιτικό μυθιστόρημα, θα έλεγα. Έχει πολιτική είδηση μέσα, το ράδιο μπαίνει, οι ειδήσεις τρέχουν.
Χ - Κάποιοι το είπαν και ερωτικό. Όμως, ναι, νομίζω είναι και ίδιο των κυπρίων δημιουργών, γιατί νιώθουμε ότι έχουμε να πούμε κάποια πράγματα γύρω από αυτά που συνέβηκαν στον τόπο μας. Όπως άλλωστε έκαναν και οι Ελλαδίτες συνάδελφοί μας από τη μικρασιατική καταστροφή, την κατοχή, μετά τον εμφύλιο... Όλα αυτά ακόμη μας δεχθεί γιατί δεν το αξίζουμε. Κι εμείς κοκορευόμαστε ότι είμαστε Ευρωπαίοι... Ε, δεν είμαστε... Με πίκρα το λέω, αλλά ο Ευρωπαίος έχει κάνει μια κάθαρση αρκετών κοινωνικών φαινομένων.
Κ - Πολλές καθάρσεις.
Χ - Και είναι αυτά προοδευτικές κατακτήσεις των Ευρωπαίων τις οποίες εμείς ούτε καν συλλαμβάνουμε. Δηλαδή, η εκλέπτυνση ας πούμε του θρησκευτικού συναισθήματος, η ακύρωση του να κλοπιμαίου ακόμα του πατριωτισμού, φαίνεται ότι είναι ελλείμματα σε μας. Πρέπει να τα δούμε αυτά. Ενώ παριστάνουμε τους Ευρωπαίους (ξαφνικά φοράει πάλι τη φουστάνελα ο Καράς, ο όποιος Καράς) ε, δεν είμαστε ακόμα ώριμοι για να μπορούμε σε αυτή την οικογένεια, ή εμείς είμαστε ξάφνου οι μόνοι εκλεκτοί που έχουμε δικαιολογία να μη υποθετίσουμε αυτό που γίνεται στην Ευρώπη με τα θρησκευτικά, να τα διδάσκουμε, δηλαδή, ως Ιστορία των θρησκειών. Γιατί δόθεν σ' είχε δεινοπαθήσει όσο λίγες χώρες. Και δυστυχώς από αυτά τα πάθια της δεν έμαθε πολλά. Δηλαδή, πήγε στράφι θα έλεγα, αυτή η καταστροφή του '74. Και είναι κρίμα.
Κ - Ασχολείται με την πολιτική Χρίστο;
Χ - Δεν είναι κι εύκολο, αν και μέχρι τώρα δεν είχα πρόβλημα, παρ' όλο που τα βιβλία μου κινούνται σε αυτό το πλαίσιο. Αλλά είπαμε, το στοιχείο στο γράψιμο δεν έγκειται μόνο στο τι λες αλλά και στο πώς. Αυτό πρέπει να έχουμε κατά νου, για να μη μένουμε απ' έξω.

Ρε, κούνια που μας κούναγε... είμαστε οι εκλεκτοί του Θεού;

Η Σκόνη της Ερήμου

■ θικανέματα

14

Του Σάββα Μενούκου

Δεν ξέρω για την Λευκωσία αλλά εδώ στην Λεμεσό κάθε χρόνο, έτσι τζαιρο, ερκεται ένα ρεύμα αέρα τζαι φέρνει ένα λεπτό στρώμα σκόνης. Κάπου είχα ακούσει ότι αυτή η σκόνη είναι άμμος από την έρημο και το υιοθέτησα αμέσως. Τα τελευταία χρόνια καθώς η ευρωλαγνεια διεισδύει και στην καθημερινότητα, αυτός «ο άμμος της έρημου» έχει αποκτήσει μια συμβολική σημασία για μένα - μου φαίνεται σαν μια υπόμνηση της φύσης ότι είμαστε, και θα είμαστε πάντα, δάμα, δίπλα στην Μέση Ανατολή, δίπλα στην βόρεια Αφρική. Γύρω μου βέβαια δεν μπορώ να πω ότι υπάρχει ιδιαίτερος ενθουσιασμός για την σκόνη. Αλλά το ανθρώπινο μου περιβάλλον έτσι και αλλιώς βρίσκεται υπό ένα συνεχή «δημοκρατικό βομβαρδισμό». Αυτά που λέγαμε πριν δυο μήνες για την συμμετοχικότητα του θεάματος. Καθώς λοιπόν ηδονίζομαι μοναχικά με την αραβική μου διάσταση την οποία εκπροσωπεί αυτή η βάνδαλη σκόνη που λερώνει τα ρούχα, τα γυαλιά των αυτοκινήτων, τα γυαλιά που κρύβουν τα μάτια κλπ, αποφάσισα αυτόν τον μήνα να σχολιάσω 3 επιλογές οι οποίες έρχονται και με βρίσκουν όπως οι τηλεκατευθυνόμενες βόμβες των πολιτισμένων. Επιλογή πρώτη: προεδρικές εκλογές. Τον τελευταίο καιρό το ζήτημα των προεδρικών εκλογών επανέρχεται με πείσμα. Δεν με ενδιαφέρει το θέμα γιατί δεν πιστεύω σε αυτό τον μύθο που λέει ότι αυτοκυβερνούμαστε με το να ψηφίζουμε κάποιους κάθε 5 χρόνια για να μας κυβερνούν. Αν θα ψηφίσω θα το κάνω μόνο αρνητικά - για να μην εκλεγούν κάποιοι η για να μην περάσει κάποιο μέτρο. Προχτές μου τηλεφώνησε ένας φίλος μου, αδελφή ψυχή, και μου άρχισε και αυτός για τις εκλογές. Δοκίμασα να μπω στο λούκι του προεκλογικού «προβληματισμού». Αδύνατον. Η σκέψη μου αντί να ηγαίνει μπροστά, στο 2003, έμεινε κολλημένη στο 1998. Σε εκείνες τις αμιμητες εκλογές όπου ξαφνικά όλοι οι υποψήφιοι πλην ενός, βρέθηκαν να υποστηρίζουν τον αξιαγάπητο μας γεροντάκο την δεύτερη Κυριακή, τον οποίο κάλυπταν και προωθούσαν επίσης, χωρίς να μας τον εμφανίζουν όμως, όλα τα ΜΜΕ με εξαίρεση μια εφημερίδα και ένα ραδιόφωνο. Τότε που η «αμερικανική πρωτοβουλία» έγινε αυτόνομη και που ο Βασιλείου με τον Κουτσού συμφωνούσαν για μια εβδομάδα κάτω από την σκεπή του Κληρίδη που θα έφερνε τους πύραυλους αλλά και που θα υπογράφε «την λύση». Εκείνη η προεκλογική εκστρατεία μου θύμισε τις αναλύσεις του Chomsky για την χρήση των ΜΜΕ σε σενάρια «ολοκληρωτισμού» και χειραγώγησης της κοινής γνώμης στη αστική αντιπροσωπευτική δημοκρατία. Ο Κληρίδης είχε μια απελπιστική πρώτη πενταετία και ο ψήφος εναντίον του μου φαινόταν σαν ζήτημα απλής λογικής. Τελικά όμως τα ΜΜΕ τα φόρτωσαν όλα στον Σπύρο, τον εξευτέλισαν δημόσια (και ας τον λιβαρίζουν τώρα μετά θάνατο) και ο Κληρίδης, άφαντος σαν εικόνα στα ΜΜΕ, εφκπεκν κουππα απανη. Όποτε τι επιλογή υπάρχει πραγματικά και γιατί πρέπει να

ασχοληθώ με το θέμα; Άλλαξε τίποτα; Αυτοί που κυβερνούν πρέπει να φύγουν. Αν ήταν να διαλέξω ποι να έρθουν θα διάλεγα το όραμα μισού εκατομμυρίου διαδηλωτών στην Βαρκελώνη με το σύνθημα «Όχι στην Ευρώπη του κεφαλαίου. Μια άλλη πραγματικότητα είναι εφικτή». Δεύτερη επιλογή: το reality show - εδώ δηλαδή που ο ολοκληρωτισμός των ΜΜΕ γίνεται θέαμα που ενσωματώνει και την καθημερινότητα. Την εισαγωγή στο θέμα μου την έκαμε ένας θειος μου την καθαρή Δευτέρα: «Είδες την κυπρια; Έβαλεν τες κάτω τες καλαμαρούες.» Δεν κατάλαβα τι εννοούσε. Όταν άρχισε να μου εξηγά ότι είχε να κάμει με τα τηλεοπτικά κόλπα, με σύγχυσε ο θειος. Ο άνθρωπος είναι συντηρηλας σε θέματα ερωτικών ηθών και lifestyle look - κοντεύει τα 70 και τα τελευταία 20 χρόνια τον θυμάμαι, όποτε τον βλέπω, να μουρμουρά για την «αλητεία», γιατί οι μιτσοι φορούν σκουλαρίκια. Και να σου τον τώρα να υπερασπίζεται μιαν τύπισσα που, από ότι κατάλαβα, το έπαιζε άνετη γκόμενα στο show για να πάρει τα λεφτά. Αλλά ο θειος ήταν πάντα τοπικιστής. Το θέμα μάλλον θα το είχα ξεχάσει αν δεν έβλεπα το όνομα της κύπριας που μας τιμούσε στην στήλη του Χ. Μιχαηλίδη στον Φιλελεύθερο. Η αρχή του κειμένου με πληροφόρησε ότι την προηγούμενη βδομάδα ο αρθρογράφος είχε γράψει για την ανάγκη «πολιτιστικού δόγματος». Κοίτα να δεις σκεφτηκα..Υπαρχουν ακόμα ψώνια που πιστεύουν σε αυτές τις υποθέσεις με τα δόγματα..Μπορει να θέλει ενιαία δόγματα ο κύριος Χρήστος, αλλά η κυπρια στο reality δεν τον εμπνευσε όπως τον θειο. Αντίθετα αυτος ξεσπάθωσε για τα καλά. Ιδού το γλαφυρό ύφος της λαγνείας:

«Είναι εμφανές, κατ'αρχας, ότι η δεσποινίς Φραντζεσκα καταβάλλει διαρκώς μιαν άγαρμμη προσπάθεια να μην είναι ο εαυτός της. Το πάθος της να μοιάζει με τούς ελλαδιτες συγκατακοικους της είναι τόσο ορατό, που μερικές φορές έχει(ς) την εντύπωση πως θα αρχίσει να ξεχειλίζει από το κορμί της, με την ίδια ευκολία με την οποία τείνουν διαρκώς να δραπετεύουν από το εφαρμοστό της φόρεμα τα πλούσια στήθη της.» Ο κ. Μιχαηλίδης θα ήθελε την Κύπρο να διατηρεί ένα είδος πένθους, ένα είδος στράτευσης, λόγω 74, ανοικτής πληγής, κλπ. Νομίζω ότι ο λόγος του κ. Μιχαηλίδη εκφράζει ένα «αποικιακό βλέμμα» όπως του Σεφέρη, για να παραφράσω το εξαιρετικό κείμενο του κ. Σιδώνη στο προηγούμενο τεύχος. Θέλει μια αγνή Κύπρο για να την νοουθετεί. Έτσι μια νεαρή από την Αθήνα, από την Θράκη η την Χίο, μπορεί να κουνά τον κώλο της, να δείχνει τα βυζιά της και να το παίζει ερωτικά - στο μπαρ η σε ένα χώρο επιτήρησης- αλλά μια κύπρια όχι. Όχι μόνο δεν επιτρέπεται αλλά ουσιαστικά δεν μπορεί - δεν είναι αυθεντική μας λέει ο εξ Αθηνών ειδήμονας. Να λοιπόν η χειρότερη ίσως κληρονομιά του 74 - το κλισέ κίτς ύφος. Η επιμονή στην μνήμη των ξεφτισμένων συμβόλων και όχι της

ουσίας. Της αγνής και βασανισμένης κυπρου/κυπριοπουλας και όχι στο γεγονός ότι, ας πούμε, πριν το πραξικόπημα προηγήθηκε μια διαδικασία υπονόμευσης της ανεξαρτησίας με άξονα την ιδεολογία του «εθνικού κέντρου», μιας ιδεολογίας που ξαναβρήκε έκφραση την δεκαετία του 90 με τα «δόγματα» τα οποία φαίνεται να εμπνέουν τον κ. Χρήστο. Εδώ τώρα τι να ψηφίσω; Η μόνη σχετική είδηση που βρήκα ήταν μια διαδήλωση φεμινιστριών στο Μεξικό ενάντια στην φτώχεια στον τρίτο κόσμο όπου ανάμεσα στα αιτήματα ήταν και η υπεράσπιση της μίνι φούστας την οποία απαγόρευσαν πρόσφατα σε μια πολιτεία του Μεξικού.

Τρίτη επιλογή: αναζητώντας και μετρώντας πτώματα. Εμένα το μαράζι μου είναι αλλού - στο Αφγανισταν, στην Παλαιστίνη, στην Βενεζουέλα-Κολομβία (όπου οι αμερικανοί ανοίγουν το δεύτερο τους μέτωπο). Και ίσως σε λίγο και στο Ιράκ. Φαντασθήκατε να επιτεθούν οι αμερικανοί στο Ιράκ; Θα κάτσουμε άραγε και θα βλέπουμε πάλι; Θα αφήσουμε να παραβιαστεί όλη η διεθνής τάξη που θεμελίωσαν ο ΟΗΕ και τα αντιποικιακά κινήματα στην βάση της αρχής της ανεξαρτησίας και της κυριαρχίας; Για να μην είμαστε σαν τα ΜΜΕ τα οποία μεταχειρίζονται πλέον τις ειδήσεις σαν τις επιταγές διαφημιστικών εκστρατειών και αλλαγών μόδας, ας δούμε τι γίνεται στο «πεδίο της μάχης», στο Αφγανισταν. Από ότι φαίνεται τελικά η «εξαφάνιση» των ταλεμπαν στα μέσα του Νοβρη είχε να κάνει με μια αλλαγή στρατηγικής - οι ταλεμπαν έχουν μετατραπεί σε ένα αντάρτικο κίνημα το οποίο φαίνεται να περνά από τον αρχικό πόλεμο νεύρων έξω από την αμερικανική βάση στην Κανταχαρ, σε συντονισμένες επιθέσεις. Και ήδη οι αμερικανοί άρχισαν να παραδέχονται ότι τα ελικόπτερα δεν πέφτουν μόνο από ατυχήματα και μηχανικές βλάβες αλλά και από «εχθρικά πυρά». Και ότι, επίσης, για κάποιο μυστήριο λόγο οι ταλεμπαν συνεχίζουν να τους ξεφεύγουν. Μήπως γιατί

στο νότιο Αφγανισταν εξακολουθούν να είναι ένα κίνημα με μαζική υποστήριξη; Άντε να το παραδεχτούν αυτό τώρα οι αμερικανοί. Σε ένα ευρύτερο πλαίσιο η περίφημη «αντιπρομοκρατική συμμαχία» έχει αρχίσει να δείχνει το εφήμερο του πράγματος με τους αμερικανούς να οδηγούνται στον μονομερισμο προκαλώντας αντιδράσεις από τα άλλα μπλοκ/πολούς (όπως η Ευρώπη και η Άπω Ανατολή) στο παγκόσμιο σύστημα. Το ισλαμικό κίνημα φαίνεται να επικεντρώνεται σήμερα σε δυο μέτωπα: στην Κεντρική Ασία και στην Παλαιστίνη. Στην χώρα της Παλαιστίνης το δράμα το ζούμε πιο άμεσα αφού είναι δίπλα μας. Θέλω να σχολιάσω μιαν είδηση που είναι και μακάβρια αλλά και απόλυτα ρεαλιστική. Στην είδηση αναφερόταν ότι ο Σαρόν έχει αυξανόμενα προβλήματα με το ισραηλιτικό κοινό το οποίο βρίσκεται σε κρίση λόγω της αύξησης των θυμάτων ανάμεσα τους. Η International Herald Tribune παρατήρησε ότι το χάσμα των θυμάτων έχει σμικρυνθεί: από την αναλογία 1 ισραηλίτης για 25 παλαιστίνιους νεκρούς πριν λίγα χρόνια, τώρα το ποσοστό έχει σμικρυνθεί στο 1 ισραηλίτης για 3 παλαιστίνιους.. Να λοιπόν πάλι το μέτρημα των πτωμάτων. Αλλά αυτή η αλλαγή οδήγησε ουσιαστικά σε υποχώρηση τους ισραηλινούς. Είναι αυτές οι απώλειες που τους είχαν οδηγήσει και σε αποχώρηση από τον Λίβανο πριν λίγο καιρό. Και αν ήταν να κάνουμε ένα απολογισμό της αυτοκτονίας εκείνων των ισλαμιστών την 11/9 θα πρέπει να παραδεχτούμε ότι η θυσία/εγκλημα τους έχει αποδώσει την αναγνώριση της ανάγκης για παλαιστινικό κράτος.

Εδώ ο ψήφος δεν μπορεί να εγκλωβιστεί ανάμεσα στο Ισλάμ και τον Λευκό Οίκο. Εγώ είμαι με την Ιντιφαδα. Η είδηση που με συγκίνησε ήταν για μια νεαρή κοπέλα, όπως την δικιά μας στο κόσμο των reality, η οποία ήταν νοσοκόμα και τελικά τυλίχτηκε τα εκρηκτικά και έκανε επίθεση αυτοκτονίας. Κουβαλά και αυτούς τους ήχους η σκόνη.

Παιδεία και κομπίνα

■ Σ. Παρόλο που προσωπικά δεν έχω πια το πρόβλημα της παραπαιδείας, κάθε απόγευμα που συναντώ μέσα στο δρόμο τις χιλιάδες αυτοκίνητα που κουβαλούν τα παιδιά τους από το ένα ιδιαίτερο στο άλλο με πιάνει μια κατάθλιψη που φτάνει στα όρια της απόγνωσης. Πως μπορεί τούτη η κοινωνία όχι μόνο να μην μπορεί να βρει λύση στο πρόβλημα της μάθησης και της παιδείας γενικότερα αλλά αντίθετα χρόνο με τον χρόνο να γίνεται το κάμνει χειρότερο; Δεν ξέρω αν είμαι κυνικός αλλά έχω την αίσθηση ότι το όλο σύστημα της παιδείας λειτουργεί σαν μια μεγάλη κομπίνα για να μπορεί η παραπαιδεία να αναπτύσσεται. Παρόλο που φαίνεται πολύ σκληρό, έχω την αίσθηση ότι οι λειτουργοί της παιδείας κάμνουν ότι είναι στο χέρι τους, έτσι που για να μορφωθεί κάποιος να αναγκαστεί να χρησιμοποιήσει οτιδήποτε άλλο εκτός από το σχολείο. Δεν μπορώ να φανταστώ κανένα λόγο που να στέκει στην απλή λογική, για τον οποίο η δημόσια παιδεία να μην μπορεί να προσφέρει την μόρφωση που απαιτείται από την κοινωνία και ταυτόχρονα τα ίδια άτομα που το πρωινό αποτυγχάνουν να το κάμουν, το απόγευμα με ιδιαίτερα μαθήματα να μπορούν να προσφέρουν αυτή την αναγκαία μόρφωση, με το τόσο ψηλό κόστος για την κάθε οικογένεια σε χρόνο και χρήμα.

■ Κ. Σοφοκλή μου σου λέω κατ' αρχή ότι συμφωνώ με το όρο «κομπίνα» που χρησιμοποιήσατε και θα πρόσθετα ότι ίσως από τις τόσες κομπίνες που ρημάζουν τη Μπανανία μας, αυτή της Παιδείας, της οποίας ένα μόνο κομμάτι είναι η παραπαιδεία, είναι η πιο καταστροφική. Τους λόγους μπορούμε να τους δούμε στην συνέχεια, όμως εύκολα μπορεί να πει κάποιος ότι αν τα λεφτά που επενδύονται στην Παραπαιδεία επενδύονταν στο Δημόσιο Σχολείο, τότε θα είχαμε ένα σχολείο τελείως διαφορετικής αποτελεσματικότητας. Αν ακόμα τα λεφτά που πετούνται στην άμυνα σε σκοπούς πολύ αμφίβολης χρησιμότητας πήγαιναν στη Παιδεία η εικόνα της χώρας μας θα άλλαζε ραγδαία.

Πάντως είναι σαφές ότι η υπόθεση αφορά πολλά λεφτά και εδώ σίγουρα θα πρέπει να αρχίσουμε να ψαχνόμαστε για τις εξηγήσεις.

■ Σ. Εντάξει. Εύκολα μπορείς να εξηγήσεις την σχέση των επιχειρηματιών της εκπαίδευσης. Οι άνθρωποι έχουν επενδύσει κάποια λεφτά για να κερδίσουν, κάμνουν ότι περνά από το χέρι τους να αυξήσουν τους τζίρους τους, την επικερδότητα της επιχείρησής τους. Όχι τόσο εύκολα μεν, αλλά εξηγείται και ο Χ καθηγητής που βλέποντας τα πολλά λεφτά που υπάρχουν έξω και δίπλα από το επάγγελμά του, να χρησιμοποιεί τις ώρες που «διδάσκει» για να μαζεύει πελάτες για το απόγευμα. Αλλά πως μπορεί να εξηγηθεί η γενική στάση των καθηγητών σαν σώμα; Σαν ένα οργανωμένο κοινωνικό σύνολο που έχει άμεση σχέση με αυτό το πρόβλημα; Δεν μου

έρχεται καθόλου στην μνήμη καμιά αντίδραση της ΟΕΛΜΕΚ που να αντιμετωπίζει αυτό το πρόβλημα με ένα τέτοιο τρόπο που να σώζει την αξιοπρέπεια των καθηγητών. Στο κάτω-κάτω δεν είναι το ίδιο όπως όταν λαδώνεται κάποιος άλλος δημόσιος υπάλληλος;

Σίγουρα μπορούμε να αναζητήσουμε την σχέση του προβλήματος με τα λεφτά που δίνονται στην παιδεία. Και σίγουρα θα είχαμε μια πολύ καλύτερη κατάσταση αν επενδύονταν λεφτά στο Δημόσιο Σχολείο. Αλλά ας φανταστούμε για μια στιγμή ότι διπλασιάζονται τα λεφτά. Αυτοί όλοι που αποτελούν σήμερα το σώμα των λειτουργών της παιδείας θα μπορούσαν να ανατρέψουν την κατάσταση, στην ουσία να ανατρέψουν τους εαυτούς τους και να κτίσουν μια παιδεία που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της κοινωνίας και της σημερινής εποχής. Π.χ. ο λειτουργός που λέει ότι η λύση στους τσακωμούς των παιδιών που συναντούνται στην εκπαιδευτική έκθεση, είναι να τους παίρνουν ξεχωριστά, ή να μην τους παίρνουν καθόλου, πως θα γίνει «καλύτερος» αν αυξηθούν τα κονδύλια;

Ίσως η πιο σημαντική ρίζα του προβλήματος να βρίσκεται στον τρόπο που αναπτύχθηκε η παιδεία σαν ένα εξάρτημα του κράτους. Ενός κράτους που στελεχώθηκε με βάση τα μετασοκικά καπετανάτα και τις πολιτικές και προσωπικές δια-

συνδέσεις αυτής της λογικής.

■ Κ. Απ' ό τι φαίνεται Σοφοκλή αποφάσισες να με πάρεις στα πολύ δύσκολα αλλά θα σε παρακολουθήσω. Έβαλες όμως και πολλά θέματα ταυτόχρονα. Ας αρχίσω από το τέλος της κουβέντας σου.

Παίζει σημαντικό ρόλο το ότι εκ γενετής η Παιδεία καταλήφθηκε από τη δεξιά λόγω του συγκεκριμένου τρόπου διαμόρφωσης του νεογέννητου κυπριακού κράτους. Όπως θα θυμάσαι και εσύ όταν ήμασταν μαθητές στο Παγκύπριο Γυμνάσιο τη δεκαετία του 60 είχαμε όλους κι' όλους δυο αριστερους καθηγητές. Αυτό βέβαια είναι για τα ευρωπαϊκά δεδομένα ένα παράδοξο, το οποίο εξακολουθεί σε πολύ μικρότερο βέβαια βαθμό να ισχύει μέχρι και σήμερα. Έτσι μια σειρά μεταρρυθμίσεις που «έρχονται» από τη Δύση και που έχουν σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη δημοκρατία, την έννοια του πολίτη, την ισότητα των φύλων και την κοσμοκτικότητα της παιδείας είναι μεταρρυθμίσεις τις οποίες το κυπριακό κρατίδιο υποχρεώνεται να υιοθετήσει λόγω ανάγκης ευθυγράμμισης με τα διεθνή κεκτημένα. Η τουρκική κοινωνία πάνω στα ίδια θέματα για παράδειγμα φέρνει μεγαλύτερη αντίσταση γιατί αισθάνεται πιο ισχυρή. Αυτές όμως οι μεταρρυθμίσεις είναι πολλές φορές αποτέλεσμα των αγώνων της Αριστεράς των προηγμένων καπιταλιστικών χωρών της Δύσης. Και βέβαια στη Κύπρο φυσιολογικά γίνονται δεχτές με μισή καρδιά και παραπετούνται ή χάνουν την ουσία του περιεχομένου τους. Θέτω αυτό του

πραγμα υπόψη και του αγαπητού Μενόικου της προηγούμενης σελίδας. Στη διάρκεια λοιπόν των κρίσιμων πρώτων δεκαετιών διαμορφώθηκαν οι ισορροπίες που χαρακτηρίζουν το εκπαιδευτικό οικοδόμημα μέχρι ουσιαστικά και σήμερα. Οι υψηλά ιστάμενοι στην ιεραρχία της Παιδείας σε επίπεδο Υπουργείου και σχολείου είναι ή είναι ακόμα σε σημαντικό βαθμό οι άνθρωποι που πήραν πρώτοι τη σκυτάλη τη δεκαετία του 60. Σε αυτό νομίζω το κύκλωμα πρέπει να αναζητήσουμε τη σπονδυλική στήλη της παραπαιδείας. Είναι ένα κύκλωμα το οποίο έχει ενδυναμωθεί οικονομικά και πολιτικά και μπορεί να ανθίσταται και στην περιοριστική νομοθεσία των τελευταίων ετών. Όμως όταν μιλάμε για παραπαιδεία πρέπει να μιλάμε πλέον, ίσως και σε μεγαλύτερο βαθμό για την παραπαιδεία των ιδιωτικών φροντιστηρίων που είναι νόμιμη. Να αναφέρω ακόμα ότι αυτοί οι γέροι εκπαιδευτικοί είχαν τότε και ψηλή κοινωνική θέση. Λόγω αδράνειας και συντήρησης υπάρχουν βέβαια ακόμα αρκετοί νεότεροι εκπαιδευτικοί που συμπεριφέρονται ακόμα ως «παράγοντες» του κυπριακού χωριού αλλά αντιλαμβάνονται ότι γίνονται πια ανέκδοτο. Η πραγματικότητα είναι ότι οι εκπαιδευτικοί μαζί με την υπόλοιπη μεσαία τάξη πάνε να συναντήσουν το προλεταριάτο. Νομίζω ότι οι νεότεροι εκπαιδευτικοί, μπορεί να παίρνουν κάνα φράγκο παραπάνω από τα ιδιαίτερα αλλά το πολύ λεφτό πάει νομίζω στα επίσημα φροντιστήρια και σε μια μειοψηφία εν ενεργεία εκπαιδευτικών. Είναι βέβαια αυτό ένα δέλεαρ για όλους και δεν το υποτιμώ, ταυτόχρονα όμως είμαι βέβαιος ότι χάνει πλέον τη σημασία του για τον μέσο εκπαιδευτικό και άρχισε να μην «ακούεται καλά», πλέον.

Παραμένει παρ' όλα αυτά το γεγονός ότι στην συνδικαλιστική ιεραρχία παραμένει το παλαιοσυνδικαλιστικό ας πούμε κατεστημένο, το οποίο όμως υπέστη τα τελευταία χρόνια σημαντικά ρήγματα. Υπολογίζω ότι τα επόμενα χρόνια θα αρχίσουν και οι εκπαιδευτικοί μαζί με άλλες δυνάμεις να καταθέτουν προτάσεις για την εξάλειψη της παραπαιδείας και το ολοήμερο, δημοκρατικό, ανθρώπινο, καλύτερα εξοπλισμένο, με τάξεις επιλογής σχολείο. Προτάσεις που θα εξοπλίσουν και θα συνοδεύσουν τον εκπαιδευτικό κόσμο και την κοινωνία στην προστασία του δημόσιου σχολείου από την επερχόμενη λαίλαπα του νεοφιλελευθερισμού.

■ Σ. Θα αρχίσω και θα τελειώσω από το τελευταίο σου σημείο που είναι και αυτό που με βασανίζει. Υπάρχει ελπίδα εξόδου από αυτή τη κατά τη γνώμη μου βαρβαρότητα, εάν και εφόσον τμήματα της εκπαιδευτικής κοινότητας αντιδράσουν οργανωμένα και αντιπαραταχθούν με την συντήρηση τους «βρώμικους» συναδέλφους τους και το «βρώμικο» σύστημα. Τώρα πότε θα γίνει, πως θα γίνει, με ποιες διεργασίες δεν ξέρω. Αυτό που ξέρω είναι ότι, όταν οι καθηγητές θα πάψουν να ασχολούνται με τις το μέγεθος των τριών των μαθητών τους, θα αρχίσω να ελπίζω.

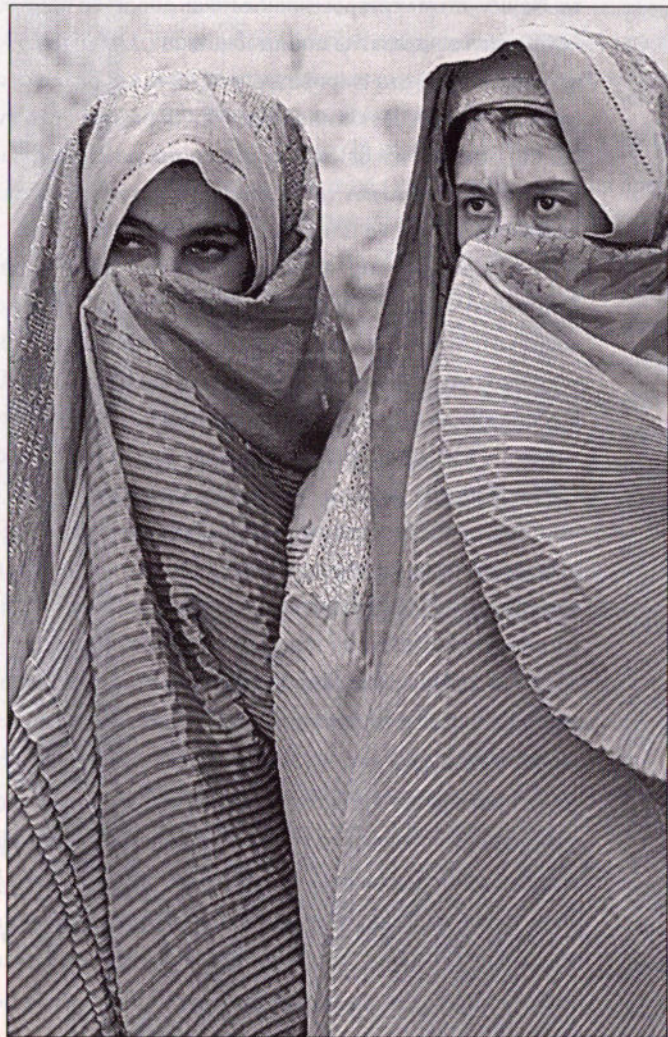

Η Διεθνής Αμνηστία Καταγγέλει τον θάνατο 14 μαθητριών

Η Διεθνής Αμνηστία ανησυχεί βαθύτατα για τις καταγγελίες ότι 14 κορίτσια έχασαν τη ζωή τους και δεκάδες άλλα τραυματίστηκαν σε πυρκαγιά στο σχολείο τους στη Μέκκα στις 11 Μαρτίου 2002, όταν η θρησκευτική αστυνομία (Μουτα'ουίν) τα εμπόδισαν να διαφύγουν από την πυρκαγιά επειδή δεν φορούσαν μαντίλες και δεν ήταν παρόντες άρρενες συγγενείς τους για να τα παραλάβουν. Καταγγέλθηκε επίσης ότι η θρησκευτική αστυνομία εμπόδισε τις ομάδες διάσωσης να μπουν στο σχολείο επειδή ήταν άντρες και επομένως δεν επιτρεπόταν να αναμιχθούν με γυναίκες. «Αν αληθεύουν αυτές οι καταγγελίες, πρόκειται για τραγικό παράδειγμα των τραγικών συνεπειών που μπορούν να έχουν οι διακρίσεις με βάση το φύλο». «Όταν οι κρατικές πολιτικές διαχωρισμού των φύλων εφαρμόζονται σε βάρος της ανθρώπινης ζωής, χρειάζονται επειγόντως μέτρα σε ανώτατο επίπεδο. Οι πολιτικές και πρακτικές, μέσω των οποίων υποτιμώνται οι ζωές γυναικών και κοριτσιών, πρέ-

πει να αλλάξουν». Η Διεθνής Αμνηστία υποδέχεται θετικά τις εκκλήσεις για επείγουσα ανάκριση για αυτούς τους τραγικούς θανάτους, ώστε να αποτραπεί κάθε επανάληψη τέτοιων φαινομένων στο μέλλον και για να προσαχθούν στη δικαιοσύνη όποιοι διαπιστωθεί ότι ευθύνονται. Τα πορίσματα μιας τέτοιας ανάκρισης πρέπει να δοθούν στη δημοσιότητα. Η Σαουδική Αραβία πρέπει να λάβει επείγοντα μέτρα για να τερματίσει όλες τις μορφές διακρίσεων σε βάρος των γυναικών σύμφωνα με την CEDAW (Σύμβαση για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διάκρισης εναντίον των Γυναικών), στην οποία μετέχει η Σαουδική Αραβία. Η αγγλόφωνη εφημερίδα «Άραμπ Νιουζ» της Σαουδικής Αραβίας ανέφερε ότι αυτόπτες μάρτυρες δήλωσαν τα εξής: «Κάθε φορά που τα κορίτσια κατάφεραν να βγουν απ' την κυρίως πύλη, αυτοί οι άνθρωποι [οι Μουτα'ουίν] τα ανάγκαζαν να επιστρέψουν από άλλη πύλη», ... «αντί να τείνουν χείρα βοήθειας στο έργο της διάσωσης, μας χτυπούσαν με τα χέρια τους».

Νέα πορεία εξέλιξης!

Καταγράφοντας μια εξαιρετικά πετυχημένη πορεία με όραμα και στόχους που εναρμονίζονται πλήρως με τα μηνύματα της σύγχρονης εποχής, το Συγκρότημα Woolworth κατάφερε να είναι σήμερα στην κορυφή του λιανικού εμπορίου.

Νέα Δομή

Με στόχο την περαιτέρω εστίαση, την εξειδίκευση και την εμπορική αποτελεσματικότητα, το Συγκρότημα προχώρησε σε νέα δομή, με το διαχωρισμό των δραστηριοτήτων του (retail concepts). Έχουν δημιουργηθεί συνολικά 5 στρατηγικές επιχειρησιακές μονάδες, αυτή των πολυκαταστημάτων Woolworth, της ZAKO, των Franchises (αποκλειστικές αντιπροσωπείες), των εξειδικευμένων καταστημάτων (Avenue) και της Artview. Η νέα δομή θα βοηθήσει στη βελτίωση των οικονομικών αποτελεσμάτων και της κερδοφορίας του Συγκροτήματος.

Στρατηγικές Συμμαχίες

Στο πλαίσιο της στρατηγικής του Συγκροτήματος για δραστηριοποίησή του σε άλλους τομείς του λιανικού εμπορίου, εντάσσονται και οι συμμαχίες που έχει αναπτύξει με άλλες εταιρείες τόσο ντόπιες όσο και του εξωτερικού, όπως με την Secora BV Ολλανδίας για τη δημιουργία του μεγαλοκαταστήματος Super Home Center, καθώς επίσης και οι συνεργασίες για τη δραστηριοποίηση των εταιρειών C. W. Αρτοπόλις Ltd και Παγωτά Δωδώνη, στον τομέα των καφεσιπατοριών, αρτοποιιών και παγωτού αντίστοιχα.

Ακόμη Υψηλότεροι Στόχοι

Το Συγκρότημα Woolworth στοχεύει σε ακόμη μεγαλύτερες επιτυχίες που θα το διατηρήσουν στην κορυφή του λιανικού εμπορίου στην Κύπρο. Αυτό θα διασφαλισθεί με τις νέες συνεργασίες, την παγκύπρια κάλυψη της αγοράς και τα νέα αναπτυξιακά προγράμματα.

Νέα Έργα

- Υπόγειος χώρος στάθμευσης στην οδό Λήδρας στη Λευκωσία, χωρητικότητας 170 αυτοκινήτων, έργο που προβλέπεται να ολοκληρωθεί στις αρχές του 2002 και θα βοηθήσει σημαντικά το πολυκατάστημα Woolworth, στη Λήδρας.
- Εμπορικό Κέντρο Κόροιβος, το οποίο περιλαμβάνει πολυκατάστημα Woolworth, μεγαλοκατάστημα Super Home Center, καθώς επίσης και κατάστημα της αλυσίδας Γερμανός, καφετέρια, φούρνο Αρτοπόλις, φαρμακείο και περίπτερο. Το Εμπορικό Κέντρο λειτουργήσε το Νοέμβριο του 2001, καλύπτοντας τις ανάγκες της επαρχίας Πάφου.
- Επέκταση του Woolworth Central στη Λευκωσία. Αύξηση των υφιστάμενων χώρων πώλησης σε 4200 τ.μ. Το έργο θα ολοκληρωθεί στο τέλος του 2002.

**Woolworth
Group**

Πορεία Εξέλιξης

www.woolworthgroup.com.cy

εξ υπαρχής

Πολυαγαπημένοι μου
συνδρομητές και συνδρομήτριες,
για τρίτο τώρα Απρίλη νιώθω
τη θέρμη των χεριών σας
στο σώμα μου και αντικαθρεφτίζω
το ενδιαφέρον της ματιάς σας
στο πρόσωπό μου.

Θα ήταν άραγε πολύ να σας ζητήσω
να μου βρείτε ακόμα ένα
συνδρομητή/συνδρομήτρια ο καθένας σας
ή η κάθε μια σας; Τώρα που περάσαμε
τις δυσκολίες των βουνών, συνοδέψτε με
για λίγο στις δυσκολίες των πεδιάδων.

